

**EVALUATIE VAN HET
BESLUIT BORGSTELLINGEN MKB-KREDIETEN (BBMKB)**

Eindrapport

Uitgebracht in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken

Amersfoort, 21 december 2005

VOORWOORD

Het Ministerie van Economische Zaken heeft in 2005 aan Bureau Bartels opdracht verstrekt om de evaluatie uit te voeren van het Besluit Borgstellingen MKB-kredieten (BBMKB).

Aan de evaluatie is door een groot aantal personen een bijdrage geleverd. In de eerste plaats gaat onze dank uit naar ondernemers met een borgstellingskrediet die een vragenlijst hebben beantwoord. In de tweede plaats zijn we ook vertegenwoordigers van banken erkentelijk die bereid zijn gebleken om gesprekken met ons te voeren. Daarnaast zijn we dank verschuldigd aan onder andere brancheorganisaties, commerciële adviseurs en Kamers van Koophandel.

De evaluatie is uitgevoerd onder toezicht van een begeleidingscommissie die als volgt is samengesteld: dhr. mr. drs. P.I. Meijs (voorzitter), mevr. mr. G.B. Banning, de heer mr. W. Helmink, dhr. drs. R.G.H.J. van Raak en dhr. drs. R. Schouwink RBA. We danken de leden van de commissie voor hun deskundig advies en begeleiding.

Met dit rapport trachten we een goed inzicht te geven in het functioneren van de Borgstellingsregeling. We hopen hiermee een bijdrage te kunnen leveren aan het verbeteren van het klimaat voor het MKB voor het verkrijgen van (bancaire) financiering.

Bureau Bartels B.V.
Amersfoort

INHOUD

VOORWOORD	
INHOUD	
SAMENVATTING	i
1. INLEIDING	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	1
1.3 Aanpak van de evaluatie	2
1.4 Steekproeftrekking en respons	3
1.5 Opbouw van het rapport	5
2. KENMERKEN VAN DE BORGSTELLINGSREGELING	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Doelstelling van de Borgstellingsregeling	7
2.3 Inhoud en modaliteiten van de Borgstellingsregeling	7
2.4 Organisatie en uitvoering	10
3. BEREIK VAN DE BORGSTELLINGSREGELING	13
3.1 Inleiding	13
3.2 Gebruik van de regeling	13
3.3 Bereik van de regeling	15
3.4 Benutting van het quotum	19
3.5 Verliesdeclaraties	20
4. KENMERKEN VAN DE FINANCIERINGSAANVRAAG	23
4.1 Inleiding	23
4.2 Doel van de financiering	23
4.3 Kredietomvang en zekerheidsstelling	25
4.4 Bekendheid van de regeling	27
4.5 Inzet van de borgstelling	29
5. INHOUD VAN DE REGELING	33
5.1 Inleiding	33
5.2 Algemene beoordeling van de regeling	33
5.3 Duidelijkheid regeling en modaliteiten	36
5.4 Faciliteit voor starters	39
5.5 Faciliteit voor innovatieve ondernemers	40
5.6 Internationale activiteiten	42
5.7 Mogelijke verruiming van de regeling	43
6. ORGANISATIE EN UITVOERING	45
6.1 Inleiding	45
6.2 Beoordeling kredietklimaat	45
6.3 Kredietbeoordeling binnen banken	46
6.4 Contacten met SenterNovem	47
6.5 Analyse verliesdeclaraties	48
6.6 Administratieve belasting	49
6.7 Ervaringen met het aflossingsplan	50
6.8 Kosten van de regeling	51
6.9 Beoordeling efficiency	52
7. EFFECTIVITEIT	55
7.1 Inleiding	55
7.2 Het zoekproces van financiering	55
7.3 Betekenis en relevantie van de Borgstellingsregeling	57
7.4 Effecten op economische prestaties	61

8.	INITIATIEVEN IN OMLIGGENDE LANDEN	63
8.1	Inleiding	63
8.2	Verenigd Koninkrijk	63
8.3	België	65
8.4	Frankrijk	66
8.5	Duitsland	68
8.6	Internationale benchmark	70
9.	CONCLUSIES EN BOUWSTENEN VOOR DE TOEKOMST	73
9.1	Inleiding	73
9.2	Conclusies	73
9.3	Bouwstenen voor de toekomst	77
	LITERATUUR	85
	BIJLAGE I OVERZICHT GERAADPLEEGDE PERSONEN	87
	BIJLAGE II QUOTUM EN BENUTTING QUOTUM	91
	BIJLAGE III TABELLEN	93
	BIJLAGE IV OVERZICHT INTERNATIONALE BORGSTELLINGSFACILITEITEN	95

SAMENVATTING
van het rapport
EVALUATIE VAN HET
BESLUIT BORGSTELLINGEN MKB-KREDIETEN (BBMKB)

Vanuit het Ministerie van Economische Zaken wordt het Besluit Borgstellingen MKB-Kredieten (BBMKB) ingezet voor het ondervangen van fricties die zich op de kapitaalmarkt voor het MKB voordoen. Met de Borgstellingsregeling stelt de overheid zich richting banken borg voor een deel van de kredietverlening aan bedrijven. Het Ministerie van Economische Zaken heeft aan Bureau Bartels opdracht verleend deze regeling te evalueren. In dit rapport presenteren we de resultaten daarvan.

Doelstelling en aanpak

De **centrale doelstelling** van de **evaluatie** – die betrekking had op de periode 2000 - 2004 – luidde als volgt:

Wat is de relevantie en het bereik van de Borgstellingsregeling¹, hoe kunnen de organisatie en uitvoering alsmede effectiviteit van het instrument worden beoordeeld en wat zijn belangrijke leerervaringen voor de toekomst?

Voor de evaluatie hebben we allereerst deskresearch verricht. Hiermee samenhangend hebben we eveneens de monitoringsystemen en dossiers van de uitvoeringsorganisatie SenterNovem geanalyseerd. Verder hebben we diverse typen gesprekspartners vanuit het Ministerie van Economische Zaken, SenterNovem, banken, Kamers van Koophandel, werkgeversorganisaties, en administratie- en accountantskantoren geconsulteerd. Een andere belangrijke onderzoeksgroep bestond uit bedrijven waarbij de Borgstellingsregeling is toegepast. In totaal hebben 420 van dergelijke bedrijven een schriftelijke vragenlijst ingevuld.

Achtergrond Borgstellingsregeling

De **doelstelling van de Borgstellingsregeling** is als volgt geformuleerd:

MKB-bedrijven met bevredigende perspectieven qua rentabiliteit en continuïteit, maar met een tekort aan zekerheden, ondersteunen bij het verkrijgen van bancaire kredietverlening.

De regeling staat open voor bedrijven tot en met 100 werknemers en is toepasbaar in vrijwel alle sectoren. De regeling wordt door banken toegepast. Dat betekent dat banken besluiten of zij bij kredietaanvragen al dan niet gebruik willen maken van de Borgstellingsregeling. Indien een bank een beroep doet op deze regeling, dient zij daarvoor provisie af te dragen aan het Ministerie van Economische Zaken. Deze provisie wordt veelal doorberekend aan de ondernemers waarbij de regeling wordt toegepast.

Binnen de Borgstellingsregeling worden **drie groepen** onderscheiden, namelijk bestaande MKB-bedrijven, starters (waarbij een starter ook een bestaand bedrijf kan overnemen) en innovatieve bedrijven. Voor deze groepen gelden deels verschillende modaliteiten. Zo dienen banken voor bestaande MKB-bedrijven minstens eenzelfde bedrag aan krediet te verlenen als het te verstrekken borgstellingskrediet. Voor starters (die maximaal vijf jaar geleden gestart zijn) dienen banken zelf een krediet te verstrekken dat minstens een kwart bedraagt van het borgstellingskrediet. Overigens is deze verhouding pas recentelijk – eind 2004 – ingevoerd. Voorheen bedroeg deze verhouding namelijk één (bankkrediet) staat tot twee (borgstellingskrediet).

¹ De Borgstellingsregeling kent ook nog een variant voor bodemsanering. In de afgelopen periode is er echter nauwelijks een beroep gedaan op deze variant. In de evaluatie zal deze variant dan ook verder buiten beschouwing worden gelaten.

Voor de derde doelgroep van de Borgstellingsregeling, innovatieve bedrijven, geldt dat banken minimaal een krediet moeten verstrekken dat de helft bedraagt van het borgstellingskrediet. Een bedrijf wordt als innovatief bestempeld als gebruik wordt gemaakt van de WBSO of als het TechnoPartnerLabel is toegekend. Dit label is eind 2004 ingevoerd. Banken kunnen voorafgaand aan het verstrekken van de lening een verzoek doen aan TechnoPartner voor het verkrijgen van een zogenaamd 'TechnoPartnerLabel'. Dit label is ingesteld omdat het voor banken bij vooral innovatieve starters (technostarters) lastig kan zijn om de markt en de technologie te beoordelen en/of te beoordelen of het daadwerkelijk om een innovatief bedrijf gaat.

Bij de **uitvoering** van de Borgstellingsregeling speelt SenterNovem een centrale rol. Borgstellingen moeten door de banken aan SenterNovem worden gemeld. SenterNovem zorgt dan voor de registratie en verwerking van deze documenten. Verder heeft SenterNovem (ook) een belangrijke taak in die situaties waarin banken overgaan tot het 'claimen' van de borgstelling. Een kenmerk van de Borgstellingsregeling is namelijk dat controle niet vooraf maar alleen achteraf plaatsvindt. Zodra een bank een verliesdeclaratie indient, heeft SenterNovem als taak om na te gaan of destijds het borgstellingskrediet op de juiste gronden is verstrekt en of daarna ook tijdig de juiste documenten door de betreffende bank zijn overlegd.

Bekendheid van de Borgstellingsregeling

Uit de gesprekken met **bancaire vertegenwoordigers** komt naar voren dat accountmanagers die belast zijn met het verstrekken van (maatwerk)kredieten over het algemeen bekend zijn met de Borgstellingsregeling. Vrijwel unaniem geven deze personen dan ook aan dat zij **intern adequaat geïnformeerd** worden over de Borgstellingsregeling.

Het **bedrijfsleven** blijkt echter over het algemeen vrij onbekend te zijn met de Borgstellingsregeling. Zo geeft bijvoorbeeld ongeveer 80 procent van de geconsulteerde bedrijven aan dat zij (mede) door de bank op de hoogte zijn gebracht van het bestaan van de regeling. Ook bij partijen als **Kamers van Koophandel, administratie- en accountantskantoren** en **brancheorganisaties** bestaat nog wel behoefte aan het vergroten van de bekendheid van de regeling.

Bereik van de Borgstellingsregeling

De laatste twee jaar zijn er jaarlijks ongeveer 2400 borgstellingskredieten aan SenterNovem gemeld. Daarmee is het aantal meldingen in de laatste jaren behoorlijk afgenomen. In 2000 waren er namelijk nog ongeveer 3500 meldingen. Anderzijds blijkt dat de gemiddelde omvang van de borgstellingskredieten in de afgelopen jaren is toegenomen (van circa 115.000 euro in 2000 naar ongeveer 152.000 euro in 2004). Per saldo is het totaal financieel volume van de borgstellingskredieten in de afgelopen jaren dan ook redelijk stabiel gebleven. In de jaren 2001-2004 ging het hierbij jaarlijks om ongeveer 360 miljoen euro. Vanuit de geraadpleegde ondernemers blijkt dat het accent vooral ligt op bedrijven tot 50 werknemers. Minder dan 10 procent van de ondervraagde ondernemers heeft meer dan 50 werknemers.

Een belangrijke bevinding van de evaluatie is dat er sprake is van een **zeer sterke afname van het aantal kleine borgstellingskredieten** (tot 25.000 euro). In 2000 waren er nog ongeveer 280 borgstellingen in dit segment terwijl dit in 2004 is gedaald naar ongeveer 30 borgstellingen. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat banken bij kleinere kredieten meer gebruik maken van gestandaardiseerde systemen om de behandelingskosten terug te dringen. Dit laatste is noodzakelijk gelet op de beperkte marges bij dit type kredieten. Hierbij 'past' de toepassing van de Borgstellingsregeling niet meer omdat dit een aantal extra administratieve handelingen met zich meebrengt waardoor de behandelingskosten juist weer toenemen. Dit impliceert dat de Borgstellingsregeling met name nog betrokken wordt bij kredietaanvragen waarvoor een **maatwerkenpak** noodzakelijk is. Ook daar wordt de regeling selectief toegepast (zie hierna).

Uit de gesprekken met banken valt af te leiden dat er **vier hoofdredenen** zijn om **bewust af te zien** van toepassing van de Borgstellingsregeling terwijl dit volgens de regelgeving wel zou kunnen. In de eerste plaats wordt bij gestandaardiseerde kredietprocedures voor

kleinere kredietaanvragen 'per definitie' afgezien van de Borgstellingsregeling. Ten tweede passen banken – vanwege de additionele administratieve handelingen – ook bij een maatwerk aanpak de Borgstellingsregeling veelal niet toe bij kleinere kredietaanvragen. Daarbij worden regelmatig minimumbedragen aan borgstellingskredieten genoemd van 50.000 tot 100.000 euro. In de derde plaats kan vanwege concurrentieoverwegingen worden afgezien van toepassing van de Borgstellingsregeling. Dit komt omdat toepassing van een borgstellingskrediet duurder is door de provisie die over de Borgstellingsregeling dient te worden betaald. Een vierde – hiermee samenhangende reden – is dat het in de praktijk ook wel voorkomt dat een ondernemer zelf (of zijn adviseur) de Borgstellingsregeling niet wil hebben. Dit heeft dan veelal te maken met de provisie die daarvoor dient te worden betaald.

Uit de bedrijfsraadpleging blijkt dat er **vier hoofddoelen** kunnen worden onderscheiden voor de **aanwending van het borgstellingskrediet**. Het gaat hierbij om de financiering van het opstarten of het overnemen van een bedrijf, de aankoop of verbouw van onroerend goed, de uitbreiding van productiecapaciteit en het uitbreiden van werkkapitaal (inclusief de financiering van voorraden).

Quotum

Banken kunnen jaarlijks aangeven of zij in het daaropvolgende jaar voor kredietverlening aan het MKB een beroep willen doen op de Borgstellingsregeling. Op basis hiervan wordt aan elke bank **jaarlijks een quotum toegekend**. De huidige methodiek van verdeling van het quotum is (deels) gebaseerd op de (geraamde) marktaandelen van banken ten aanzien van zakelijke kredietverlening. In de periode 2000 tot en met 2004 is jaarlijks gemiddeld ongeveer een vijfde deel van het quotum onbenut gebleven. Door de zojuist beschreven systematiek is het in de praktijk overigens ook lastig om tot een volledige 'benutting' van het quotum te komen. Hiervan kan namelijk alleen sprake zijn indien alle banken er in slagen om het aan hen toegewezen quotum volledig te benutten.

Uit de gegevens over de benutting van het quotum blijkt dat 'overschotten' bij de ene bank op hetzelfde moment gepaard kunnen gaan met 'tekorten' bij een andere bank. Dit heeft bijvoorbeeld in 2005 gespeeld. De belangrijkste oorzaak hiervoor is dat aan het begin van het jaar een aanzienlijk deel van het volume voor de Borgstellingsregeling als quotum wordt verdeeld. Indien een bank haar quotum niet realiseert, kan het betreffende 'overschot' aan quotum in de huidige opzet niet zomaar en op korte termijn naar andere banken 'verschoven' worden.

Tussentijdse cijfers over de benutting in 2005 lieten zien dat halverwege het jaar al een aanzienlijk deel van het beschikbare quotum was ingezet. Dit had met name te maken met het feit dat één grote bank veel meer gebruik ging maken van de Borgstellingsregeling (door intern meer te wijzen op de mogelijkheden van de regeling). Op basis hiervan is in september 2005 besloten om het beschikbare budget voor de Borgstellingsregeling te verhogen van 452 naar 530 miljoen euro.

Starters

Ongeveer een derde deel van het aantal meldingen binnen de Borgstellingsregeling vindt plaats binnen de 'startersfaciliteit'. Dit aandeel is in de afgelopen jaren redelijk stabiel gebleven. De overige meldingen hebben betrekking op de reguliere faciliteit die voor bestaande MKB-bedrijven van toepassing is of voor starters indien het gaat om borgstellingskredieten boven de 100.000 euro (zie hierna).

Uit de evaluatie is gebleken dat het aandeel starters (volgens de BBMKB-definitie) in de Borgstellingsregeling hoger ligt dan het aandeel meldingen binnen de startersfaciliteit doet vermoeden. Dit heeft te maken met een tweetal oorzaken. In de eerste plaats is het zo dat starters – naast de startersfaciliteit – ook nog een 'reguliere' borgstelling kunnen krijgen. Dit zal bijvoorbeeld het geval zijn indien aan een starter een borgstellingskrediet van meer dan 100.000 euro wordt verstrekt (de limiet voor de startersfaciliteit). Dit betekent dat een deel van de meldingen binnen de reguliere faciliteit betrekking heeft op starters. In de tweede plaats is het zo dat banken in feite stringenter definitie van starters hanteren dan de Borgstellingsregeling. Daardoor komt het nogal eens voor dat banken

een ondernemer niet meer als starter beschouwen en (dus) niet de startersfaciliteit toepassen terwijl dat op grond van de regelgeving wel zou kunnen. Bij dergelijke ondernemers wordt dan de 'reguliere faciliteit' ingezet.

In 2002 zijn de **faciliteiten aangepast** om de regeling voor starters (nog) interessanter te maken. Deze aanpassingen (verruiming) hebben wel enig effect gesorteerd, in die zin dat in 2002 het aandeel meldingen binnen de startersfaciliteit toenam. Daarna is echter dit aandeel weer wat teruggelopen naar het niveau van vóór deze aanpassingen.

Innovatieve ondernemers

Naast de startersfaciliteit kent de Borgstellingsregeling ook **extra faciliteiten voor innovatieve ondernemers**. Het gebruik van de innovatieve variant binnen de Borgstellingsregeling is in de afgelopen jaren **zeer beperkt gebleven** (gemiddeld vijf meldingen per jaar in de periode 2000-2004).

Uit de enquête onder ondernemers blijkt echter dat het aandeel innovatieve bedrijven ruimschoots groter is dan officiële cijfers doen vermoeden. Zo gaf 9 procent van de ondervraagde ondernemers aan dat zij op het moment van het verkrijgen van het borgstellingskrediet gebruikmaakten van de WBSO. Per saldo duiden de resultaten van de evaluatie er dan ook op dat **meer dan helft van de bedrijven** die met de Borgstellingsregeling worden bereikt als innovatief (deelnemer aan de WBSO) en/of als starter (volgens de definitie van de Borgstellingsregeling) aan te merken valt. Op zich is het accent op deze doelgroepen ook wel verklaarbaar. Immers, juist bij deze doelgroepen is in de praktijk vaak sprake van een **tekort aan zekerheden** waarvoor de Borgstellingsregeling een voorziening wil treffen. Zo zullen starters vaak nog geen zekerheden in kunnen brengen in de vorm van gebouwen, machines en dergelijke. Voor innovatieve ondernemingen geldt dat zij (willen) investeren in zaken – S&O activiteiten – waar banken (nog) geen zekerheden aan kunnen ontlenen.

Dat het innovatieve luik van de Borgstellingsregeling maar beperkt wordt gebruikt, kan allereerst worden verklaard door het gegeven dat het merendeel van de accountmanagers deze regeling jaarlijks maar bij een beperkt aantal kredieten toepast. De Borgstellingsregeling is daarmee geen dagelijkse kost voor deze personen. De faciliteiten voor bestaande bedrijven en starters sluiten daarbij aan bij het onderscheid dat banken ook zelf maken in klantgroepen (met bijbehorende financieringsregimes) en zijn dus herkenbaar voor de accountmanagers. Daarentegen vormen innovatieve bedrijven veelal geen specifieke doelgroep voor banken wat de interne herkenbaarheid klein maakt. Dit wordt ook bevestigd door het feit dat bancaire vertegenwoordigers maar in zeer beperkte mate bekend zijn met de faciliteit voor innovatieve ondernemers binnen de Borgstellingsregeling. Dit geldt ook voor het TechnoPartnerLabel.

Buitenlandse activiteiten en BBMKB

Over het algemeen hebben door ons geraadpleegde lokale en regionale banken die de Borgstellingsregeling toepassen maar in beperkte mate te maken met bedrijven die financiering zoeken vanwege exportplannen of investeringsplannen in het buitenland. Dit wordt ook bevestigd vanuit de ondervraagde bedrijven die een borgstellingskrediet hebben verkregen. Deels is dit ook wel verklaarbaar doordat bedrijven met dergelijke plannen dikwijls meer vanuit de 'buitenland afdelingen' van de banken zullen worden bediend. Bij deze afdelingen is de Borgstellingsregeling minder bekend hoewel het instrument op zich wel mogelijkheden biedt voor financiering van internationale activiteiten. Zo wordt in de praktijk de Borgstellingsregeling wel toegepast door het verstrekken van een (borgstellings)krediet aan de Nederlandse moeder die de middelen dan eventueel (deels) aan kan wenden voor investeringen in het buitenland. Op zich is het overigens wel zo dat bedrijven waar de Borgstellingsregeling wordt toegepast significant vaker exportactiviteiten ontplooiën dan het gemiddelde Nederlandse bedrijfsleven.

Inhoud en modaliteiten

De Borgstellingsregeling wordt door de bancaire vertegenwoordigers **overwegend positief** beoordeeld. Als meest genoemd sterk punt wordt (door twee derde deel van de bancaire respondenten) naar voren gebracht dat de Borgstellingsregeling voor bepaalde

kredietaanvragen net het verschil kan maken tussen wel of niet financieren. Daarmee wordt bedoeld dat voor deze kredietaanvragen tekorten (in zekerheden) afgedekt worden door de overheid. Als tweede sterk punt (door ongeveer de helft van de bancaire respondenten) wordt aangegeven dat het instrument over het algemeen goed toepasbaar is in de bancaire praktijk en daarbij ook door banken zelf mag worden toegepast.

Door de bancaire vertegenwoordigers zijn ook zwakke punten genoemd. In de eerste plaats (door circa 40 procent van de bancaire vertegenwoordigers) wordt de **hoogte** van de **afsluitprovisie** als fors beschouwd. Dit kan er bijvoorbeeld toe leiden dat banken geheel of gedeeltelijk afzien van het toepassen van de Borgstellingsregeling. Van deze provisie gaat (dus) wel een selectieve werking uit in die zin dat de regeling daardoor alleen wordt toegepast waar zij ook daadwerkelijk nodig is en een meerwaarde kan bieden. Bovendien maakt deze provisie dat de kosten voor het Ministerie van Economische Zaken beheersbaar blijven (zonder dat hierdoor winst wordt gemaakt overigens). In de tweede plaats wordt (door ongeveer de helft van de bancaire respondenten) als zwak punt naar voren gebracht dat de regeling voor banken de nodige **administratieve lasten** met zich meebrengt. Overigens geven de bancaire vertegenwoordigers daarbij veelal niet aan dat deze lasten zeer zwaar zouden zijn, maar deze lasten zijn er op zich wel en hier moet dan dus ook rekening mee worden gehouden. Hierbij is het relevant om op te merken dat een deel van de administratieve lasten die door banken aan de Borgstellingsregeling wordt toegerekend niet terecht is. Dit omdat de betreffende voorwaarden niet (meer) van toepassing zijn dan wel dat het gaat om interne richtlijnen die de (centrale afdeling van de) bank zelf oplegt bij toepassing van de Borgstellingsregeling.

Uit de gesprekken met de bancaire vertegenwoordigers komen twee modaliteiten naar voren die in de optiek van banken aanpassing verdienen. In de eerste plaats geldt dit, zoals gezegd, dus voor de hoogte van de **afsluitprovisie** die moet worden betaald. In de tweede plaats wordt de **maximale aflossingstermijn van 12 jaar** voor financieringen van onroerend goed frequent genoemd. Veel bancaire vertegenwoordigers stellen dat deze termijn langer zou moeten zijn en beter zou moeten aansluiten bij afschrijvings-termijnen van dit type activa (20/25 jaar).

De **ondernemers** zijn over het algemeen (zeer) tevreden met de Borgstellingsregeling. Een (ruime) meerderheid van de geraadpleegde ondernemers onderkent ook het belang van de regeling voor het verkrijgen van bancaire financiering. Voor een ruime meerderheid van de bedrijven geldt bovendien dat zij door het krediet, waarvoor een borgstelling is afgegeven, in staat zijn geweest om hun plannen sowieso te realiseren dan wel sneller en/of grootschaliger. Qua modaliteiten hebben de ondernemers met name moeite met de hoogte van de provisie.

In de evaluatie hebben we ook aandacht besteed aan de wenselijkheid om de regeling te **verruimen** door de regeling open te stellen voor bedrijven met meer dan **100 werknemers** en/of door meer **sectoren** toe te voegen die tot nu toe uitgesloten zijn. Over het algemeen bestaat hier geen grote behoefte aan. Een sector die – vooral naar de toekomst – wel een aantal malen naar voren wordt gebracht betreft de vrije beroepen in de medische sector (zoals tandartsen, fysiotherapeuten en apothekers). Bancaire vertegenwoordigers geven aan dat wanneer in de toekomst de medische sector (nog) meer met marktwerking wordt geconfronteerd zich meer financieringsknelpunten kunnen voordoen.

Vergelijking met het buitenland

Uit de globale analyse van een aantal andere Europese landen blijkt dat ook in deze landen min of meer vergelijkbare instrumenten als de Borgstellingsregeling beschikbaar zijn. De **doelstellingen** van de regelingen in de ons omliggende landen komen goed overeen met die van de Borgstellingsregeling. Het faciliteren van MKB-ondernemingen met kansrijke perspectieven, die wegens een gebrek aan zekerheden geen externe (private) financiering kunnen verkrijgen, is namelijk voor elk van de beschreven regelingen een expliciet doel.

Wel zien we dat daarbij sprake is van **verschillen** tussen de regelingen. Zo wordt in deze andere Europese landen veelal aangesloten bij de EU-definitie² van het MKB in die zin dat de regelingen openstaan voor bedrijven tot 250 werknemers. Uit de evaluatie komt overigens niet naar voren dat er in Nederland behoefte bestaat aan aanpassing van deze grens bij de Borgstellingsregeling. Bovendien dient hierbij opgemerkt te worden dat vanuit het Ministerie van Economische Zaken een nieuw instrument – de Groeifaciliteit – wordt ontwikkeld waarmee grotere kredietaanvragen (tot 5 miljoen euro) kunnen worden ondersteund. Te verwachten valt dat deze faciliteit daarmee ook toegepast zal worden bij bedrijven boven de 100 werknemers.

Een ander verschil in de modaliteiten is dat in de Borgstellingsregeling wordt gewerkt met een **afsluitprovisie** die vooraf dient te worden betaald terwijl in de bestudeerde andere landen veelal wordt gewerkt met een jaarlijkse provisie (rente). Deze jaarlijkse provisie ligt dan lager dan de afsluitprovisie voor de Borgstellingsregeling. Daardoor kan in het algemeen niet worden geconcludeerd dat buitenlandse borgstellingsregelingen nu goedkoper of duurder uitvallen dan de Borgstellingsregeling. Dit hangt namelijk af van de looptijd van het krediet alsmede van het aflossingsregime dat wordt gehanteerd.

Een laatste relevante bevinding van deze internationale benchmark is dat – voor zover evaluaties van de betreffende borgstellingsregelingen zijn uitgevoerd – (ook) in die evaluaties naar voren komt dat **reductie van de administratieve lastendruk** een belangrijk aandachtspunt vormt.

Organisatie en uitvoering

Het aantal **verliesdeclaraties** dat door banken is ingediend, is vanaf 2001 toegenomen. In 2004 lag het aantal ingediende verliesdeclaraties rond de 500. Zeer waarschijnlijk hangt dit samen met de verslechtering van de economische conjunctuur die vanaf dat moment (2001) plaatsvond. Verder kan worden geconstateerd dat het aandeel door SenterNovem (gedeeltelijk) afgewezen verliesdeclaraties een dalende tendens vertoont. Daar waar verliesdeclaraties door SenterNovem (gedeeltelijk) worden afgewezen, blijkt dit vooral te maken te hebben met inhoudelijke **afwijzingsgronden**. Daarbij komt SenterNovem dan (achteraf) tot de conclusie dat een bepaald (BBMKB-)krediet niet – of niet in de betreffende omvang – verstrekt had mogen worden. Hierbij doen zich (uiteraard) wel eens discussies voor tussen banken en SenterNovem, hoewel daarbij geen sprake is van significante fricties. Banken blijven nogal eens – ook achteraf – van mening dat de berekening van het kredietvolume destijds adequaat is verlopen. Anderzijds geven zij daarbij aan dat bij kredietverstrekking niet alleen naar feiten en cijfers dient te worden gekeken maar ook naar de (ingeschatte) kwaliteit van de ondernemer. Dit laatste kan SenterNovem niet meenemen in haar beoordeling van verliesdeclaraties.

De verliesdeclaraties hebben er per saldo toe geleid dat de directe kosten van de Borgstellingsregeling (exclusief uitvoeringskosten) in de periode 2000-2004 ongeveer 2 miljoen euro per jaar hebben bedragen. Dit is dan (deels) gerealiseerd in een periode van economische laagconjunctuur waarin relatief veel bedrijven in betalingsmoeilijkheden zijn gekomen. In de laatste drie jaar lagen de kosten van de regeling per jaar tussen de 0,4 en 1,9 procent van het jaarlijkse volume aan verstrekte borgstellingen.

Voor **bedrijven** brengt de toepassing van de Borgstellingsregeling geen extra administratieve lasten met zich mee ten opzichte van een 'normale' bancaire lening. Dit heeft er natuurlijk ook mee te maken dat banken de regeling toepassen. Vanuit deze hoedanigheid hebben **banken** - in tegenstelling tot bedrijven – in de uitvoering wel te maken met SenterNovem. Uit de evaluatie komt naar voren dat banken over het algemeen tevreden zijn over de wijze waarop SenterNovem invulling geeft aan haar taken. Ook worden handelingen vanuit SenterNovem – zoals bevestigingen van de ontvangst van meldingen van borgstellingskredieten vanuit banken – tijdig en correct afgehandeld. Verder is vanuit de evaluatie ook (onsite) bij SenterNovem een analyse gemaakt van de gehanteerde monitoringssystemen en de dossiers (rondom een aantal verliesdeclaraties). Hieruit bleek dat deze systemen en dossiers adequaat – en volgens een vaste structuur – zijn opgezet.

² De EU definieert bedrijven tot 250 werknemers als MKB, met een jaaromzet van maximaal 50 miljoen euro of een balanstotaal van maximaal 43 miljoen euro.

Tevens waren de, volgens de werkprocedures benodigde formulieren vanuit Senter-Novem, bij deze dossiers beschikbaar en ingevuld. Per saldo kunnen we op grond van deze bevindingen dan ook concluderen dat SenterNovem adequaat en efficiënt invulling geeft aan de aan haar opgelegde werkzaamheden voor de Borgstellingsregeling.

Effectiviteit

De evaluatie levert het beeld op dat er bij de Borgstellingsregeling – waar het de inbreng van overheidsmiddelen betreft – zonder meer sprake is van *'value for money'*. Zo is gebleken dat de kosten voor de overheid relatief beperkt zijn. Een belangrijke reden hiervoor is dat er bij de Borgstellingsregeling ook sprake is van 'inkomsten', met name in de vorm van een provisie die door banken aan het Ministerie van Economische Zaken dient te worden afgedragen.

Tegenover deze (beperkte) kosten staat dat de Borgstellingsregeling een **duidelijke meerwaarde** heeft. Dit wordt in de eerste plaats ook als zodanig onderkend **vanuit de bedrijven**. Zo blijkt uit de ondernemersraadpleging dat de belangrijkste knelpunten die bedrijven ondervinden bij het verkrijgen van externe financiering te maken hebben met zekerheden die banken vragen. De Borgstellingsregeling zet daarmee dus specifiek in op het ondervangen van dit knelpunt. Verder wordt de regeling (zeer) positief gewaardeerd door ondernemers, ondanks het feit dat zij daarvoor een provisie hebben moeten betalen. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat veel bedrijven beseffen dat de Borgstellingsregeling als een hefboom heeft gewerkt voor het verkrijgen van bancaire financiering. De geconsulteerde ondernemers zijn dan ook vrijwel unaniem van mening dat de Borgstellingsregeling, ook in de toekomst, moeten worden gecontinueerd.

Verder blijkt het borgstellingskrediet voor een grote meerderheid (82 procent) van de ondernemers een positieve impact te hebben gehad op het geheel of gedeeltelijk kunnen **realiseren van het doel** waarvoor de financiering nodig was. Voor starters blijkt de betekenis van de Borgstellingsregeling nog iets groter te zijn dan voor bestaande bedrijven. Een andere relevante bevinding ten aanzien van de effectiviteit van de Borgstellingsregeling is verder nog dat de bedrijven die een BBMKB krediet verkregen hebben in economisch opzicht (qua rentabiliteit) relatief goed blijken te presteren.

Ook vanuit de resultaten van de analyses onder **banken** komt naar voren dat de Borgstellingsregeling een duidelijke **toegevoegde waarde** heeft. Bij een meerderheid van de bedrijven waar de Borgstellingsregeling is ingezet, zouden banken zonder deze faciliteit geen – of duidelijk minder – krediet hebben verstrekt. Daarbij is voor banken de betekenis van de Borgstellingsregeling bij starters (nog) groter dan voor bestaande bedrijven. Dit heeft er natuurlijk ook mee te maken dat banken met bestaande bedrijven reeds een financiële relatie zijn aangegaan en mede daardoor min of meer 'gedwongen' kunnen zijn om in de (vervolg)financiering bij te dragen.

Wat dit aangaat geeft de evaluatie verder aan dat **banken** de Borgstellingsregeling (zeer) **selectief inzetten**. Het instrument wordt met name toegepast bij die typen bedrijven die op zich perspectieven hebben qua rentabiliteit en cashflow maar waarbij sprake is van duidelijke tekorten aan zekerheden. In de praktijk zijn daarbij voldoende 'drempels' of 'garanties' die maken dat banken de Borgstellingsregeling inderdaad selectief inzetten. Zo blijkt de inzet of toepassing van de regeling geen doel op zich te vormen voor banken. Accountmanagers hebben op dit punt geen taakstellingen en ook komt de toepassing van de Borgstellingsregeling vrijwel nooit ter sprake op interne vergaderingen binnen de lokale en regionale banken. Verder is er bij het BBMKB sprake van een aantal modaliteiten die bijdragen aan de selectieve inzet van het instrument. Hierbij dient te worden gedacht aan zaken zoals de provisie die moet worden betaald, de extra administratieve handelingen die nodig zijn en het feit dat de overheid (bij het reguliere en innovatieve borgstellingskrediet) geen volledige borgstelling afgeeft.

Aanbevelingen

Op grond van de resultaten van deze evaluatie hebben we een aantal aanbevelingen geformuleerd. Hieronder geven deze kort en bondig weer. Voor een nadere onderbouwing verwijzen we naar hoofdstuk 9 van dit rapport.

I. Voorwaarden

- a. Verleng de termijn van 12 jaar bij onroerend goed.
- b. Volg de marktontwikkelingen bij de vrije (medische) beroepen en verruim mogelijk op termijn de Borgstellingsregeling naar deze groepen.

II. Bekendheid

- c. Vergroot de bekendheid van de Borgstellingsregeling onder (intermediairs van) het bedrijfsleven.
- d. Geef meer bekendheid aan de toepassing van de Borgstellingsregeling bij het financieren van export en/of investeringen in het buitenland.

III. Quotum

- e. Overweeg om tot een meer prestatiegerichte verdeling van het quotum te komen.

IV. Bereik

- f. Tracht – samen met banken – te realiseren dat kleinere borgstellingskredieten synchroon gaan lopen met de standaardprocedures van banken.
- g. Volg kritisch de ontwikkelingen rond het gebruik van het innovatieve luik binnen de Borgstellingsregeling.
- h. Vergroot de bekendheid van het innovatieve luik en het TechnoPartnerLabel.
- i. Houdt de Borgstellingsregeling simpel en voeg (bijvoorbeeld) geen andere 'luiken' meer toe.

V. Administratieve lasten

- j. Beschouw kritisch of alle formele voorwaarden nog steeds strikt noodzakelijk zijn.
- k. Communiceer richting de accountmanagers van banken wat momenteel vanuit de Borgstellingsregeling de (minimale) administratieve verplichtingen zijn.
- l. Treed bij de uitvoering van de Borgstellingsregeling als partners op.

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Beleidsmatig gezien neemt het **Midden- en Kleinbedrijf (MKB)** in de Nederlandse economie een belangrijke plaats in. Zo heeft in de voorbije jaren van economische hoogconjunctuur het MKB als een belangrijke 'banenmotor' gefungeerd en daarmee aan het reduceren van de werkloosheid. Hoewel meer recentelijk de banencreatie in het MKB tot stilstand is gekomen, blijven middelgrote en kleine bedrijven nog steeds een belangrijke bron van werkgelegenheid.

Een bijzondere groep binnen het MKB wordt gevormd door **starters**. Starters kunnen namelijk eveneens een bijdrage leveren aan de generatie van nieuwe werkgelegenheid maar ook aan het realiseren van vernieuwingen (innovaties). Het stimuleren van (innovatieve) starters is in de afgelopen jaren dan ook steeds hoger op de nationale beleidsagenda komen te staan. Dit vanwege het feit dat vrij algemeen onderkend wordt dat Nederland voor het handhaven en versterken van haar concurrentiepositie in toenemende mate aangewezen is op kennis en innovatie.

Vanuit het Ministerie van Economische Zaken wordt op verschillende wijzen ingezet op de hierboven genoemde beleidsprioriteiten (MKB, kennis en innovatie, starters). Daarbij worden door het ministerie meerdere sporen bewandeld waarbij uiteenlopende typen instrumenten worden ingezet. Hierbij valt te denken aan het kennis- en technologie-instrumentarium, wet- en regelgeving op het gebied van ondernemerschap en instrumenten gericht op internationalisering. Een ander belangrijk type instrumentarium heeft betrekking op **financiering van ondernemerschapsinitiatieven**. Het **Besluit Borgstellingen MKB-Kredieten (BBMKB)** maakt onderdeel uit van dit laatste type instrumenten. Het betreft hier in feite een borgstelling van de overheid voor ondernemers die onvoldoende zekerheden aan banken kunnen overleggen om het gewenste bancaire krediet te verkrijgen. De Borgstellingsregeling sluit bovendien aan bij de beleidsprioriteiten zoals die hierboven genoemd zijn. Zo richt de Borgstellingsregeling zich specifiek op het MKB en zijn er binnen het instrument specifieke faciliteiten voor starters en innovatieve ondernemingen. In deze rapportage spreken we afwisselend van het BBMKB dan wel de Borgstellingsregeling.

Zoals gebruikelijk dienen instrumenten van het Ministerie van Economische Zaken periodiek aan een (externe) evaluatie te worden onderworpen. Daar de Borgstellingsregeling voor het laatst in 2000 is geëvalueerd, is voor 2005 wederom een **evaluatie** van dit instrument voorzien. Aan Bureau Bartels is gevraagd om deze evaluatie uit te voeren. In deze rapportage presenteren we de uitkomsten hiervan.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

De **centrale doelstelling** van de evaluatie luidde als volgt:

Wat is de relevantie en het bereik van de Borgstellingsregeling, hoe kunnen de organisatie en uitvoering alsmede de effectiviteit van het instrument worden beoordeeld en wat zijn belangrijke leerervaringen voor de toekomst?

Uit deze doelstelling valt af te leiden dat in de evaluatie een **viertal hoofdthema's** aan de orde zijn gekomen. Het gaat hierbij om de volgende thema's:

- a. Relevantie en bereik.
- b. Organisatie en uitvoering.
- c. Effectiviteit.
- d. Bouwstenen voor de toekomst.

Bij elk van deze thema's zijn in de evaluatie verschillende **aandachtspunten** aan bod gekomen. In schema 1.1 geven we ter verduidelijking – voor elk van bovenstaande thema's – de belangrijkste aandachtspunten weer.

Schema 1.1 Thema's en aandachtspunten

a. Relevantie en bereik

- Bekendheid van de Borgstellingsregeling
- Bereik van de Borgstellingsregeling
- Relevantie van de Borgstellingsregeling voor banken en bedrijven
- Benutting quotum
- Vergelijkbare instrumenten in enkele andere landen

b. Organisatie en uitvoering

- Organisatie- en beheersstructuur rondom de Borgstellingsregeling
- Ervaringen bedrijfsleven met de toepassing van de Borgstellingsregeling
- Beoordeling inhoud en modaliteiten van de Borgstellingsregeling
- Administratieve lasten van de Borgstellingsregeling
- Interne organisatie banken

c. Effectiviteit

- Betekenis BBMKB voor het verkrijgen van bancair krediet door bedrijven
- Betekenis van 'starters' en 'innovatieve variant' van de Borgstellingsregeling
- Toepassing BBMKB bij verschillende typen kredieten en sectoren
- Meerwaarde van de Borgstellingsregeling voor bedrijven
- Economische prestaties van bedrijven met een borgstellingskrediet

d. Bouwstenen voor de toekomst

- Wenselijke acties t.a.v. de bekendheid van de Borgstellingsregeling
- Eventuele aanpassingen van 'varianten' of 'luiken' binnen de Borgstellingsregeling
- Wijzigingen in modaliteiten van de Borgstellingsregeling
- Mogelijke verbeteringen in organisatie en uitvoering
- Inhoudelijke aanpassingen van de Borgstellingsregeling

1.3 Aanpak van de evaluatie

Voor de evaluatie hebben we een aantal onderling samenhangende activiteiten uitgevoerd. Daarbij is vanuit verschillende bronnen en invalshoeken relevante informatie verzameld. Hieronder geven we een beschrijving van de uitgevoerde activiteiten.

We zijn de evaluatie gestart met **deskresearch**. Hiervoor hebben we diverse schriftelijke bronnen rondom de Borgstellingsregeling bestudeerd. Het ging bijvoorbeeld om (jaar)verslagen van SenterNovem rondom de Borgstellingsregeling, voorlichtingsmateriaal, procesbeschrijvingen van SenterNovem en banken, notulen van vergaderingen van de ITOC (Interbancaire Technische Overleg Commissie), gegevens over het gebruik van de Borgstellingsregeling en de inhoudelijke beschrijving van de Borgstellingsregeling. De resultaten van de deskresearch zijn gebruikt voor de beantwoording van diverse onderzoeksvragen en hebben tevens als input gediend voor het veldwerk. Verder hebben we – in het verlengde van de voorgaande evaluatie – ook een scan gemaakt van een aantal vergelijkbare 'BBMKB-regelingen' in enkele andere EU-landen.

Vervolgens hebben we **persoonlijke gesprekken** gevoerd met **sleutelpersonen**. Hierbij dient dan gedacht te worden aan personen met een meer algemeen en 'breed' inzicht in financieringsvraagstukken van het MKB en aan personen die op een meer strategisch niveau bij de Borgstellingsregeling betrokken zijn. Het ging hierbij dan om vertegenwoordigers van het Ministerie van Economische Zaken, banken en werkgeversorganisaties. In totaal hebben we vijftien sleutelpersonen geraadpleegd. In bijlage 1 hebben we hiervan een overzicht opgenomen.

Bij de uitvoering van de Borgstellingsregeling vervult **SenterNovem** een centrale rol. Gedurende de uitvoering van de evaluatie hebben we dan ook diverse malen contact gehad met SenterNovem. Het ging hierbij dan onder andere om persoonlijke gesprekken met vertegenwoordigers van SenterNovem en het verzamelen van gegevens over het gebruik van de Borgstellingsregeling. Daarnaast hebben we bij SenterNovem een analyse uitgevoerd van dossiers van bedrijven waarbij de banken een verliesdeclaratie hebben ingediend.

Een belangrijk onderdeel van de evaluatie bestond uit het raadplegen van zowel de **vraag- als aanbodkant** van de Borgstellingsregeling. De aanbodkant wordt dan gevormd door de banken die in de praktijk de Borgstellingsregeling toepassen en de vraagkant door de bedrijven waar dit instrument toegepast is. Wat de **banken** aangaat zijn (op diverse niveaus) gesprekken met bancaire vertegenwoordigers gehouden. Allereerst zijn gesprekken gevoerd met personen die participeren in de ITOC (zie hierboven). Verder zijn enkele gesprekken gevoerd met personen van de 'buitenlandafdeling' van banken. Een andere belangrijke bancaire doelgroep bestond uit managers van regionale en lokale banken die in de huidige praktijk te maken hebben met de Borgstellingsregeling. Van deze banken zijn ook verschillende accountmanagers geraadpleegd. Bij de raadpleging van bancaire vertegenwoordigers hebben we (uiteraard) gelet op een spreiding over verschillende banken die een rol spelen bij de Borgstellingsregeling. Om specifiek inzicht te krijgen in de ervaringen met verliesdeclaraties hebben we vanuit de banken ook enkele personen geraadpleegd die betrokken zijn (geweest) bij het afwickelen van verliesdeclaraties. Een overzicht van de geraadpleegde bancaire vertegenwoordigers is opgenomen in bijlage 1.

Voor de evaluatie is ook de vraagkant benaderd, namelijk het **bedrijfsleven**. Hiervoor is een schriftelijke vragenlijst uitgezet onder bedrijven die gebruik hebben gemaakt van de Borgstellingsregeling. In totaal hebben 420 bedrijven deze vragenlijst ingevuld geretourneerd. In paragraaf 1.4 gaan we meer uitgebreid in op deze bedrijfsraadpleging.

Verder zijn voor de evaluatie nog een aantal **andere onderzoeksgroepen** geconsulteerd. In de eerste plaats gaat het hier dan om vertegenwoordigers van **brancheorganisaties**. Verder hebben we ook gesprekken gevoerd met **financieel adviseurs**, zoals accountants-, boekhoud- en administratiekantoren die in de dagelijkse praktijk veel contacten onderhouden met het MKB en starters. Nog een andere onderzoeksgroep werd gevormd door personen bij de **Kamers van Koophandel** die met name een voorlichtende en adviserende rol richting starters vervullen. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de geraadpleegde personen binnen deze onderzoeksgroepen.

De uitkomsten van de voorgaande stappen hebben we vervolgens **geanalyseerd** en verwerkt in deze **rapportage**.

1.4 Steekproeftrekking en respons

Een belangrijk onderdeel van de evaluatie werd gevormd door het raadplegen van bedrijven met een Borgstellingskrediet. We hebben hiervoor gebruikgemaakt van een bestand van SenterNovem met alle meldingen van borgstellingskredieten die in de periode 2000 tot en met 2004 door banken zijn gedaan. In totaal betrof dit ongeveer 14.000 meldingen. Om zorg te dragen voor een evenwichtige spreiding over typen kredieten (naar omvang) hebben we in de steekproef een vijftal segmenten onderscheiden, namelijk:

- borgstellingskredieten tot 25.000 euro;
- borgstellingskredieten van 25.000 tot 100.000 euro;
- borgstellingskredieten van 100.000 tot 250.000 euro;
- borgstellingskredieten van 250.000 tot 500.000 euro;
- borgstellingskredieten van 500.000 tot 1.000.000 euro.

Voor elk onderscheiden segment hebben we vervolgens een (aselecte) steekproef getrokken van 300 bedrijven. In totaal bestond de brutosteekproef daarmee dus uit 1.500 bedrijven. Aan deze bedrijven is vervolgens een schriftelijke vragenlijst toegezonden. Daaruit kwam naar voren dat er sprake was van een aanzienlijke bestandsvervuiling. Zo kwamen

bijna 150 vragenlijsten retour als ‘onbestelbaar’. Te verwachten valt dat in aanvulling daarop nog een aantal vragenlijsten niet bij de betreffende bedrijven terecht zijn gekomen maar wel zijn ‘bezorgd’. Dit omdat deze vragenlijsten op zich wel ‘in een brievenbus’ gestopt zijn zonder dat het betreffende bedrijf nog op dat adres actief was. Hierdoor kan verwacht worden dat het aantal feitelijk aangeschreven bedrijven (ruimschoots) lager is uitgevallen dan 1.350 (1.500 minus de circa 150 vragenlijsten die feitelijk retour zijn gekomen). Gelet op het voorgaande is het overigens ook niet zinvol om (in het onderstaande) netto-responspercentages per deelsegment te berekenen. Dit omdat niet per deelsegment bekend is hoeveel bedrijven uit de brutosteekproef daadwerkelijk en juist aangeschreven zijn.

We merken overigens voor de volledigheid op dat uit de hierboven genoemde ‘bestandsvervuiling’ niet mag worden geconcludeerd dat de Borgstellingsregeling wat dit aangaat ‘onjuist’ of ‘slordig’ uitgevoerd zou worden. We kunnen dit als volgt toelichten. De Borgstellingsregeling wordt in de praktijk door de banken ingezet. Banken melden dan aan SenterNovem bij welke bedrijven de Borgstellingsregeling is toegepast. Daartoe wordt – op het moment van aanmelden van het borgstellingskrediet – ook het adres van de bedrijven vermeld. Daarna kan het natuurlijk heel goed zijn dat bedrijven gaan verhuizen. Banken hoeven dit dan niet aan SenterNovem te melden. Dit is ook niet echt relevant omdat het verdere beheer en de uitvoering in interactie tussen SenterNovem en de banken plaatsvindt.

In totaal hebben 420 bedrijven de vragenlijst aan ons geretourneerd (zie tabel 1.1). Hierbij merken we op dat er (vanwege het anonieme karakter van de enquête) geen gebruik is gemaakt van een reminder. Hieruit kan worden afgeleid dat het overall netto responspercentage minimaal 31 procent heeft bedragen.³ Verder zien we uit onderstaande tabel dat er vanuit de verschillende kredietsegmenten ‘gerespondeerd’ is. Op het eerste gezicht lijkt de respons vanuit de kleinere borgstellingskredieten wat lager uit te vallen dan voor de grotere kredieten. Echter, het kan ook zijn dat juist bij de kleinere kredieten (denk aan starters) relatief vaak de vragenlijst niet op het juiste adres afgegeven kon worden. Zo is bekend dat bijvoorbeeld starters in de beginjaren nogal eens verhuizen.

Tabel 1.1 Respons naar segment en totaal

Segment	Bruto aantal bedrijven in steekproef	Respons (absoluut)
Borgstellingskredieten tot 25.000 euro	300	68
Borgstellingskredieten van 25.000 tot 100.000 euro	300	73
Borgstellingskredieten van 100.000 tot 250.000 euro	300	89
Borgstellingskredieten van 250.000 tot 500.000 euro	300	94
Borgstellingskredieten van 500.000 tot 1.000.000 euro	300	96
Totaal	1500	420

Mede op grond van het bovenstaande zijn de resultaten die we in dit rapport zullen presenteren, **voldoende betrouwbaar** om tot **verantwoorde conclusies** over de Borgstellingsregeling te komen. Naast het (vrij grote) aantal waarnemingen kunnen we daarvoor namelijk nog de volgende argumenten aandragen. Allereerst hebben we ongeveer halverwege de evaluatie de op dat moment ingevoerde vragenlijsten vanuit het bedrijfsleven geanalyseerd en aan de opdrachtgever gepresenteerd. De resultaten die daaruit naar voren kwamen bleken goed te sporen met de finale resultaten. Verder zal uit dit rapport naar voren komen dat de belangrijkste resultaten ook ‘robuust’ zijn in die zin dat zij vanuit verschillende invalshoeken (en typen respondenten) ‘(her)bevestigd’ worden. Daarmee zijn de ‘rode draden’ uit de evaluatie dus niet uniek gekoppeld aan één specifieke onderzoeksgroep, maar worden zij vanuit verschillende onderzoeksgroepen onderschreven. Tot

³ Dus zonder rekening te houden met vragenlijsten die wel ‘bezorgd’ zijn maar niet (meer) op het actuele adres van de betreffende onderneming en (dus) niet geretourneerd zijn.

slot zal blijken dat de resultaten ook consistent zijn met datgene wat op grond van ‘economische logica’ of overwegingen verwacht zou kunnen worden.

1.5 Opbouw van het rapport

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 gaan we in op de kenmerken van de Borgstellingsregeling. Daarbij komen dan aspecten aan bod zoals de inhoud en modaliteiten alsmede de uitvoering en organisatie van deze regeling. In hoofdstuk 3 komt het bereik van de regeling aan bod, waarin we een aantal kerngegevens presenteren over de toepassing van de Borgstellingsregeling. In hoofdstuk 4 gaan we in op de kenmerken van financieringsaanvragen van bedrijven met een borgstellingskrediet. In hoofdstuk 5 gaan we onder meer in op de beoordeling van de modaliteiten van de regeling. De organisatie en uitvoering van de Borgstellingsregeling komt in hoofdstuk 6 aan bod. In hoofdstuk 7 besteden we vervolgens aandacht aan de effecten van het borgstellingskrediet. In hoofdstuk 8 geven we inzicht in de resultaten van de analyse van enkele vergelijkbare Borgstellingsregelingen in een aantal andere EU-landen. We sluiten dit rapport af met hoofdstuk 9 waarin we de conclusies en bouwstenen voor de toekomst presenteren.

In schema 1.1 vatten we de leeswijzer voor het rapport nog eens samen.

Schema 1.1 Leeswijzer voor het rapport

Hoofdstuk 2	Kenmerken van de Borgstellingsregeling
Hoofdstuk 3	Bereik van de Borgstellingsregeling
Hoofdstuk 4	Kenmerken van de financieringsaanvraag
Hoofdstuk 5	Inhoud van de regeling
Hoofdstuk 6	Organisatie en uitvoering
Hoofdstuk 7	Effectiviteit
Hoofdstuk 8	Initiatieven in omliggende landen
Hoofdstuk 9	Conclusies en bouwstenen voor de toekomst

2. KENMERKEN VAN DE BORGSTELLINGSREGELING

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de Borgstellingsregeling. De informatie die we in deze paragraaf zullen presenteren is relevant om de uitkomsten die in het vervolg van het rapport worden gepresenteerd goed te kunnen interpreteren. In paragraaf 2.2 gaan we daartoe eerst in op de doelstellingen van de Borgstellingsregeling. In paragraaf 2.3 beschouwen we de inhoud en modaliteiten van het instrument. Daarbij zal ook aan bod komen welke wijzigingen zich gedurende de evaluatieperiode (2000-2004) in de modaliteiten hebben voorgedaan. In paragraaf 2.4 beschrijven we de organisatie en uitvoering van de Borgstellingsregeling.

2.2 Doelstelling van de Borgstellingsregeling

Het Ministerie van Economische Zaken had in de evaluatieperiode als doelstelling om ***‘Op nationaal en regionaal niveau voorwaarden te scheppen voor een internationaal concurrerend ondernemingsklimaat in Nederland’***. Deze algemene doelstelling is uitgewerkt in een drietal operationele doelstellingen. De Borgstellingsregeling valt daarbij onder de operationele doelstelling: ***‘Productiefactoren: Creëren en bewaken door de overheid van de randvoorwaarden die een optimale inzet van productiefactoren mogelijk maakt’***.

Met de Borgstellingsregeling wil het Ministerie van Economische Zaken een bijdrage leveren aan het stimuleren van ondernemerschap. Dit door belemmeringen die zich op de kapitaalmarkt voordoen, weg te nemen. De **doelstelling** van de Borgstellingsregeling kan dan ook als volgt worden geformuleerd:

MKB-bedrijven met bevredigende perspectieven qua rentabiliteit en continuïteit, maar met een tekort aan zekerheden, ondersteunen bij het verkrijgen van bancaire kredietverlening.

De Borgstellingsregeling richt zich dan met name op dat deel van de kredietverlening waarvoor een MKB-ondernemer **geen zekerheden** aan de bank **kan overleggen**.

Voor de volledigheid merken we op dat de Borgstellingsregeling ook nog een variant voor **bodemsanering** kent. De gedachte daarbij is dat bedrijven die in eigen beheer bodemsaneringsprojecten uitvoeren – en daarvoor bancair krediet nodig hebben – in aanmerking kunnen komen voor een borgstelling vanuit de overheid (via de Borgstellingsregeling). In de afgelopen periode is er echter niet of nauwelijks een beroep op deze variant gedaan. In de evaluatie zal deze variant dan ook verder buiten beschouwing blijven.

2.3 Inhoud en modaliteiten van de Borgstellingsregeling

Bij de Borgstellingsregeling worden **drie doelgroepen** van bedrijven onderscheiden, namelijk:

- Bestaande MKB-bedrijven (tot 100 fte's aan werkgelegenheid).
- Starters.
- Innovatieve bedrijven.

De modaliteiten van de Borgstellingsregeling variëren al naar gelang deze drie doelgroepen. In schema 2.1 visualiseren we dit voor een aantal modaliteiten.

Schema 2.1 Doelgroepen en modaliteiten van de Borgstellingsregeling

Aspect	Bestaande bedrijven	Starters	Innovatieve bedrijven
Eisen aan bedrijf	- Bedrijf mag in totaal niet meer dan 100 fte aan werkgelegenheid hebben	- Mag om een natuurlijk of een rechtspersoon gaan - De betrokken starter mag maximaal 5 jaar geleden het bedrijf gestart zijn (of overgenomen hebben)	- Onderneming moet gebruikmaken van de WBSO of het Techno-Partner Label hebben
Verhouding Borgstelling/ Niet borgstelling (het borgstellingsdeel)	Maximaal 1 : 1	Maximaal 4 : 1	Maximaal 2 : 1
Looptijd	6 of 12 jaar	6 of 12 jaar	12 jaar
Aflossingsvrije periode	Geen	Geen	Eerste 3 jaar
Aantal mogelijke opschortingen	Maximaal 2 (en dan steeds maximaal een periode van 1 jaar)	Maximaal 3 (en dan steeds maximaal een periode van 1 jaar)	Maximaal 2 (en dan steeds maximaal een periode van 1 jaar)
Afsluitprovisie	Staffel: tussen 2% en 3,6%	Staffel: tussen 2% en 3,6%	Staffel: tussen 2% en 3,6%
Maximum borgstellingskrediet	1 miljoen euro	100.000 euro als startersborgstelling. Daarboven 'normaal' borgstellingskrediet mogelijk	1 miljoen euro
Borgstelling	90%	100%	90%

Uit het bovenstaande schema volgt dat één modaliteit uniform uitpakt voor de drie onderscheiden doelgroepen. Dit betreft de **afsluitprovisie** die de banken aan het Ministerie van Economische Zaken dienen te betalen. Op zich varieert dit percentage wel naar gelang de looptijd van het borgstellingskrediet. Maar hierbij wordt op zich niet gedifferentieerd naar de onderscheiden doelgroepen. Overigens is pas sinds 2002 de differentiatie in de te betalen provisie ingevoerd. Voorheen werd namelijk gewerkt met een uniform percentage van 3 procent⁴, ongeacht de looptijd van het borgstellingskrediet.

Bij de overige modaliteiten die in schema 2.1 zijn opgenomen, is sprake van variatie over de doelgroepen. We zullen deze modaliteiten nu successievelijk de revue laten passeren. In de eerste plaats zien we dat er bepaalde **eisen aan een onderneming** worden gesteld om tot één van de drie onderscheiden doelgroepen gerekend te worden. Zo wordt een bedrijf als innovatief beschouwd indien zij gebruikmaakt van de WBSO. Daarnaast kunnen bedrijven als innovatief worden bestempeld als zij het TechnoPartnerLabel krijgen (zie paragraaf 2.4). Een persoon wordt als starter aangemerkt indien de betreffende persoon een bedrijf heeft opgericht of overgenomen in de afgelopen vijf jaar. Daarbij kan het zowel gaan om een BV – met een directeur-meerderheidsaandeelhouder – als om een persoon die voor eigen rekening en risico een bedrijf opgestart heeft. Ook dit laatste is overigens pas sinds 2002 gewijzigd. Voorheen was het binnen de Borgstellingsregeling niet mogelijk om een BV als startend bedrijf aan te merken. Daar waar we in het rapport dus verder spreken over starters bedoelen we daarmee personen die voldoen aan de BBMKB-definitie voor 'starters'.

Verder blijkt uit bovenstaand schema dat ook de **banken 'mee moeten doen' met de kredietverlening** aan bedrijven waarvoor gebruik wordt gemaakt van de Borgstellingsregeling. Deze verhouding verschilt voor de verschillende doelgroepen. Zo dienen banken voor bestaande MKB-bedrijven minstens eenzelfde bedrag aan kredietverlening te verlenen als het te verstrekken borgstellingskrediet. Voor starters ligt deze verhouding aanzienlijk lager. Voor deze doelgroep hoeven banken namelijk maar een krediet te verstrekken

⁴ Vóór 2002 hoefde voor kleinere borgstellingskredieten aan starters overigens geen provisie betaald te worden door de banken.

dat een kwart bedraagt van het borgstellingskrediet. Overigens is deze verhouding pas recentelijk – eind 2004 – ingevoerd. Voorheen bedroeg deze verhouding namelijk 1 staat tot 2. Voor innovatieve bedrijven dienen banken zelf een krediet te verstrekken dat minstens de helft van het borgstellingskrediet bedraagt.

De normale **looptijd** van een borgstellingskrediet bedraagt voor bestaande MKB-bedrijven en starters zes jaar. Alleen indien het gaat om financiering van onroerend goed mag een termijn van twaalf jaar aangehouden worden. Bij innovatieve bedrijven is sprake van een afwijkende behandeling in die zin dat voor dit type bedrijvigheid altijd een termijn van twaalf jaar gehanteerd mag worden. De achterliggende gedachte hiervan is dat het voor veel innovatieve bedrijven langer zal duren voordat zij omzet genereren met hun nieuwe of verbeterde producten en/of diensten. Dit laatste is overigens ook de reden dat alleen voor deze doelgroep een **aflossingsvrije periode** – van maximaal drie jaar – mogelijk is.

Indien ondernemers niet kunnen voldoen aan hun aflossingsverplichtingen kan de betreffende bank overgaan tot **opschorting** van de aflossing van het borgstellingskrediet. Dit kan in principe tweemaal en dan telkens voor een periode van maximaal één jaar. Alleen voor starters kan driemaal overgegaan worden tot opschorting van de aflossing.

We zien verder dat het **maximale borgstellingskrediet** 1 miljoen euro bedraagt. Voor het starterskrediet binnen de Borgstellingsregeling wordt een maximum van 100.000 euro gehanteerd. Overigens kunnen starters wel een hoger bedrag aan borgstellingskrediet krijgen, maar boven de 100.000 euro wordt dan een 'normaal' borgstellingskrediet toegepast.

Tenslotte komt uit schema 2.1 naar voren dat het Ministerie van Economische Zaken voor bestaande MKB en innovatieve bedrijven geen volledige **borgstelling** afgeeft, maar een borgstelling van 90 procent. Hiermee wil het ministerie 'borgen' dat banken ook zelf alert en zorgvuldig blijven bij het verstrekken van een borgstellingskrediet. Voor starters wordt echter wel een volledige borgstelling afgegeven. Dit heeft (uiteeraard) ook te maken met het beleidsmatige belang dat het ministerie aan deze doelgroep toekent.

Tot slot van deze paragraaf geven we in schema 2.2 een overzicht van de belangrijkste wijzigingen die zich gedurende de evaluatieperiode in de uitvoering en modaliteiten van de Borgstellingsregeling hebben voorgedaan. We besteden verderop in dit rapport aandacht aan de gevolgen van deze wijzigingen (zie paragraaf 5.4).

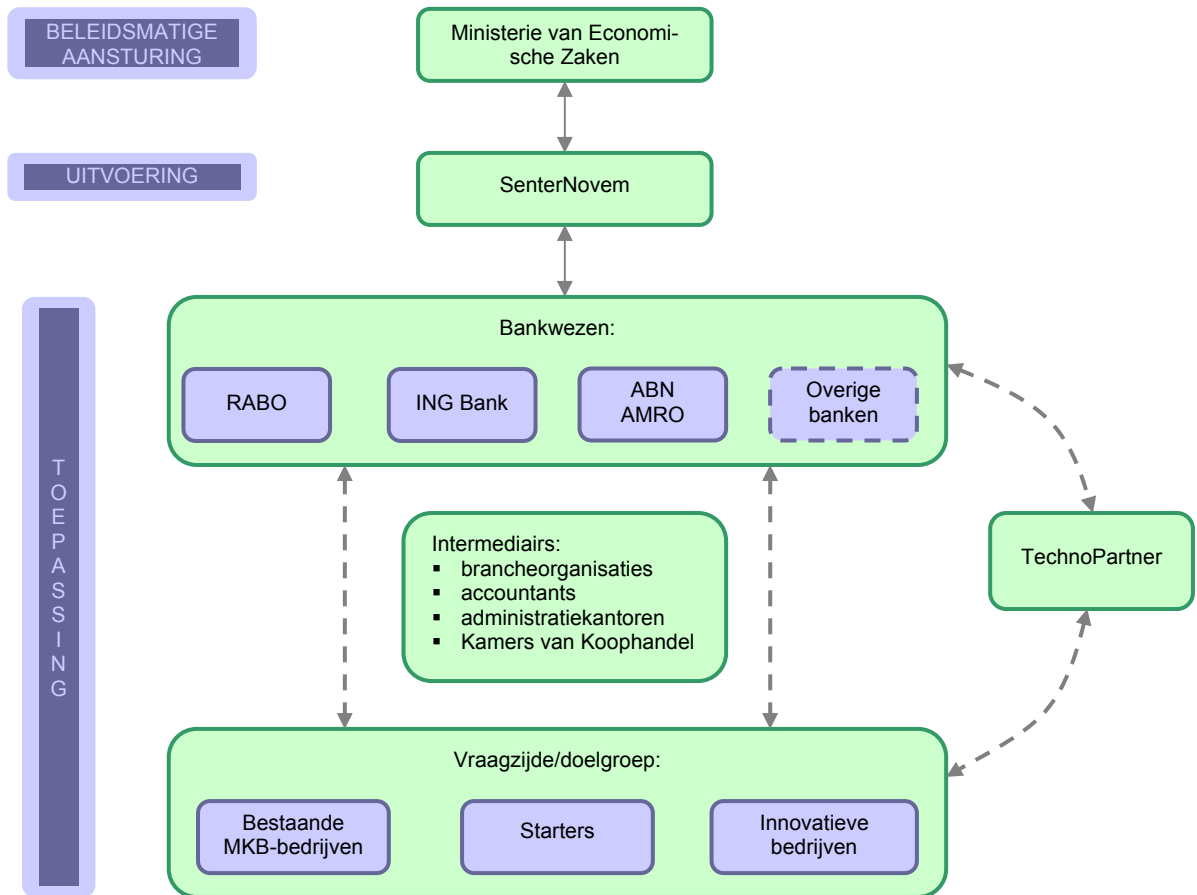
Schema 2.2 Overzicht van de belangrijkste wijzigingen van inhoud, modaliteiten en uitvoering BBMKB 2000-2004

Datum wijziging	Wijziging
2001	Overgang uitvoering van EZ naar Senter.
1-1-2002	Invoering variabele afsluitprovisie van 2 tot 3,6% – afhankelijk van looptijd – in plaats van vaste afsluitprovisie.
1-1-2002	Startersfaciliteit geldt ook voor BV's met directeur-grotaandeelhouder.
1-1-2002	Het startersbegrip wordt verruimd door personen als starter aan te merken die maximaal 5 jaar leden een bedrijf gestart zijn.
1-1-2003	Eis dat er alleen sprake is van een starter indien deze persoon geen ander bedrijf in stand heeft gehouden verval. Als criterium voor alle starters geldt nu dat in de zes jaar voorafgaande aan het moment van kredietverlening er tenminste één jaar dient te zijn, waarin de starter geen ondernemingsactiviteiten heeft uitgevoerd.
1-11-2003	Banken hoeven bij borgstellingen van minder dan 100.000 euro geen waarde meer toe te kennen aan secundaire ('zachte') zekerheden.
28-10-2004	Invoering TechnoPartnerLabel.
22-12-2004	Verhouding borgstellingskrediet/niet borgstellingskrediet van het totaal door de bank verstrekte krediet wordt voor starters gewijzigd in 4:1 in plaats van 2:1.

2.4 Organisatie en uitvoering

In deze paragraaf staat de organisatie en uitvoering van de Borgstellingsregeling centraal. In schema 2.3 geven we de partijen die bij de organisatie en uitvoering een rol spelen schematisch weer.

Schema 2.3 Kernpartijen die betrokken zijn bij de Borgstellingsregeling

We zullen de (rol van de) verschillende partijen kort bespreken. In de eerste plaats zien we dat het **Ministerie van Economische Zaken** verantwoordelijk is voor de beleidsmatige aansturing van de Borgstellingsregeling. Dit betekent bijvoorbeeld dat dit ministerie periodiek het quotum voor de Borgstellingsregeling vaststelt. Ook kan het ministerie aanpassingen doorvoeren in de modaliteiten van de Borgstellingsregeling. In de voorgaande paragraaf hebben we al geconstateerd dat het ministerie dit in de afgelopen jaren inderdaad heeft gedaan. Verder stuurt het ministerie ook de uitvoeringsorganisatie – SenterNovem – aan. Wat dit laatste aangaat, is sprake van een opdrachtgever-opdrachtnemer relatie.

De uitvoering van de Borgstellingsregeling vindt, zoals gezegd, door **SenterNovem** plaats. Overigens is deze situatie pas vanaf 2001 geëffectueerd. Voorheen vond de uitvoering namelijk door het Ministerie van Economische Zaken zelf plaats. De huidige rol van SenterNovem houdt onder andere in dat banken die een borgstellingskrediet verstrekken dit binnen 35 dagen bij SenterNovem dienen te melden. Ook andere documenten die banken gedurende de looptijd van een borgstellingskrediet behoren op te stellen, dienen aan SenterNovem overlegd te worden. SenterNovem zorgt dan voor de registratie en verwerking van deze documenten.

Verder heeft SenterNovem (ook) een belangrijke taak in die situaties waarin banken overgaan tot het 'claimen' van de borgstelling. Een kenmerk van de Borgstellingsregeling is

namelijk dat **controle** niet vooraf maar alleen **achteraf** plaatsvindt. Met andere woorden, SenterNovem hoeft niet continu – en niet voor alle borgstellingskredieten – te controleren of het een en ander op een juiste wijze heeft plaatsgevonden. Dit is in feite een verantwoordelijkheid van de banken. Alleen indien banken de borgstelling inroepen, heeft SenterNovem de expliciete taak om na te gaan of destijds het borgstellingskrediet op de juiste gronden is verstrekt en of daarna ook tijdig de juiste documenten door de betreffende banken zijn overlegd. Daar waar dit niet het geval is, wordt de claim van de banken in principe niet gehonoreerd.

De **banken** zijn dus verantwoordelijk voor de toepassing van de Borgstellingsregeling bij specifieke kredietaanvragen van bedrijven. Daarbij wordt het overgrote deel van het beschikbare quotum ingezet door een drietal banken. Het gaat hierbij om de Rabobank, de ING Bank en de ABN AMRO. Overigens geven de banken hier intern op verschillende wijzen vorm en inhoud aan. Zo wordt bij de ABN AMRO direct van meet af aan door een centrale afdeling getoetst of een borgstellingskrediet mogelijk is. Bij de ING Bank gebeurt dit in feite achteraf door een centrale afdeling en is in principe de lokale vestiging zelf verantwoordelijk voor het al dan niet toepassen van een borgstellingskrediet. De centrale afdeling van de ING Bank toetst dan achteraf of dit juist is geweest of dat dit alsnog gecorrigeerd dient te worden. Dit kan er bijvoorbeeld toe leiden dat de lokale ING Bank zelf het gehele krediet dient te verstrekken zonder dat daarbij een deel van het krediet als een borgstellingskrediet gemeld kan worden bij SenterNovem. Bij de Rabobank kunnen lokale banken tot een bepaald maximum zelfstandig de Borgstellingsregeling toepassen. Boven dit maximum moet dan een centrale afdeling ingeschakeld worden.

Onderaan in schema 2.3 hebben we de vraagzijde voor de Borgstellingsregeling weergegeven. Dit zijn dan de doelgroepen van **bedrijven** die binnen de Borgstellingsregeling onderscheiden worden en die hierboven de revue al gepasseerd zijn (bestaande MKB-bedrijven, starters en innovatieve bedrijven).

Naast banken kunnen ook **intermediaire partijen** een rol spelen bij het onder de aandacht brengen van de Borgstellingsregeling bij het bedrijfsleven. We zullen hieronder de rol van deze partijen kort toelichten. De rol die **brancheorganisaties** bij de Borgstellingsregeling spelen varieert sterk. Dit komt omdat niet alle brancheorganisaties in dezelfde mate actief zijn bij het ondersteunen van leden bij financieringsvraagstukken. Dit heeft er natuurlijk ook mee te maken dat leden voor dergelijke financieringsvragen eerder naar de accountant of boekhouder zullen stappen dan naar de brancheorganisatie. Brancheorganisaties die wel actief zijn met het uitdragen van de Borgstellingsregeling plaatsen bijvoorbeeld informatie over de Borgstellingsregeling op hun internetsite, besteden hieraan aandacht in hun ledenmagazine, in één-op-één gesprekken met bedrijven en op eventuele bijeenkomsten.

Commerciële adviseurs (zoals accountants en boekhouders) brengen de Borgstellingsregeling vrijwel uitsluitend onder de aandacht bij het voorbereiden en indienen van financieringsaanvragen voor klanten. De Borgstellingsregeling komt dan in feite alleen aan de orde in situaties waarbij een borgstellingskrediet soelaas kan bieden om – ondanks het tekort aan zekerheden – toch bancaire financiering te verkrijgen. **Kamers van Koophandel** nemen de Borgstellingsregeling mee in informatiemateriaal en bijeenkomsten over ondernemingsfinanciering, met name ook richting starters.

Tenslotte dient hier nog **TechnoPartner** genoemd te worden. Deze organisatie heeft sinds eind 2004 een rol bij de Borgstellingsregeling. Met name bij innovatieve starters (technostarters) kan het voor banken lastig zijn om de markt en de technologie te beoordelen en/of te beoordelen of het daadwerkelijk om een innovatief bedrijf gaat. Dit laatste kan bijvoorbeeld spelen indien een WBSO-verklaring (op dat moment) niet voorhanden is of (nog) niet verkregen kan worden. In dergelijke situaties kunnen banken voor deze beoordeling dan een beroep doen op TechnoPartner voor het verkrijgen van een zogenaamd 'TechnoPartnerLabel'. Indien dit label verkregen wordt, kan het betreffende bedrijf onder het innovatieve luik van de Borgstellingsregeling geplaatst worden.

3. BEREIK VAN DE BORGSTELLINGSREGELING

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk presenteren we verschillende gegevens over de Borgstellingsregeling waarmee (ook) inzicht kan worden verkregen in het bereik van de Borgstellingsregeling. Deze zijn met name ontleend aan het monitoringsysteem van SenterNovem en hebben veelal betrekking op de periode 2000-2004. In aanvulling hierop presenteren we in dit hoofdstuk ook enkele resultaten uit de raadpleging van ondernemers. Dit om nader inzicht te verkrijgen in de kenmerken van de bedrijven met een borgstellingskrediet. Dit hoofdstuk kent de volgende opbouw. In paragraaf 3.2 gaan we eerst in op het gebruik van de verschillende varianten van de Borgstellingsregeling. In paragraaf 3.3 staat het bereik van de regeling centraal. Zo zullen we in die paragraaf bijvoorbeeld nagaan bij welke typen bedrijven (naar omvang en sector) de Borgstellingsregeling wordt toegepast. Ook schenken we in die paragraaf aandacht aan de financiële omvang van de verstrekte BBMKB-kredieten. In paragraaf 3.4 geven we inzicht in de benutting van het quotum dat jaarlijks voor de banken beschikbaar is. Tot slot komen we in paragraaf 3.5 tot gegevens over de verliesdeclaraties zoals die door banken worden ingediend.

3.2 Gebruik van de regeling

De Borgstellingsregeling kent drie varianten. Deze varianten hebben we in het voorgaande hoofdstuk al meer uitvoerig belicht. We geven in tabel 3.1 weer hoeveel meldingen over toepassingen van de Borgstellingsregeling er jaarlijks door de banken – in totaal en voor de verschillende varianten – zijn gedaan.

Tabel 3.1 Aantal gemelde borgstellingskredieten naar type, 2000-2004

Jaar	2000		2001		2002		2003		2004	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Reguliere borgstelling	2.288	66,1	2.009	67,4	1.754	63,1	1.537	64,1	1.565	65,5
Starters variant	1.168	33,7	968	32,5	1.021	36,8	856	35,7	814	34,1
Innovatieve variant	7	0,2	4	0,1	3	0,1	4	0,2	9	0,4
Totaal	3.463	100,0	2.981	100,0	2.778	100,0	2.397	100,0	2.388	100,0

Bron: SenterNovem 2005

Het blijkt dat het aantal meldingen in de laatste jaren behoorlijk is afgenomen. Deze afname bedroeg in de periode 2000-2004 namelijk ruim dertig procent. Na 2003 lijkt de afname (althans in 2004) tot stilstand te zijn gekomen.

Ongeveer eenderde deel van het aantal meldingen heeft betrekking op gebruik van de startersvariant binnen de Borgstellingsregeling. Dit aandeel is in afgelopen jaren redelijk stabiel gebleven. Wel zien we dat de aanpassingen ('verruiming') van de modaliteiten voor de startersfaciliteit per 1 januari 2002 (zie ook schema 2.2) enig effect hebben gesorteerd. Vooral in 2002 kwam het aandeel meldingen voor de startersfaciliteit namelijk hoger uit dan in de voorgaande jaren. Na 2002 loopt dit aandeel echter weer wat terug naar het niveau van vóór deze aanpassingen.

Uit het bovenstaande mag overigens niet worden geconcludeerd dat eenderde deel van de bedrijven met een borgstellingskrediet 'starter' is (conform de definitie van de Borgstellingsregeling). Er zijn namelijk een tweetal redenen aan te geven die maken dat dit aandeel – volgens de BBMKB-definitie van starters – **hoger** zal uitkomen. In de eerste plaats is het zo dat starters – naast de startersfaciliteit – ook nog een 'reguliere' borgstelling kunnen krijgen. Dit zal bijvoorbeeld het geval zijn indien aan een starter een borgstellingskre-

diet van meer dan 100.000 euro wordt verstrekt (de limiet voor de startersfaciliteit). Dit betekent dat een deel van de reguliere borgstellingen in bovenstaande tabel in feite betrekking heeft op starters. In de tweede plaats is het zo – zoals later in deze evaluatie nog zal blijken – dat banken in feite stringentere definities van starters hanteren dan de Borgstellingsregeling. Een persoon die bijvoorbeeld een bedrijf drie jaar geleden heeft gestart, wordt door banken veelal niet meer als starter aangemerkt terwijl deze persoon dat voor de Borgstellingsregeling wel is. Dit leidt er toe dat een deel van deze bedrijven onder het ‘reguliere’ luik wordt gerangschikt terwijl ze vanuit de Borgstellingsregeling als starters aan te merken zijn. Later in deze evaluatie zal blijken dat ook de resultaten vanuit de ondernemersraadpleging er op duiden dat het aandeel starters in de Borgstellingsregeling inderdaad hoger uitkomt dan een derde deel.

Een andere belangrijke conclusie die we uit tabel 3.1 kunnen trekken is dat het **gebruik** van de **innovatieve variant** binnen de Borgstellingsregeling in de afgelopen jaren **zeer beperkt is gebleven**. Later zullen we echter zien dat dit geenszins betekent dat voor innovatieve bedrijven nauwelijks een beroep op de Borgstellingsregeling wordt gedaan. Veel meer moeten de oorzaken voor het beperkte beroep op de innovatieve variant worden gezocht in de wijze van uitvoering van de Borgstellingsregeling.

In tabel 3.2 geven we de financiële omvang weer van de gemelde borgstellingskredieten. Ook bij deze tabel maken we een onderscheid naar de drie varianten binnen de Borgstellingsregeling.

Tabel 3.2 Omvang gemelde borgstellingskredieten naar type, 2000-2004 (in euro)

Jaar	2000	2001	2002	2003	2004
Type borgstelling					
Reguliere borgstelling	321.761.931	290.301.425	287.612.400	294.780.497	300.119.040
Starters variant	75.106.284	65.571.761	67.930.198	61.432.235	60.125.303
Innovatieve variant	1.806.499	324.748	378.000	1.235.000	2.535.000
Totaal	398.674.714	356.197.934	355.920.598	357.447.732	362.779.343

Bron: SenterNovem 2005

We zien in deze tabel dat de totale omvang van de gemelde borgstellingskredieten van 2001 tot en met 2004 behoorlijk stabiel was. Van 2001 op 2000 is er wel sprake geweest van een afname van ongeveer 10 procent.

Combineren we de resultaten van tabel 3.1 met die van tabel 3.2 dan blijkt dat de totale **afname** van het **bedrag** aan borgstellingskredieten in de periode 2000-2004 relatief gezien **beperkter** is geweest dan de afname van het **aantal meldingen** in deze periode. Dit betekent in feite dat de **gemiddelde omvang** van de **borgstellingskredieten toegenomen** is. De mate waarin dit heeft plaatsgevonden, wordt in tabel 3.3 weergegeven.

Tabel 3.3 Gemiddelde omvang gemelde borgstellingskredieten, 2000-2004 (in euro)

Jaar	2000	2001	2002	2003	2004
Gemiddelde omvang borgstellingskrediet	115.124	119.489	128.121	149.123	151.918

Bron: SenterNovem 2005 (bewerkt)

3.3 Bereik van de regeling

Om zicht te krijgen op het bereik van de Borgstellingsregeling zullen we in deze paragraaf de toepassing van deze regeling nader analyseren. We gaan achtereenvolgens in op de omvang van de borgstellingsmeldingen, de verdeling naar sectoren en naar omvang van de bedrijven (werkgelegenheid en omzet) waarbij de Borgstellingsregeling wordt toegepast. Ter afsluiting van deze paragraaf zullen we ook kort aandacht schenken aan de mate waarin de bedrijven – waar de Borgstellingsregeling wordt toegepast – op export geïntereerd zijn.

We beginnen met tabel 3.4 waarin de gemelde borgstellingskredieten nader verdeeld zijn **naar omvang**.

Tabel 3.4 Aantal gemelde borgstellingskredieten naar omvang borgstelling, 2000-2004

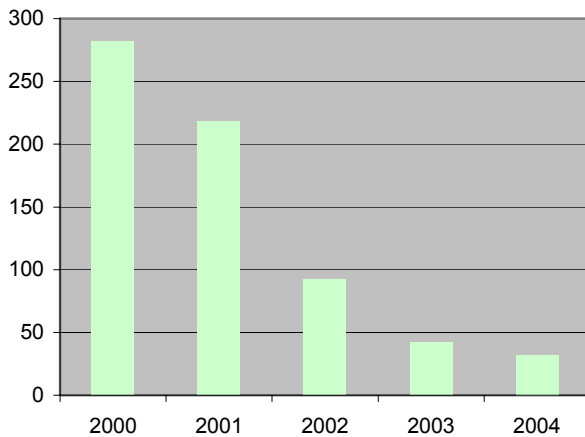
Jaar	2000		2001		2002		2003		2004	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Omvang Borgstellingskrediet										
Tot en met 25.000 euro	323	9,3	244	8,2	208	7,4	131	5,4	128	5,4
25.000 tot 100.000 euro	1.914	55,2	1.627	54,6	1.677	60,4	1.407	58,7	1.371	57,4
100.000 tot 250.000 euro	878	25,4	757	25,4	566	20,4	500	20,9	527	22,1
250.000 tot 500.000 euro	263	7,6	289	9,7	235	8,5	247	10,3	246	10,3
500.000 tot 1.000.000 euro	85	2,5	64	2,1	92	3,3	112	4,7	116	4,8
Totaal	3.463	100,0	2.981	100,0	2.778	100,0	2.397	100,0	2.388	100,0

Bron: SenterNovem 2005

Uit de tabel blijkt dat het aantal kleine borgstellingskredieten (tot 25.000 euro) zowel absoluut als relatief sterk afgenomen is in de periode 2000-2004. Bijvoorbeeld het reguliere luik hebben we het dan dus over totale kredieten tot 50.000 euro (50 procent borgstellingsdeel). Als 'spiegelbeeld' daarvan zien we dat het aantal grotere borgstellingskredieten (meer dan 250.000 euro) zowel in absolute als relatieve zin is toegenomen.

We hebben ook nog een analyse van het totale bestand van de borgstellingsmeldingen gemaakt waarbij we hebben getracht om 'geknipte' kredieten buiten beschouwing te laten. Dus indien een starter een borgstellingskrediet van 120.000 euro krijgt, kan deze aanvraag geknipt worden in 100.000 euro onder de startersfaciliteit en 20.000 euro onder het reguliere luik. Het lijkt dan of die 20.000 euro een klein borgstellingskrediet is, maar dat is natuurlijk niet zo want zij maakt onderdeel uit van een groter BBMKB-krediet. Om dergelijke gevallen er 'uit te filteren' hebben we verondersteld dat indien er bij een bedrijf – binnen een jaar – sprake is van twee of meer borgstellingsmeldingen dat het dan in feite om één kredietaanvraag is gegaan. Uit deze analyse blijkt (zie figuur 3.1) dat er in 2000 nog ongeveer 280 borgstellingen in dit segment waren. In 2004 was dit gedaald tot ongeveer dertig. Relatief gezien had in 2000 nog 8,6 procent van het aantal borgstellingen betrekking op kredieten tot 25.000 euro. In 2004 was dit aandeel afgenomen tot 1,5 procent. De resultaten hiervan illustreren nog eens (over)duidelijk de erosie die aan de onderkant van het BBMKB plaatsvindt.

Figuur 3.1 Aantal gemelde borgstellingskredieten tot 25.000 euro in de periode 2000-2004

Uit de gesprekken met banken blijkt dat de verklaring hiervoor gezocht moet worden in het streven van de banken om de **behandelingskosten terug te dringen**. Dit omdat bij kleinere kredieten anders de baten niet meer opwegen tegen de kosten. Voor de kleine zakelijke kredieten betekent dit dat er steeds meer een standaardaanpak wordt gevolgd in plaats van een maatwerkaanpak. Een standaardaanpak is minder arbeidsintensief omdat hierbij grof gezegd op basis van het invullen van een aantal kernvariabelen in een geautomatiseerd systeem wordt bepaald of een krediet al dan niet mag worden verstrekt. In dergelijke **standaardsystemen** is **geen ruimte** ingepast voor het toepassen van een **borgstellingskrediet**. Dit is te verklaren door het feit dat het verstrekken van een borgstellingkrediet een aantal extra administratieve handelingen met zich meebrengt (zie ook hoofdstuk 6) waardoor de behandelingskosten juist weer zouden toenemen.

In tabel 3.5 geven we inzicht in de toepassing van de Borgstellingsregeling naar sector. Hieruit blijkt dat de detailhandel verantwoordelijk is voor ruim een kwart van het aantal aanvragen. Daarnaast zijn er diverse sectoren waarbij de Borgstellingsregeling in ongeveer dezelfde mate wordt toegepast. In de bouw wordt de Borgstellingsregeling relatief wat minder toegepast. Dit heeft er – ook volgens de brancheorganisatie Bouwned – bijvoorbeeld mee te maken dat veel startende bouwbedrijven in principe met weinig kapitaal kunnen beginnen. Kijken we naar de trends over de jaren dan valt met name op dat het aantal borgstellingskredieten aan horecabedrijven na een 'piek' in 2001 en 2002 daarna is afgenomen. In absolute zin daalde het aantal meldingen van ruim 500 in 2000 naar circa 300 in 2004.

In tabel 2 in bijlage III hebben we de sectorale verdeling van de door ons geraadpleegde bedrijven opgenomen. Deze verdeling blijkt goed overeen te komen met de verdeling van het totaal aantal meldingen zoals die in tabel 3.5 is weergegeven.

Tabel 3.5 Aantal gemelde 'zelfstandige' borgstellingskredieten naar sector, 2000-2004

Jaar	2000		2001		2002		2003		2004	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Industrie	358	10,3	280	9,4	316	11,4	295	12,3	265	11,1
Bouw	171	4,9	138	4,6	132	4,7	122	5,0	116	4,8
Groot- en tussenhandel	431	12,5	328	11,0	318	11,5	272	11,4	279	11,7
Detailhandel	1007	29,1	887	29,8	777	28,0	679	28,3	654	27,4
Horeca	541	15,6	512	17,2	480	17,2	344	14,4	301	12,6
Vervoer, opslag, communicatie	288	8,3	326	10,9	263	9,4	247	10,3	275	11,5
Zakelijke dienstverlening	387	11,2	318	10,7	274	9,9	247	10,3	305	12,8
Overige groepen	273	7,9	182	6,1	219	7,9	189	7,9	193	8,1
Onbekend	7	0,2	10	0,3	0	0,0	2	0,1	0	0,0
Totaal	3.463	100,0	2.981	100,0	2.778	100,0	2.397	100,0	2.388	100,0

Bron: SenterNovem 2005

Uit de bestanden van SenterNovem kan niet worden afgeleid wat het huidige aantal werknemers is van de bedrijven met een borgstellingskrediet. In de bedrijvenraadpleging zijn we wel nagegaan hoeveel werknemers er bij de bedrijven op het moment van de evaluatie (herfst 2005) werkzaam waren (zie tabel 3.6).

Tabel 3.6 Aantal werknemers naar bedrijf (exclusief ondernemer, in fte) en totaal

Aantal werknemers (in fte)	Bestaande ondernemingen (N=179)	Starters ⁵ (N=214)	Totaal ondernemingen (N=397)	
Geen andere werknemers		3%	12%	8%
1 – 5		25%	45%	36%
6 – 10		17%	12%	14%
11 – 25		24%	18%	20%
26 – 50		18%	10%	14%
Meer dan 50		13%	3%	8%
Totaal		100%	100%	100%

Bron: Ondernemersraadpleging

Uit de tabel blijkt dat een aanzienlijk deel van het aantal verstrekt borgstellingskredieten bij kleine bedrijven terecht komt. Ongeveer zes van de tien bedrijven had op het moment van de evaluatie tien of minder werknemers. Onder de starters is het aandeel kleine bedrijven logischerwijs wat groter dan voor bestaande bedrijven (69 procent contra 45 procent). Toch valt op dat er behoorlijk wat starters zijn met meer dan tien werknemers. De verklaring hiervoor is dat de Borgstellingsregeling ook gebruikt kan worden voor overnames van bestaande bedrijven. Het is mogelijk dat de overnemende partij (denk aan Management Buy Ins en Management Buy Outs) hierbij conform de starterdefinitie van de Borgstellingsregeling als starter kan worden bestempeld.

⁵ Bij de resultaten van de ondernemersraadpleging hebben we bij starters de definitie van de Borgstellingsregeling aangehouden. Dat betekent een ondernemer als 'starter' aangemerkt is indien de ondernemer – op het moment van het verkrijgen van de Borgstellingsregeling krediet – minder dan vijf jaar geleden gestart was.

Uit de resultaten van de ondernemersraadpleging hebben we ook inzicht gekregen in de huidige omzet van bedrijven met een borgstellingskrediet (zie tabel 3.7). Hieruit blijkt dat ongeveer de helft van de bedrijven een omzet heeft tot één miljoen euro en de andere helft een omzet van meer dan één miljoen euro. Van de starters heeft ongeveer twee-derde deel een omzet tot één miljoen euro. Voor de bestaande bedrijven geldt dit voor ongeveer eenderde deel. Op het eerste gezicht valt op dat een deel van de starters een omzet heeft van meer dan tweeënehalf miljoen euro (ongeveer een op de vijf starters). Dit komt onder andere omdat de Borgstellingsregeling, zoals zojuist aangegeven, ook kan worden ingezet voor overnames van bestaande bedrijven.

Tabel 3.7 Verdeling van de huidige omzet van de geraadpleegde ondernemers, naar type onderneming en totaal

Omzet	Bestaande ondernemingen (N=186)	Starters (N=226)	Totaal ondernemingen (N=417)
0 tot 100.000 euro	1%	11%	6%
100.000 tot 500.000 euro	15%	38%	28%
500.000 tot 1.000.000 euro	17%	15%	16%
1.000.000 tot 2.500.000 euro	24%	16%	20%
Meer dan 2.500.000 euro	43%	19%	29%
Onbekend	-	1%	1%
Totaal	100%	100%	100%

Tot slot van de deze paragraaf geven we aan welk deel van de omzet de geraadpleegde bedrijven uit export hebben verkregen (zie tabel 3.8). Van het totaal aantal bedrijven heeft ongeveer driekwart van de bedrijven geen omzet behaald uit export. Bestaande bedrijven hebben vaker omzet uit export behaald dan starters (38 procent versus 18 procent). Hieruit blijkt dat de bedrijven die gebruikmaken van de Borgstellingsregeling significant vaker aan export doen dan het gemiddelde Nederlandse bedrijfsleven. Uit een tweetal onderzoeken⁶ blijkt namelijk dat ongeveer 12 procent van het Nederlandse MKB aan export doet.

Tabel 3.8 Deel van de omzet dat in 2004 uit export is verkregen, naar type onderneming en totaal

Aandeel export in omzet	Bestaande ondernemingen (N=164)	Starters (N=205)	Totaal ondernemingen (N=372)
0% (Er is geen sprake van export)	62%	82%	73%
1 – 25%	16%	13%	14%
26 – 50%	8%	1%	4%
Meer dan 50%	14%	4%	9%
Totaal	100%	100%	100%

Overigens merken we voor alle duidelijkheid op dat het bovenstaande geenszins hoeft te betekenen dat bedrijven die exporteren daarvoor ook (bancaire) financiering zoeken of gezocht hebben. Later in deze evaluatie zal namelijk nog blijken dat (inderdaad) maar een zeer klein deel van de BBMKB-bedrijven wel eens financiering heeft gezocht die specifiek bedoeld was voor investeringsplannen in het buitenland of voor exportplannen van het bedrijf.

⁶ Begroting Ministerie Economische Zaken 2006, Kamerstuk 30300 Hst XIII, nr 2, pag. 66 (EVD/NIPO), VBTB indicatoren Ondernemerschap 2004.

3.4 Benutting van het quotum

Banken kunnen jaarlijks aangeven of zij in het daaropvolgende jaar voor kredietverlening aan het MKB een beroep willen doen op de Borgstellingsregeling. Op basis hiervan wordt aan elke bank een quotum toegekend. De huidige methodiek van verdeling van het quotum is (deels) gebaseerd op de (geraamde) marktaandelen van de banken ten aanzien van zakelijke kredietverlening. In tabel 3.9 geven we aan welk deel van het budget jaarlijks wordt benut. Hieruit blijkt dat van het totale beschikbare bedrag voor borgstellingskredieten in de periode 2000 tot en met 2004 jaarlijks gemiddeld zo'n eenvijfde deel onbenut is gebleven. Dat het quotum niet volledig benut wordt is inherent aan het systeem. Het quotum zal alleen volledig worden benut indien alle banken er afzonderlijk in slagen om het toegewezen quotum volledig te benutten.

Tabel 3.9 Benutting budget Borgstellingsregeling 2000-2004

	Budget	Totaal gemelde borgstellingkredieten	Benutting (in procenten)
2000	463.448.000	398.799.506	86,1%
2001	453.779.760	356.197.936	78,5%
2002	454.476.077	355.920.600	78,3%
2003	433.999.000	357.447.732	82,4%
2004	454.000.000	362.779.343	79,9%

Bron: SenterNovem 2005

Voor een overzicht van het beschikbare en benutte quotum per bank verwijzen we naar bijlage II. In tabel 3.10 geven we inzicht in de mate waarin verschillende banken hun quota over de loop der jaren benut hebben. Hierbij valt op dat er gedurende de periode 2000-2004 een aantal kleinere banken is geweest dat in verschillende jaren bijna het gehele quotum heeft benut. Dit geldt bijvoorbeeld voor van Lanschot (bijna in elk jaar), de SNS-bank (2000 en 2001) en de Frieslandbank (2001). Daarnaast valt op dat in 2005 een aantal banken halverwege het jaar al een aanzienlijk deel van het beschikbare quotum ingezet had. Op basis hiervan is in september 2005 besloten om het beschikbare budget voor de Borgstellingsregeling te verhogen van 452 naar 530 miljoen euro.

Tabel 3.10 Benutting quotum naar bank, 2000-2005

Banken	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (tot 1-7)
ABN AMRO	90,6%	80,4%	84,0%	100,4%	89,6%	62,8%
ASR	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	-
AVER	0,0%	0,0%	-	-	-	-
CEF	9,3%	20,5%	0,0%	0,0%	0,0%	-
CSV	50,7%	58,1%	-	-	-	-
CVO	15,9%	29,1%	47,6%	0,0%	0,0%	7,4%
FORTIS	36,5%	36,0%	5,7%	10,1%	11,5%	9,5%
FRIESLANDBANK	88,8%	98,8%	52,8%	83,1%	69,3%	23,2%
HBU	100,0%	0,0%	0,0%	38,1%	0,0%	0,0%
ING	90,7%	83,7%	78,9%	86,2%	81,6%	60,1%
KBN	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	-	-
VAN LANSCHOT	95,4%	96,1%	95,1%	99,3%	99,6%	63,8%
RABOBANK	85,2%	76,0%	80,6%	79,3%	83,6%	33,4%
SNS	99,5%	99,7%	89,3%	50,0%	40,0%	13,1%
STAAL	22,4%	0,0%	91,7%	21,8%	0,0%	-
TRIODOS	83,2%	44,6%	14,6%	68,1%	17,7%	34,9%
WUH	33,3%	25,8%	32,5%	-	-	-
Totaal	86,1%	78,5%	78,3%	82,4%	79,9%	45,5%

Bron: SenterNovem 2005

Dat ABN AMRO (en ING) dit jaar beter op hun quotum scoren dan de Rabobank heeft enerzijds mogelijk te maken met een verschil in bevoegdheden. Een kenmerk van de Rabo-organisatie is namelijk dat de lokale vestigingen een vrij grote zelfstandigheid hebben bij kredietverlening. Bij de ABN AMRO en ING lopen kredietaanvragen al sneller (bij lagere bedragen dan de Rabobank) langs een centrale afdeling. Daarbij komt het regelmatig voor dat die centrale afdeling een borgstellingskrediet voorstelt terwijl de lokale vestiging daar dan niet aan gedacht had. Bij de Rabobank zal dit effect zich dan in mindere mate voordoen omdat bij de Rabobank pas bij aanzienlijk hogere kredietvolumes (dan ABN AMRO en ING) het kredietvoorstel langs een centrale afdeling van Rabobank Nederland moet gaan. Deze organisatorische (gedecentraliseerde) opzet bij de Rabobank stelt in feite ook veel hogere eisen aan de bekendheid van de Borgstellingsregeling bij de accountmanagers om tot vergelijkbare 'prestaties' qua inzet van de Borgstellingsregeling te komen. Een andere mogelijke verklaring is dat er met name bij ABN AMRO sprake is van een (nieuw) beleid en inzet van een nieuw persoon (personen) waarmee vanuit centraal niveau de vestigingen actiever dan voorheen geïnformeerd worden over de mogelijkheden van de Borgstellingsregeling.

Ten aanzien van de quota wordt er – met name vanuit de kleinere banken – voor gepleit om tot meer flexibilisering te komen. Dat er niet aan het begin van een jaar al te grote volumes toebedeeld worden aan de drie grote banken die het dan soms niet benutten terwijl kleinere banken graag wat extra quotum willen hebben. Recentelijk hebben overigens ook kleinere banken een verruiming van hun quotum verkregen.

3.5 Verliesdeclaraties

Als ondernemers niet in staat zijn om de lening waarbij de overheid borg staat terug te betalen, kunnen de banken een verliesdeclaratie indienen bij SenterNovem. SenterNovem beoordeelt vervolgens de verliesdeclaratie. In tabel 3.11 geven we inzicht in het aantal ingediende verliesdeclaraties en het resultaat van de beoordeling. Overigens is uit de ge-

sprekken met de banken gebleken dat de banken niet bij alle verliesposten een declaratie bij SenterNovem indienen. Intern wordt namelijk al een scan uitgevoerd of de declaratie haalbaar is. Als banken inschatten dat dit niet het geval is, zien zij veelal bij voorbaat af van het indienen van de declaratie.

Tabel 3.11 Aantal ingediende verliesdeclaraties en resultaat beoordeling, 2000-2004

Jaar	2000		2001		2002		2003		2004	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Aantal ingediende verliesdeclaraties	560	100,0	284	100,0	363	100,0	467	100,0	496	100,0
Volledig gehonoreerde verliesdeclaraties	513	91,6	250	88,0	316	87,0	415	88,9	457	92,1
Gedeeltelijk gehonoreerde verliesdeclaraties	35	6,3	25	8,8	29	8,0	30	6,4	22	4,5
Afgewezen verliesdeclaraties	12	2,1	9	3,2	18	5,0	22	4,7	17	3,4

Bron: SenterNovem 2005

Het aantal ingediende verliesdeclaraties lag in 2004 rond de 500. Alleen in 2000 was dit aantal groter. In 2001 is het aantal ten opzichte van 2000 sterk gedaald om vervolgens weer gestaag op te lopen. Zeer waarschijnlijk hangt dit ook samen met de verslechtering van de economische conjunctuur die vanaf dat moment plaatsvond. Verreweg het grootste deel (circa 90 procent) van de verliesdeclaraties wordt volledig gehonoreerd. Het honoringspercentage is de afgelopen drie jaar steeds verder opgelopen. Het aantal volledig afgewezen verliesdeclaraties lag in de afgelopen jaren op vijf procent of lager.

4. KENMERKEN VAN DE FINANCIERINGSAAVRAAG

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de financieringsvraag van ondernemers. In paragraaf 4.2 beschouwen we het doel waarvoor de ondernemers krediet aangevraagd hebben. In paragraaf 4.3 analyseren we meer specifiek de omvang van de kredietverlening aan de ondernemers en de zekerheden die vanuit de ondernemers verstrekt zijn. Daarna verleggen we in paragraaf 4.4 de aandacht naar de bekendheid van de regeling. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk (paragraaf 4.5) gaan we in op de wijze waarop de Borgstellingsregeling ingezet wordt door banken.

4.2 Doel van de financiering

De financieringsbehoefte van bedrijven met een borgstellingskrediet kan betrekking hebben op verschillende doelen. Uit tabel 4.1 blijkt dat deze doelen divers kunnen zijn. Er zijn hierbij grofweg een viertal hoofddoelen te onderscheiden. In de eerste plaats gaat het daarbij dan om de financiering van kosten die gemoeid zijn met het opstarten of overnemen van een bedrijf. Een tweede belangrijk doel waarvoor financiering is gezocht, betreft de aankoop of verbouw van onroerend goed. In de derde plaats kan hier de uitbreiding van de productiecapaciteit worden genoemd. Een laatste doel dat eruit springt heeft betrekking op het uitbreiden van werkkapitaal (inclusief de financiering van voorraden). Verder blijkt dat onder de starters in ongeveer één op de acht gevallen de financiering nodig was voor immateriële activa (zoals goodwill).

Tabel 4.1 Doel van de financiering waarvoor een borgstellingskrediet is verkregen (meerdere antwoorden mogelijk)

Financieringsdoel	Bestaande ondernemingen (N=186)	Starters (N=229)	Totaal ondernemingen (N=418)*
Overname/opstarten bedrijf	20%	32%	27%
Huisvesting in een nieuw pand	31%	17%	23%
Verbouwing van bestaand pand	14%	17%	16%
Het opzetten van een buitenlandse vestiging/investeringen in het buitenland	0%	0%	0%
Uitbreiding productiecapaciteit/machines/apparatuur	20%	16%	18%
Aanschaf van vervoersmiddel(en)	10%	17%	14%
Financiering van voorraden	15%	33%	25%
Vergroten werkkapitaal	17%	11%	13%
Het beginnen met/intensiveren van export	1%	0%	1%
Herfinanciering i.v.m. aanpassing van de ondernemingsstructuur/juridische structuur	10%	7%	8%
Betalingsmoeilijkheden	3%	3%	3%
Financiering van vernieuwingsprojecten	13%	4%	8%
Financieren van immateriële activa	3%	13%	9%
Overig	1%	2%	1%

* Het totaal aantal waarnemingen kan afwijken van de som van het aantal waarnemingen onder bestaande bedrijven en starters omdat niet alle respondenten de vraag of zij een starter waren op het moment dat het borgstellingskrediet werd verkregen, hebben ingevuld.

Uit de tabel volgt ook nog dat het doen van buitenlandse investeringen of het intensiveren van exportactiviteiten zelden een doel vormde van het krediet waarvoor een borgstelling is afgegeven.

Een opvallende bevinding onder met name bestaande bedrijven is verder dat ongeveer één op de acht bedrijven de financiering mede nodig had voor **vernieuwingsprojecten**. Dit is een eerste indicatie voor het feit dat innovatieve bedrijven ook (volop) participeren in de Borgstellingsregeling. Later in deze rapportage zullen we hiervoor nog meer expliciete 'bewijsvoering' aandragen.

Op deze plaats merken we op dat ook **starters** – conform de BBMKB-definitie – veel sterker in de Borgstellingsregeling vertegenwoordigd is dan de cijfers over de toepassing van de diverse luiken doen vermoeden. Zo geeft meer dan de helft van de ondervraagde ondernemers aan – zie de verhouding tussen starters en bestaande bedrijven in tabel 4.1 – dat zij op het moment van het verkrijgen van de Borgstellingsregeling minder dan vijf jaar geleden waren gestart.

Per saldo kan hier dan ook de conclusie worden getrokken dat de Borgstellingsregeling **veel meer een startersinstrument** – en **een instrument voor innovatieve bedrijven** – is dan vaak wordt gedacht. Zoals gezegd, komen we daar later in de rapportage nog op terug.

We zijn per financieringsdoel (zie tabel 4.1) nagegaan welke kredietbedragen zijn verkregen. Het gaat hierbij dan om de totale omvang van het verkregen krediet waarbij de Borgstellingsregeling is ingezet (zie ook tabel 4.4). In tabel 4.2 geven we de resultaten van deze analyse weer. Hieruit blijkt dat bij het financieren van vernieuwingsprojecten relatief vaak een groot krediet (meer dan 250.000 euro) is verkregen. Hetzelfde geldt voor herfinanciering in verband met aanpassingen van de ondernemings-/juridische structuur. Als de financiering nodig was voor het financieren van voorraden en het verbouwen van een bestaand pand dan blijkt het vaak om relatief kleine kredieten te gaan.

Tabel 4.2 Totale omvang van het verkregen krediet per financieringsdoel

Financieringsdoel*	Totale omvang van het verkregen krediet waarvoor de Borgstellingsregeling is toegepast					Totaal
	minder dan 25.000 euro	25.000 tot 100.000 euro	100.000 tot 250.000 euro	250.000 tot 1.000.000 euro	meer dan 1.000.000 euro	
Overname/opstarten bedrijf (N=109)	3%	16%	24%	35%	22%	100%
Huisvesting in een nieuw pand (N=93)	2%	11%	19%	36%	32%	100%
Verbouwing van bestaand pand (N=61)	8%	34%	20%	18%	20%	100%
Uitbreiding productiecapaciteit/machines/apparatuur (N=70)	6%	27%	13%	26%	28%	100%
Aanschaf van vervoersmiddel(en) (N=54)	11%	26%	13%	17%	33%	100%
Financiering van voorraden (N=99)	12%	34%	16%	19%	19%	100%
Vergroten werkkapitaal (N=53)	9%	8%	13%	40%	30%	100%
Herfinanciering i.v.m. aanpassing van de ondernemingsstructuur/juridische structuur (N=33)	3%	6%	9%	36%	46%	100%
Financiering van vernieuwingsprojecten (N=33)	-	3%	9%	39%	49%	100%
Financieren van immateriële activa (N=36)	3%	31%	21%	31%	14%	100%

* De financieringsdoelen die minder dan twintig keer zijn genoemd, hebben we in deze tabel buiten beschouwing gelaten.

We zijn ook nagegaan of de geraadpleegde ondernemers – los van het borgstellingskrediet – **vanaf 2000** wel eens hebben gezocht naar kredieten voor de financiering van hun exportplannen of voor hun investeringsplannen in het buitenland (zie tabel 4.3). Ook hieruit blijkt dat dit maar voor enkele ondernemers het geval is geweest.

Tabel 4.3 Aandeel ondernemers dat vanaf 2000 weleens krediet heeft gezocht voor de financiering van de export- of investeringsplannen in het buitenland

Categorie	Bestaande ondernemingen (N=186)	Starters (N=229)	Totaal ondernemingen (N=419)
Krediet gezocht voor exportplannen	3%	1%	2%
Krediet gezocht voor investeringsplannen in het buitenland	2%	2%	3%
Geen krediet gezocht voor export- of investeringsplannen	95%	98%	96%

4.3 Kredietomvang en zekerheidsstelling

In deze paragraaf komt de totale omvang van het verkregen krediet van de bedrijven met een borgstelling aan bod. Deze totale kredietomvang bestaat dan uit het borgstellingskrediet en het deel dat de bank zonder borgstelling van de overheid heeft verstrekt. Daarnaast besteden we aandacht aan de zekerheden die bedrijven met een borgstellingskrediet voor dit totale krediet hebben moeten inbrengen.

De **totale omvang** van het **verkregen krediet** van de geraadpleegde bedrijven is opgenomen in tabel 4.4. Ongeveer één op de twintig bedrijven heeft een totaalkrediet verkregen van minder dan 25.000 euro. Dit soort kredieten worden ook wel microkredieten genoemd. Onder starters ging het beduidend vaker om een microkrediet dan onder bestaande bedrijven (één op de tien contra één op de vijftig). Verder valt op dat een aanzienlijk deel van de bestaande bedrijven (ongeveer 40 procent) een krediet heeft verkregen van één miljoen euro of meer.

Tabel 4.4 Totale omvang van het verkregen krediet waarvoor de Borgstellingsregeling is toegepast

Grootteklasse	Bestaande ondernemingen (N=184)	Starters (N=224)	Totaal ondernemingen (N=412)
Minder dan 25.000 euro	2%	9%	6%
25.000 tot 100.000 euro	9%	28%	19%
100.000 tot 250.000 euro	12%	21%	17%
250.000 tot 500.000 euro	14%	12%	13%
500.000 tot 1.000.000 euro	22%	13%	17%
1.000.000 tot 2.500.000 euro	25%	13%	19%
Meer dan 2.500.000 euro	14%	4%	8%
Onbekend	2%	0%	1%
Totaal	100%	100%	100%

Starters werden iets vaker geconfronteerd met een niet geheel gehonoreerde kredietaanvraag dan bestaande bedrijven (respectievelijk 8 procent en 5 procent). Van de bedrijven die niet het geheel gevraagde krediet kregen, werd in bijna de helft van de gevallen toch meer dan driekwart van de financieringsvraag door de banken verstrekt. Aan deze bedrijven hebben we ook gevraagd wat in hun optiek de **redenen** was voor het **niet volledig honoreren** van de kredietaanvraag. De resultaten hiervan zijn opgenomen in tabel 4.5. De belangrijkste reden die hierbij werd genoemd, was het gebrek aan zekerheden. Blijkbaar konden de banken in deze gevallen – zelfs met inzet van de Borgstellingsregeling – niet het volledige tekort aan zekerheden ‘afdekken’.

Tabel 4.5 Reden(en) waarom volgens de ondernemers de kredietaanvraag door de banken niet in zijn geheel is gehonoreerd (meerdere antwoorden mogelijk)

Reden	Totaal ondernemingen (N=29)
We konden te weinig zekerheden inbrengen	41%
Bank had te weinig vertrouwen in onze plannen	10%
We zaten al aan ons kredietmaximum	21%
Anders	10%
Weet niet	17%

Dan gaan we nu in op de **zekerheden** die de geraadpleegde bedrijven hebben moeten inbrengen. Allereerst zijn we daartoe nagegaan welk deel van de geraadpleegde bedrijven zekerheden heeft moeten inbrengen en om welke zekerheden het daarbij dan ging (zie tabel 4.6).

Tabel 4.6 Inbreng van zekerheden bij geraadpleegde ondernemers

Categorie	Bestaande ondernemingen (N=183)	Starters (N=229)	Totaal ondernemingen (N=416)
Wel zekerheid ingebracht, namelijk	94%	93%	93%
<i>Bedrijfspan¹</i>	46%	17%	30%
<i>Privéwoning</i>	33%	45%	40%
<i>Inventaris, voorraden of debiteuren</i>	78%	60%	68%
<i>Persoonlijke bezittingen</i>	33%	23%	27%
<i>Overig</i>	11%	14%	12%
Geen zekerheden	4%	5%	5%
Onbekend	2%	2%	2%
Totaal	100%	100%	100%

¹ Gerelateerd aan het aantal ondernemers dat zekerheden heeft ingebracht.

Vrijwel alle ondernemers hebben zekerheden moeten inbrengen. Dit geldt zowel voor bestaande ondernemingen als starters. Het meest genoemde type zekerheid dat is ingebracht betrof inventaris, voorraden en debiteuren. In veel gevallen (namelijk 40 procent) werd de privéwoning als zekerheid ingebracht. Ook kwam het frequent voor dat persoonlijke bezittingen als zekerheden werden verstrekt. Uit een vergelijking tussen bestaande bedrijven en starters blijkt dat bij bestaande ondernemers in relatief meer gevallen het bedrijfspan als zekerheid werd ingebracht. Op zich is dat natuurlijk logisch omdat een starter in mindere mate over eigen bedrijfsgebouwen zal beschikken dan bestaande ondernemingen. Starters brachten daarentegen wel vaker hun eigen woning als onderpand in. Dit speelde in bijna de helft van de gevallen.

We zijn ook nagegaan welk deel van de ondernemers geheel of gedeeltelijk een **hypo-**

thecaire lening heeft verkregen (zie tabel 4.7). Indien we de ondernemers die deze vraag niet konden beantwoorden buiten beschouwing laten, dan zien we dat ruim de helft (56 procent) een krediet zonder hypothecaire lening kreeg. Iets minder dan de helft (44 procent) kreeg een krediet dat (gedeeltelijk) uit een hypothecaire lening bestond. Onder bestaande bedrijven is overigens het aandeel bedrijven met een (gedeeltelijk) hypothecaire lening groter dan de helft. Bij starters komt dit percentage duidelijk lager uit.

Tabel 4.7 Aandeel van de geraadpleegde ondernemers waarvan het krediet geheel of gedeeltelijk uit een hypothecaire lening bestaat, naar type onderneming en totaal

Kenmerk krediet	Bestaande ondernemingen (N=182)	Starters (N=223)	Totaal ondernemingen (N=409)
Krediet bestaat (gedeeltelijk) uit een hypothecaire lening	47%	32%	39%
Krediet bestaat geheel <i>niet</i> uit een hypothecaire lening	41%	58%	50%
Onbekend	12%	10%	11%
Totaal	100%	100%	100%

4.4 Bekendheid van de regeling

Om inzicht te krijgen op de bekendheid van de Borgstellingsregeling bewandelen we twee sporen, namelijk de wijze waarop bedrijven met de regeling bekend zijn geraakt en de beoordeling van de bekendheid bij bedrijven door intermediaire partijen en banken.

De geraadpleegde bedrijven zijn in verreweg de meeste gevallen **door de bank** van het bestaan van de Borgstellingsregeling op de hoogte gebracht (zie tabel 4.8). Ook commerciële adviseurs spelen hierin een rol, maar deze rol is wel duidelijk beperkter dan voor de banken. Andere partijen dan banken en commerciële adviseurs blijken in veel mindere mate een informatiebron te vormen.

Tabel 4.8 Wijze waarop ondernemers bekend zijn geraakt met de Borgstellingsregeling, naar type onderneming en totaal (meerdere antwoorden mogelijk)

Kanalen	Bestaande ondernemingen (N=186)	Starters (N=229)	Totaal ondernemingen (N=420)
Via de bank	83%	79%	81%
Via de boekhouder/accountant/belastingadviseur	27%	27%	27%
Zelf	8%	7%	7%
Via de Kamer van Koophandel	2%	5%	4%
Brancheorganisaties	-	4%	2%
Overig	1%	2%	2%
Weet niet	3%	3%	3%

Uit de gesprekken die we met **bancaire vertegenwoordigers** hebben gevoerd, komt naar voren dat accountmanagers die belast zijn met het verstrekken van (maatwerk)kredieten over het algemeen de Borgstellingsregeling wel (goed) kennen. Enerzijds krijgen zij dit instrument bijvoorbeeld mee in hun opleiding en 'training on the job' bij de bank. Anderzijds worden zij daar tussentijds ook regelmatig over geïnformeerd, bijvoorbeeld via het intranet van de bank. Ook wordt veelal een 'handboek BBMKB' aan accountmanagers uitgereikt. In dit handboek worden dan de 'voorwaarden' voor toepassing van de Borgstellingsregeling binnen de eigen bankorganisatie uitgelegd. Verder worden daarin de interne stappen beschreven die een accountmanager bij de Borgstellingsregeling moet zetten.

Ook de geraadpleegde commerciële adviseurs (boekhouders en accountants) bevestigen dit. Zij geven vrijwel unaniem aan dat hun ervaring is dat de bekendheid van de Borgstellingsregeling onder de accountmanagers goed is.

Accountmanagers die een rol hebben bij het verstrekken van (maatwerk)kredieten geven zelf ook vrijwel unaniem aan dat zij **intern adequaat geïnformeerd** worden over de Borgstellingsregeling. Dat wil overigens niet zeggen dat zij ook altijd de tijd hebben om die informatie – bijvoorbeeld als het gaat om wijzigingen in de Borgstellingsregeling – direct tot zich te nemen. Veel accountmanagers ‘bewaren’ de actuele informatie over de Borgstellingsregeling en halen die informatie pas weer ‘uit de kast’ zodra de Borgstellingsregeling bij een bepaalde kredietaanvraag in beeld komt. Dit is voor veel accountmanagers een efficiënte strategie omdat men de Borgstellingsregeling maar bij een vrij klein deel van de kredietaanvragen toepast. Wat dit laatste aangaat schatten ook de geraadpleegde managers van de banken dat de Borgstellingsregeling bij ‘enkele procenten’ van het totaal aantal verstrekte MKB-kredieten binnen hun bankvestiging wordt ingezet. Het voorgaande heeft overigens ook direct consequenties voor de Borgstellingsregeling zelf: de regeling zal zo eenvoudig mogelijk dienen te worden gehouden, niet te veel ‘luiken’ of varianten dienen te bevatten en niet te vaak veranderd moeten worden qua modaliteiten. Voor veel accountmanagers is het toepassen van de Borgstellingsregeling namelijk ‘geen dagelijkse kost’.

Verder geven de geconsulteerde accountmanagers unaniem aan dat er **geen interne taakstellingen** worden gehanteerd ten aanzien van de **inzet van de Borgstellingsregeling**. Zowel de accountmanagers als de vertegenwoordigers van het management vinden dit ook de ‘optimale weg’. Zij zien het inzetten van de Borgstellingsregeling namelijk niet als doel op zich. Veeleer is de Borgstellingsregeling een instrument dat in vrij specifieke situaties – daar waar sprake is van voor de bank interessante klanten met een tekort aan zekerheden dat niet opweegt tegen de pro’s van een bedrijf (rentabiliteit, cashflow, prognoses) – een meerwaarde kan hebben.

We hebben de geraadpleegde bancaire vertegenwoordigers (management en accountmanagers) ook de vraag voorgelegd in hoeverre het **bedrijfsleven bekend** is met de Borgstellingsregeling. Hier lopen de ervaringen tamelijk uiteen. Een meerderheid van deze vertegenwoordigers geeft namelijk aan dat hun ervaring is dat het (bestaande) bedrijfsleven slecht bekend is met de Borgstellingsregeling. Circa eenderde deel van de bancaire vertegenwoordigers heeft echter de ervaring dat het (bestaande) bedrijfsleven over het algemeen wel goed bekend is met de Borgstellingsregeling. Meer uniformiteit bestaat er over de bekendheid van de Borgstellingsregeling bij starters. Slechts enkele (drie) geraadpleegde bancaire vertegenwoordigers zijn van mening dat starters redelijk goed bekend zijn met de Borgstellingsregeling.

Ook de **commerciële adviseurs** en vertegenwoordigers van de **Kamer van Koophandel** hebben we gevraagd hun oordeel te geven over de bekendheid van de regeling. Ongeveer de helft van de geraadpleegde personen bij de Kamers van Koophandel beoordeelde de bekendheid van de Borgstellingsregeling onder het bedrijfsleven als slecht. Het andere deel van de respondenten oordeelde neutraal. Een ruime meerderheid van de commerciële adviseurs beoordeelde de bekendheid van de regeling als slecht. Door beide onderzoeksgroepen werd de bekendheid onder starters nog slechter gewaardeerd dan de bekendheid onder bestaande bedrijven.

Bancaire vertegenwoordigers verschillen eveneens van mening ten aanzien van de vraag of de **bekendheid** van de Borgstellingsregeling onder het **bedrijfsleven vergroot** zou moeten worden. Een meerheid van deze personen – ongeveer tweederde deel – is hier voorstander van terwijl de overige bancaire respondenten daar weinig in zien.

Tegenstanders wijzen vooral op het feit dat hierdoor alleen maar verwachtingen worden geschapen die toch niet waargemaakt kunnen worden. Bij het toepassen van de Borgstellingsregeling dienen namelijk de bancaire (en EZ/Senter-)procedures en voorwaarden te worden gevolgd. En daarbij maakt het dus niet uit of een bedrijf nu wel of niet op de hoogte is van de Borgstellingsregeling. Bovendien wijzen tegenstanders er op dat een vergro-

ting van de bekendheid er toe kan leiden dat bedrijven denken dat als het met de zekerheden maar goed zit (met de inzet van de Borgstellingsregeling) dat er dan wel krediet kan worden verstrekt. Dit terwijl banken aangeven dat zij in eerste instantie juist ook naar andere zaken dan zekerheden kijken (zoals rentabiliteit, prognoses en cashflow).

Voorstanders wijzen in de eerste plaats op het feit dat de kredietmarkt helder en doorzichtig moet zijn. Daarbij hoort dus ook het bekendmaken van de Borgstellingsregeling richting het bedrijfsleven. Een tweede argument wat door voorstanders naar voren wordt gebracht, is dat hierdoor wellicht meer bedrijven naar banken komen voor het verkrijgen van krediet. Dit omdat een aantal bedrijven zelf wel weet dat ze een tekort aan zekerheden hebben en daardoor nu niet naar de bank gaan. Indien dergelijke bedrijven weten dat er een BBMKB is zouden zij wellicht wel aangezet kunnen worden om naar de bank te gaan. Een derde belangrijk argument dat door voorstanders naar voren wordt gebracht, is dat hiermee de tijdsinzet voor banken beperkt kan worden. Nu moeten banken vaak nog uitleg geven over de Borgstellingsregeling, bijvoorbeeld ten aanzien van de provisie die betaald dient te worden.

Voor zover bancaire vertegenwoordigers voorstander zijn van het vergroten van de bekendheid van de Borgstellingsregeling ziet men daarbij in de eerste plaats een rol voor de banken weggelegd. Daarbij wordt echter wel de behoefte geconstateerd aan een goed toegankelijke 'leaflet' voor ondernemers over de Borgstellingsregeling. In de tweede plaats worden daarbij partijen zoals werkgeversorganisaties, de Kamers van Koophandel en Syntens genoemd. Een derde categorie wordt gevormd door administratiekantoren en accountants.

Van de geraadpleegde personen bij de Kamers van Koophandel pleit een ruime meerderheid voor het vergroten van de bekendheid van de Borgstellingsregeling onder het bedrijfsleven. Doelgroepen hiervoor zouden het bedrijfsleven in het algemeen moeten zijn met een accent op starters. Het vergroten van de bekendheid zou volgens deze respondenten kunnen verlopen via de Kamers zelf. Daarnaast werden SenterNovem, de banken en werkgevers- en brancheorganisaties frequent genoemd. Ook de meeste commercieel adviseurs zijn van mening dat de bekendheid van de regeling onder bedrijven vergroot moeten worden. Daarnaast geeft ongeveer een kwart aan dat de banken bij het bespreken van een financieringsaanvraag de Borgstellingsregeling in meer gevallen ter sprake zouden kunnen brengen. Om de bekendheid van de regeling te vergroten is volgens de adviseurs een rol weggelegd voor Kamers van Koophandel, banken, de overheid en brancheorganisaties. Bijna de helft van de adviseurs ziet ook een rol voor de eigen organisaties weggelegd. Hierbij wordt wel aangegeven dat deze rol met name in de één-op-één relatie met klanten relevant is.

4.5 Inzet van de borgstelling

Uit de ondernemersraadpleging volgt dat het initiatief om een deel van de financiering met een borgstellingskrediet te verstrekken meestal van de bank kwam (zie tabel 4.9). Andere partijen namen veel minder vaak initiatief. Zo kwam het initiatief in ongeveer één op de zeven gevallen van de adviseur van de ondernemer. De ondernemer zelf nam maar zeer zelden het initiatief. Kijken we naar het verschil tussen bestaande bedrijven en starters, dan zien we dat relatief gezien de adviseur bij starters iets vaker het initiatief nam dan bij bestaande bedrijven. Maar voor beide groepen geldt dat de bank zelf toch de belangrijkste initiatiefnemer blijft.

Tabel 4.9 Initiatiefnemer voor het inzetten van de Borgstellingsregeling volgens de geraadpleegde ondernemers, naar type onderneming en totaal (meerdere antwoorden mogelijk)

Kanalen	Bestaande ondernemingen (N=185)	Starters (N=228)	Totaal ondernemingen (N=418)
De bank	89%	83%	86%

De boekhouder/accountant/belastingadviseur	12%	18%	15%
Zelf	5%	3%	4%
Franchiseorganisatie	-	1%	0%
Weet niet	1%	3%	2%

Omdat de bank de beslissing moet nemen of zij de Borgstellingsregeling wil inzetten, hebben we aan de geraadpleegde ondernemers gevraagd hoe zij de bereidwilligheid van banken waarderen om een borgstellingskrediet te verstrekken. We hebben ons hierbij alleen gebaseerd op de gevallen waarin het initiatief om de Borgstellingsregeling in te zetten niet van de bank kwam. De resultaten hiervan zijn opgenomen in tabel 4.10. Ongeveer driekwart van deze ondernemers vond de bank bereidwillig om het borgstellingskrediet te verstrekken. Hierbij moeten we natuurlijk wel aantekenen dat het oordelen van ondernemers betreft die ook daadwerkelijk een borgstellingskrediet hebben gekregen. Ongeveer een vijfde deel van de ondernemers beoordeelde de bereidwilligheid neutraal. Slechts enkele ondernemers beoordeelde de banken op dit punt als onbereidwillig. Tussen bestaande bedrijven en starters zijn de verschillen in uitkomsten te verwaarlozen.

Tabel 4.10 Beoordeling bereidheid van banken om borgstellingskrediet te verstrekken volgens de geraadpleegde ondernemers, naar type onderneming en totaal

Bereidheid	Bestaande ondernemingen (N=29)	Starters (N=49)	Totaal ondernemingen (N=79)
Bereidwillig	69%	70%	70%
Bereidwillig noch onbereidwillig	21%	22%	21%
Onbereidwillig	3%	2%	3%
Onbekend	7%	6%	6%
Totaal	100%	100%	100%

Aan de geconsulteerde bancaire vertegenwoordigers hebben we de vraag voorgelegd om welke reden een bank bewust afziet van toepassing van de Borgstellingsregeling terwijl dit volgens de regelgeving wel zou kunnen. Hieruit komen de volgende **vier hoofdredenen** naar voren.

In de eerste plaats wordt, zoals eerder aangegeven, bij gestandaardiseerde kredietprocedures (voor kleinere kredietaanvragen en/of kredietaanvragen waarover op basis van ratio's al snel een besluit kan worden genomen) 'per definitie' afgezien van de Borgstellingsregeling. Dit omdat bij deze procedures sowieso niet de mogelijkheid bestaat om de Borgstellingsregeling in te passen.

In de tweede plaats passen banken – vanwege de additionele administratieve handelingen – ook bij een maatwerk aanpak de Borgstellingsregeling veelal niet toe bij kleinere kredietaanvragen. Daarbij worden regelmatig minimumbedragen aan BBMKB-krediet genoemd van 50.000 tot 100.000 euro.

In de derde plaats kan vanwege concurrentieoverwegingen afgezien worden van toepassing van de Borgstellingsregeling. Dit speelt in de praktijk bij bedrijven die qua rentabiliteit, prognoses, cashflow en dergelijke 'interessante' klanten vormen voor banken maar die op zich echter wel een tekort aan zekerheden laten zien. In dergelijke situaties wordt door banken regelmatig bewust afgezien van toepassing van de Borgstellingsregeling. Dit om de 'offerte niet te duur te maken'. Dat heeft dan vooral te maken met de provisie die over de Borgstellingsregeling betaald dient te worden. De bank neemt het dekkingstekort dan voor 'eigen risico'. Dit omdat de betreffende bank 'bang' is dat de concurrent mogelijk andere richtlijnen heeft waardoor bij de concurrent de Borgstellingsregeling – met haar hoge provisie – niet toegepast hoeft te worden.

Een vierde – hiermee samenhangende reden – is dat het in de praktijk ook wel voorkomt dat een ondernemer zelf (of zijn adviseur) de Borgstellingsregeling niet wil hebben. Dit heeft dan veelal te maken met de provisie die daarvoor betaald dient te worden. Als de klant voldoende 'interessant' is kan het zijn dat de bank toch financiert met een 'blanco' deel (waarbij het krediet dus niet geheel 'gedekt' is).

Tot slot van deze paragraaf geven we nog aan na hoeveel tijd de ondernemers uitsluitel hebben gekregen over hun kredietaanvraag en hoe zij deze tijdsduur beoordelen (zie tabel 4.11). Ruim eenderde deel van de ondernemers kreeg binnen twee weken uitsluitel. Binnen vier weken kreeg ruim tweederde deel van de ondernemers uitsluitel. Bij een tijdsduur tot twee maanden is de gemiddelde beoordeling van de tijdsduur nog voldoende. Bedrijven die langer dan twee maanden hebben moeten wachten op uitsluitel geven gemiddeld genomen een onvoldoende als beoordeling.

Tabel 4.11 Tijdsduur en oordeel over de tijdsduur waarop ze uitsluitel door banken kregen over het al dan niet toekennen van het borgstellingskrediet volgens de geraadpleegde ondernemers

Tijdsduur	Aantal	Totaal ondernemingen (N=417)	Gemiddelde beoordeling in rapportcijfer
Direct na (eerste) gesprek	12	3%	8,8
Binnen een week	37	9%	8,4
1-2 weken	89	23%	7,6
2-4 weken	126	32%	6,9
5-8 weken	46	12%	6,1
Langer dan 8 weken	43	11%	4,6
Onbekend	13	10%	6,9
Totaal	366	100%	6,9

Gemiddelde beoordeling in rapportcijfer: 1= zeer slecht, 10=zeer goed

5. INHOUD VAN DE REGELING

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk verleggen we de aandacht naar de inhoud van de Borgstellingsregeling. In paragraaf 5.2 geven we daartoe de algemene beoordeling van de respondenten over de regeling. We doen dit aan de hand van de sterke en zwakke punten die zij naar voren hebben gebracht. In paragraaf 5.3 gaan we vervolgens in op de duidelijkheid van de modaliteiten van de regeling. In paragraaf 5.4 zoomen we specifiek in op de faciliteiten die de Borgstellingsregeling kent voor starters. In deze paragraaf komen ook de gevolgen van het verruimen van het 'startersluik' aan bod. In paragraaf 5.5 staan de faciliteiten voor innovatieve ondernemers centraal. Daarna besteden we in paragraaf 5.6 aandacht aan de toepassing van de regeling bij het financieren van exportplannen of voor investeringen in het buitenland. Tot slot gaan we in paragraaf 5.7 in op wenselijkheid van een verruiming van de Borgstellingsregeling door deze open te stellen voor bedrijven met meer dan 100 werknemers en voor bedrijven uit sectoren die nu nog zijn uitgesloten.

5.2 Algemene beoordeling van de regeling

In deze paragraaf brengen we de meer algemene beoordeling door de verschillende onderzoeksgroepen over de Borgstellingsregeling naar voren. We doen dit aan de hand van de sterke en zwakke punten die door deze respondenten naar voren zijn gebracht. Achtereenvolgens komen de volgende onderzoeksgroepen aan bod: banken, intermediairs en bedrijven.

Banken

De belangrijkste **sterke punten** van de Borgstellingsregeling – zoals die door **bancaire vertegenwoordigers** zijn genoemd – zijn:

- Het feit dat de Borgstellingsregeling voor bepaalde kredietaanvragen net het verschil kan maken tussen wel of niet financieren. Daarmee wordt bedoeld dat voor deze kredietaanvragen 'tekorten' (in zekerheden) afgedekt worden door de overheid. Ongeveer tweederde deel van de geconsulteerde bancaire vertegenwoordigers noemt dit spontaan.
- Dat het instrument over het algemeen goed toepasbaar is in de bancaire praktijk en daarbij door de banken zelf toegepast mag worden. Bijna de helft van de bancaire respondenten brengt dit punt spontaan naar voren.

Een eerste **zwak punt** dat spontaan (door circa 40 procent van de bancaire vertegenwoordigers) wordt genoemd, heeft betrekking op de **hoogte** van de **afsluitprovisie**. Dit wordt door deze **bancaire vertegenwoordigers** als fors beschouwd en kan er bijvoorbeeld toe leiden dat banken geheel of gedeeltelijk afzien van het toepassen van de Borgstellingsregeling. Dit omdat men bijvoorbeeld verwacht dat men zich bij het toepassen van de Borgstellingsregeling 'uit de markt zal prijzen' (vanwege de provisie) of omdat men weerstanden bij de klant voorziet. Bij een deel van deze klanten nemen banken het dekkingstekort – of een deel daarvan – overigens 'voor eigen risico'. Zij doen dat uiteraard alleen bij interessante klanten die weliswaar een dekkingstekort hebben maar waarbij bijvoorbeeld ook sprake is van gunstige prognoses, een goede rentabiliteit en/of een bevredigende cashflow. Of bij klanten waarbij banken inmiddels meerdere financiële producten hebben uitgezet en ook vanuit dat perspectief belang hebben bij continuïteit van de onderneming.

In de tweede plaats wordt (door ongeveer de helft van de bancaire respondenten) als zwak punt van de Borgstellingsregeling – vanuit het perspectief van de banken – naar voren gebracht dat de regeling de nodige **administratieve lasten** met zich meebrengt. Overigens geven de bancaire vertegenwoordigers daarbij veelal niet aan dat deze lasten zeer zwaar zouden zijn, maar deze lasten zijn er op zich wel en hier moet dan dus ook rekening mee worden gehouden. In paragraaf 6.6 gaan we meer in detail in op de administratieve lasten.

Mede door de administratieve lasten staat de Borgstellingsregeling bij een aantal bankvestigingen en accountmanagers ook wel bekend als de 'carrière-killer'. Dit omdat er bij toepassing van de Borgstellingsregeling verschillende zaken 'fout' kunnen gaan. Enkele geconsulteerde accountmanagers geven dan ook aan dat een deel van de accountmanagers zich wel een paar keer bedenkt voordat zij de Borgstellingsregeling toepassen. Dit laatste ook omdat er op zich geen (persoonlijke) taakstellingen gelden voor de toepassing van het instrument. Ook tijdens intern overleg binnen de bankvestigingen komt de mate van toepassing van de Borgstellingsregeling vrijwel nooit op de agenda. De oorzaak hiervan is – zoals vrijwel unaniem door alle bancaire respondenten wordt bevestigd – dat de inzet van de Borgstellingsregeling op geen enkele wijze een doel op zich is. De Borgstellingsregeling komt alleen in beeld daar waar zij een toegevoegde waarde kan bieden. Dat is met name daar waar zekerheden in kaart worden gebracht rondom een kredietaanvraag en er sprake blijkt te zijn van (aanzienlijke) tekorten aan zekerheden. Overigens geven ook vrijwel alle bancaire vertegenwoordigers aan dat de analyse van zekerheden veelal het sluitstuk is van een kredietbeoordeling. Hier wordt pas op het laatst naar gekeken. Zaken waar in eerste instantie naar wordt gekeken, zijn bijvoorbeeld de inhoud van de plannen van een ondernemer, de cashflow (in het verleden en/of naar de toekomst) en de rentabiliteit.

Intermediairs

Door de geraadpleegde personen bij de **Kamers van Koophandel** wordt unaniem als sterk punt genoemd dat de Borgstellingsregeling ondernemers met een tekort aan zekerheden toch de mogelijkheid biedt om bancaire financiering te krijgen. Als zwak punt werd aangegeven dat het inzetten van de Borgstellingsregeling lastig is door de administratieve rompslomp voor banken. De helft van de respondenten bij de Kamers van Koophandel bracht dit punt naar voren. Waar dit dan precies door zou worden veroorzaakt, konden de respondenten niet aangeven. Als tweede en derde zwak punt (beiden door drie van de tien respondenten genoemd) werd aangegeven dat de ondernemers afhankelijk zijn van de bereidheid van banken om gebruik te kunnen maken van de Borgstellingsregeling en dat de regeling te weinig bekend zou zijn bij ondernemers.

Door de geraadpleegde **commerciële adviseurs en brancheorganisaties** werd qua sterke punten aangesloten bij de Kamers van Koophandel (zie hiervoor). Als zwakke punten van de regeling werd door de commerciële adviseurs in ongeveer een kwart van de gevallen genoemd dat het voor ondernemers (en adviseurs) onduidelijk is wanneer banken de regeling willen toepassen. Daarnaast werd in eveneens een kwart deel van de gevallen aangegeven dat de provisie aan de hoge kant is. Door de brancheorganisaties werd met name gewezen op de geringe bekendheid van de Borgstellingsregeling. Ongeveer eenderde deel van de geraadpleegde branches bracht dit punt naar voren.

Bedrijven

Aan de **ondernemers** met een Borgstellingskrediet is eveneens gevraagd naar de sterke en zwakke punten. In tabel 5.2 geven we eerst een overzicht van de genoemde **sterke punten**. Tweederde deel van de respondenten (N=420) bracht sterke punten naar voren. Als sterk punt werd met name gewezen op de mogelijkheid die de Borgstellingsregeling aan banken biedt om toch of gemakkelijker krediet te verstrekken.

Tabel 5.2 Sterke punten van de Borgstellingsregeling (meerdere antwoorden mogelijk)

Sterke punten	Totaal ondernemingen (N=278)
Vergroot de bereidheid van banken om krediet te verstrekken	39%
Geeft de bank meer zekerheden	28%
Maakt het voor starters makkelijker/mogelijk om krediet te verkrijgen	16%
Aanvraag verloopt voor ondernemer makkelijk	3%
Overheid staat achter je	4%
Lagere rente ivm met regulier krediet	2%
Overig	5%

In tabel 5.3 geven we een overzicht van de **zwakke punten** die de geraadpleegde ondernemers naar voren brachten. We hebben hierbij een onderscheid aangebracht in zwakke punten met betrekking tot de inhoud van de regeling en de uitvoering/organisatie van de regeling. Het aantal respondenten dat zwakke punten naar voren bracht (28 procent) was beduidend lager dan het aantal respondenten dat sterke punten noemde (66 procent). De genoemde zwakke punten hadden vaker betrekking op de inhoud van de regeling dan op de uitvoering en organisatie. Het meest genoemde zwakke punt betrof de hoogte van de afsluitprovisie. Andere genoemde zwakke punten hadden betrekking op het gebrek aan flexibiliteit van de regeling (hierbij werd bijvoorbeeld gewezen op problemen bij het overnemen van een borgstellingskrediet bij verandering van bank) en een te korte aflossingstermijn. Het meest genoemde zwakke punt met betrekking tot de uitvoering van de regeling betrof de geringe bekendheid van de regeling en de mogelijkheden voor toepassing er van.

Tabel 5.3 Zwakke punten van de Borgstellingsregeling naar inhoud en uitvoering/organisatie (meerdere antwoorden mogelijk)

Zwakke punten	Totaal ondernemingen (N=118)
Inhoud van de regeling	
Te hoge afsluitprovisie	31%
Te weinig flexibiliteit in de regeling	16%
Te korte aflossingstermijn	13%
Te hoge persoonlijke borgstelling	6%
Uitvoering/organisatie van de regeling	
Te geringe bekendheid van de regeling en de wijze van toepassing	18%
Trage besluitvorming bij banken	7%

Tot slot van deze paragraaf geven we inzicht in de mate waarin de geraadpleegde bedrijven van mening zijn dat de Borgstellingsregeling ook naar de toekomst zou moeten blijven bestaan. De resultaten spreken voor zich. Uit tabel 5.4 blijkt dat de bedrijven bijna unaniem van mening zijn dat de regeling in de toekomst moet blijven bestaan. Hieruit blijkt dat de Borgstellingsregeling door de ondernemers, die hiervan gebruik maken, zeer positief wordt gewaardeerd. Deze mening werd gedeeld door vrijwel alle geraadpleegde Kamers van Koophandel, brancheorganisaties en commercieel adviseurs.

Tabel 5.4 Wenselijke continuering van de Borgstellingsregeling

Belang	Bestaande ondernemingen (N=184)	Starters (N=226)	Totaal ondernemingen (N=415)
Vinden het belangrijk dat de Borgstellingsregeling ook in de toekomst blijft bestaan	95%	97%	96%
Vinden het <i>niet</i> belangrijk dat de Borgstellingsregeling ook in de toekomst blijft bestaan	1%	-	0%
Weet niet	4%	3%	4%

5.3 Duidelijkheid regeling en modaliteiten

Nadat we in de vorige paragraaf meer in het algemeen op de inhoud van de Borgstellingsregeling zijn ingegaan, gaan we nu meer specifiek in op de afzonderlijke modaliteiten. Alvorens we dit doen, besteden we eerst aandacht aan de **duidelijkheid van de voorwaarden** van de regeling.

Een grote meerderheid van de geraadpleegde ondernemers met een borgstellingskrediet vindt de voorwaarden van de regeling duidelijk (zie tabel 5.5). Hierbij moet dan wel opgemerkt worden dat de bank feitelijk bepaalt of een ondernemer voor de regeling in aanmerking komt. In die zin hoeft een ondernemer niet vooraf na te gaan of hij 'binnen de regeling past'.

Tabel 5.5 Duidelijkheid van voorwaarden van de Borgstellingsregeling

Duidelijkheid	Bestaande ondernemingen (N=183)	Starters (N=226)	Totaal ondernemingen (N=414)
Voorwaarden zijn duidelijk	86%	72%	78%
Voorwaarden zijn niet duidelijk	7%	14%	11%
Weet niet	7%	14%	11%

Aan de ondernemers die de regeling onduidelijk vinden, is gevraagd waarop dit betrekking had. Hierop kwamen zeer uiteenlopende antwoorden zoals: wat zijn de consequenties voor de ondernemers bij een faillissement en wat zijn de mogelijkheden voor opschorting van aflossingsverplichtingen.

Dan gaan we nu over tot de beoordeling van de verschillende modaliteiten van de regeling. In tabel 5.6 geven we de beoordeling van een viertal modaliteiten door de geraadpleegde ondernemers weer.

Tabel 5.6 Beoordeling modaliteiten Borgstellingsregeling door ondernemers

Voorwaarden	Bestaande ondernemingen (N=128/168)	Starters (N=152/197)	Totaal ondernemingen (N=292/359)
De looptijd van maximaal 6 jaar die geldt voor financieringen waarmee <u>geen onroerend goed</u> is gefinancierd	2,5	2,4	2,5
De looptijd van maximaal 12 jaar die geldt voor financieringen waarmee <u>onroerend goed</u> is gefinancierd	2,4	2,3	2,3
De hoogte van de eenmalige afsluitprovisie voor het borgstellingskrediet	1,6	1,7	1,7
De rente die u betaalt voor het borgstellingskrediet in vergelijking met normale kredieten (de eenmalige afsluitprovisie dient u hierbij buiten beschouwing te laten).	2,1	2,1	2,1

Legenda:

- 1 = slecht
- 2 = neutraal
- 3 = goed

Gemiddeld genomen beoordelen de geraadpleegde bedrijven de aflossingstermijnen (zowel de termijn van 6 als 12 jaar) tussen neutraal en goed. Hierbij moet er rekening mee gehouden worden dat een deel van de ondernemers voor het totale krediet te maken zal hebben met een langere aflossingstermijn. Dit komt omdat banken er soms, vooral bij de termijn van 12 jaar, voor kiezen om toch een termijn van 20 of 25 jaar te hanteren. Het bankdeel van de lening wordt later afgelost het borgstellingskrediet (zie verderop). Over de **hoogte van de eenmalige afsluitprovisie** zijn de ondernemers gemiddeld genomen **veel minder tevreden**. Als laatste hebben we aan de ondernemers de vraag voorgelegd hoe zij de rente beoordelen die zij voor het borgstellingskrediet moeten betalen in vergelijking met de rente voor normale kredieten. De ondernemers oordelen hierover gemiddeld genomen goed noch slecht.

Naast de ondernemers is ook aan de intermediairs gevraagd naar een beoordeling van de modaliteiten. Voor Kamers van Koophandel en brancheorganisaties bleek het lastig te zijn om zich hierover een mening te vormen. Dit omdat de betreffende personen meestal meer 'op afstand' bij financieringsvraagstukken betrokken zijn. De commerciële adviseurs waren daarentegen wel goed in staat om hun beoordeling van de modaliteiten te geven (zie tabel 5.7).

Tabel 5.7 Beoordeling modaliteiten Borgstellingsregeling door commerciële adviseurs

Voorwaarden	Totaal commerciële adviseurs (N=15)
De maximale omvang van de borgstellingskredieten (1mln regulier, 100.000 starters faciliteit) ¹	2,7
De looptijd van maximaal 6 jaar die geldt voor financieringen waarmee <u>geen onroerend goed</u> is gefinancierd	2,1
De looptijd van maximaal 12 jaar die geldt voor financieringen waarmee <u>onroerend goed</u> is gefinancierd	1,3
De hoogte van de eenmalige afsluitprovisie voor het borgstellingskrediet	1,7
De rente voor het borgstellingskrediet in vergelijking met normale kredieten (de eenmalige afsluitprovisie dient u hierbij buiten beschouwing te laten).	2,5

¹ Deze modaliteit is niet voorgelegd aan de ondernemers.

Legenda:

- 1 = slecht
- 2 = neutraal
- 3 = goed

De gemiddelde beoordeling door de commerciële adviseurs laat zien dat zij een tweetal modaliteiten vrij negatief beoordelen. In de eerste plaats geldt dit voor de maximale aflossingstermijn van financieringen waarmee onroerend goed is gemoeid. Op dit punt zijn de adviseurs van mening dat deze termijn langer zou moeten zijn en beter zou moeten aansluiten bij afschrijvingstermijnen van dit type activa (20/25 jaar). Daarnaast werd de eenmalige afsluitprovisie vaak als te hoog beoordeeld. Over de maximale omvang van de borgstellingskredieten en de rente op de leningen zijn de adviseurs gemiddeld genomen vrij positief. Over de looptijd van 6 jaar voor financieringen waarmee geen onroerend goed is gemoeid, oordelen de adviseurs gemiddeld neutraal. Adviseurs die hierover negatief oordelen zijn van mening dat een aflossingstermijn van 6 jaar in bepaalde gevallen een te groot beslag doet op de cashflow. Zij pleiten voor een verlenging van de termijn van 6 jaar.

We hebben ook aan de **bancaire vertegenwoordigers** gevraagd hoe zij de modaliteiten van de regeling beoordelen. Uit de consultatie van de bancaire vertegenwoordigers blijkt dat zij de meeste moeite hebben met de volgende aspecten:

- de hoogte van de provisie die moet worden betaald;
- de termijn van 12 jaar voor onroerend goed.

Het punt van de provisie is hiervoor – bij de bespreking van de zwakke punten van de Borgstellingsregeling – al voldoende aan bod gekomen. Over de termijn van 12 jaar voor onroerend goed wordt het volgende opgemerkt. Door de termijn van 12 jaar kan een bank twee dingen doen. Of er wordt – ook wat het bancaire deel betreft – aangesloten bij de termijn van 12 jaar. Voor de ondernemer betekent dit echter een relatief hoge aflossingsdruk ten opzichte van wat normaal is bij onroerend goed. Of een bank hanteert toch de gebruikelijke termijn van 20 of 25 jaar voor onroerend goed. Daarbij kiest een bank dan een aanpak waarbij de ondernemer eerst het borgstellingskrediet aflost. Het nadeel voor de banken van deze laatste aanpak is echter dat de aflossing van het bancaire deel dan wel erg laat begint (met mogelijke risico's waarvoor dan geen borgstelling meer geldt).

Andere zaken die rondom de modaliteiten ook – maar dan minder frequent dan de aspecten 'provisie' en de 'termijn van 12 jaar voor onroerend goed' – als knellend door banken naar voren worden gebracht, zijn:

- dat personen hoofdelijk aansprakelijk blijven indien de ondernemingsvorm gewijzigd wordt (bijvoorbeeld van een eenmanszaak of VOF naar een BV);
- dat bij een BV een DGA zich voor 25 procent van de borgstelling hoofdelijk aansprakelijk moet stellen;
- dat het voor een ondernemer die van bank wil verwisselen niet mogelijk is om het lo-

pende BBMKB-krediet ook onder te brengen bij de nieuwe bank. Daarvoor moet hij bij de oude bank blijven of eerst het oude BBMKB-krediet aflossen bij de oude bank en dan een nieuw BBMKB-krediet aangaan bij de nieuwe bank. Het grote nadeel van dit laatste voor de ondernemer is echter dat hij nogmaals provisie moet betalen;

- de eisen/beperkingen die opgelegd worden ten aanzien van de berekening/waardering van goodwill. Hiervoor gelden vanuit de Borgstellingsregeling (SenterNovem) bepaalde richtlijnen terwijl enkele bancaire vertegenwoordigers aangeven dat banken zelf per situatie zouden moeten kunnen bepalen wat een reële goodwill is. Overigens zijn de banken inmiddels met SenterNovem in overleg om richtlijnen te ontwikkelen voor het berekenen van goodwill bij borgstellingskredieten.

5.4 Faciliteit voor starters

De Borgstellingsregeling kent extra aantrekkelijke faciliteiten voor starters (zie paragraaf 2.3). In 2002 zijn deze faciliteiten aangepast om de regeling voor starters nog interessanter te maken. We hebben in paragraaf 3.2 al geconstateerd dat deze aanpassingen enig effect hebben gesorteerd. Vooral in 2002 kwam het aandeel meldingen voor de startersfaciliteit namelijk hoger uit dan in de voorgaande jaren. Na 2002 loopt dit aandeel echter weer wat terug naar het niveau van vóór deze aanpassingen.

In de gesprekken met banken zijn we nagegaan in hoeverre zij van mening zijn dat de aanpassingen er toe hebben geleid dat de Borgstellingsregeling voor starters ook aantrekkelijk is geworden. We zijn ook nagegaan in hoeverre banken bekend zijn met de aanpassingen. Hieruit blijkt dat het merendeel van de respondenten bij banken bekend is met de recente verruiming van de startersfaciliteit. In het onderstaande zullen we de aanpassingen de revue laten passeren.

De aanpassing van de **provisie** (het differentiëren naar looptijden) zoals die in 2002 is doorgevoerd, heeft voor de banken veelal weinig meerwaarde gehad. Men vindt in het algemeen de provisie – dus ook binnen de onderscheiden staffels – te hoog. Bovendien werden er – zeker in eerste instantie – ook meer fouten gemaakt door het invoeren van deze differentiatie. De banken hebben niet gemerkt dat de aanpassing tot veel extra borgstellingskredieten aan starters heeft geleid.

In 2002 is het **startersbegrip verruimd naar vijf jaar**. Volgens de banken heeft deze aanpassing er in beperkte mate toe geleid dat er meer starters zijn gefinancierd met borgstellingskredieten. Dit speelde vooral in 2002 omdat toen deze verandering actueel was (en er bekendheid aan werd gegeven). Dat het effect van deze aanpassing (daarna) beperkt is gebleven, heeft vooral ook te maken met de definitie van starters zoals banken die hanteren. Banken zien bedrijven die één of twee volledige boekjaren hebben gedraaid namelijk veelal niet meer als 'starter' terwijl dat voor de Borgstellingsregeling nog wel zo is. Mede hierdoor wordt de startersfaciliteit binnen de Borgstellingsregeling dan ook niet altijd 'optimaal' toegepast. Accountmanagers bestempelen een bedrijf – volgens de eigen interne definitie – als starter of bestaand bedrijf. Daarbij wordt bij de toepassing van de Borgstellingsregeling er dan regelmatig niet meer aan gedacht dat een deel van de bedrijven die voor banken 'bestaande bedrijven' zijn voor de Borgstellingsregeling nog als starter aangemerkt kunnen worden. Dit maakt dat het aantal starters – volgens de BBMKB-definitie – dat gebruikmaakt van de Borgstellingsregeling hoger zal zijn dan de cijfers doen vermoeden. Er zullen namelijk 'verborgen' starters bij de bestaande bedrijven zitten. Ook de uitkomsten van de enquêtes onder bedrijven wijzen, zoals we hebben kunnen zien, duidelijk in deze richting.

Een andere verruiming die in 2002 is doorgevoerd, betreft de mogelijkheid om ook **Besloten Vennootschappen met een directeur-grotaandeelhouder** onder de startersfaciliteit te brengen. Een grote meerderheid van de respondenten bij banken oordeelde positief over deze aanpassing. Maar aan de andere kant hebben zij hierdoor veelal niet echt gemerkt dat zij als gevolg van deze aanpassing meer starters met een borgstellingskrediet zijn gaan financieren.

Meer recentelijk is er een verruiming doorgevoerd van het **borgstellingsdeel** voor starters

(eind 2004) en is de eis om **secundaire zekerheden** te vragen bij kredieten kleiner dan 100.000 euro geschrapt (eind 2003). De geraadpleegde personen bij banken zijn vrijwel zonder uitzondering positief over deze aanpassingen. Zij verwachten wel dat er hiermee wat meer gebruik zal worden gemaakt van de startersfaciliteit.

De geraadpleegde **commerciële adviseurs** zijn overwegend positief over de startersfaciliteit. De regeling wordt door een ruime meerderheid van de adviseurs voor starters als (zeer) relevant beoordeeld omdat het instrument juist gericht is om een oplossing te bieden voor een zekerheidstekort. Qua voorwaarden sluit de Borgstellingsregeling volgens de adviseurs in het algemeen goed aan bij de financieringsvraag van starters.

In de evaluatie hebben we specifiek aandacht besteed aan de (mogelijke) toepassing van de Borgstellingsregeling bij microkredieten (tot 25.000 euro). Bancaire vertegenwoordigers hebben er over het algemeen een 'hard hoofd' in dat de Borgstellingsregeling toegepast kan worden bij dit type kredieten. De trends van de afgelopen jaren – die hiervoor al besproken zijn – wijzen immers juist de andere kant op (BBMKB niet toepassen bij kleine kredieten). Voor het toepassen van de Borgstellingsregeling bij kleine kredieten zou het in ieder geval nodig zijn dat:

- voor kleine BBMKB-kredieten een regime van toepassing is waarbij de Borgstellingsregeling gewoon integraal kan worden meegenomen in de standaardprocedures van banken zonder dat dit tot extra administratieve lasten zal leiden;
- de provisie voor kleine kredieten achterwege kan blijven.

Enkele bancaire vertegenwoordigers wijzen er wat dit aangaat dan ook op – omdat zij de voorgaande punten niet haalbaar achten – dat het voor microkredieten waarschijnlijk wenselijk zal zijn om een afzonderlijke regeling op te zetten (die niet per se door banken uitgevoerd hoeft te worden). Vanuit zo'n specifieke regeling zouden dan – aan de hand van enkele makkelijk te toetsen criteria – microkredieten kunnen worden verstrekt. Verder zou bij zo'n regeling van te voren geaccepteerd dienen te worden dat een deel van deze kredieten 'om zal vallen'. Daarbij zou er ook niet te veel energie gestoken dienen te worden in het alsnog trachten te incasseren van (een deel van) deze 'omgevallen' kredieten. Bovendien geven enkele bancaire vertegenwoordigers aan dat een 100 procent garantstelling van de overheid bij dit type microkredieten voor de hand ligt.

5.5 Faciliteit voor innovatieve ondernemers

Naast de startersfaciliteit kent de Borgstellingsregeling ook extra faciliteiten voor innovatieve ondernemers (zie paragraaf 2.3). Dit zogenaamde **innovatieve luik** binnen de Borgstellingsregeling blijkt echter maar in **zeer beperkte mate** bekend bij de geconsulteerde bancaire vertegenwoordigers. Slechts enkele van deze personen gaven aan dit luik (min of meer) te kennen.

De 'verklaringen' hiervoor zijn de volgende. Allereerst is het zo dat een merendeel van de accountmanagers de Borgstellingsregeling jaarlijks maar bij een beperkt aantal kredieten toepast. De Borgstellingsregeling is daarmee geen 'dagelijkse kost' voor deze personen. De luiken 'bestaande bedrijven' en 'starters' kunnen door de accountmanagers dan nog wel onderscheiden worden. Dit ook omdat deze begrippen aansluiten bij het onderscheid dat banken zelf maken in klantgroepen (met bijbehorende financieringsregimes). Daarentegen vormen 'innovatieve bedrijven' veelal geen specifieke doelgroep voor banken. Eigenlijk is daarmee het begrip 'innovatief bedrijf' een vrij irrelevant begrip voor banken. Uiteraard kan het wel zo zijn dat bedrijven in meer of minder mate 'nieuwe dingen doen'. En dat is op zich wel een relevant gegeven voor banken om de risico's in te schatten en daar letten banken dan ook op bij de kredietbeoordeling. Maar of een bedrijf daarbij nu wel of niet innovatief wordt genoemd, maakt voor deze beoordeling niet uit. Intern heeft het voor een accountmanager dus weinig nut om zich het hoofd te breken over de vraag of hij (of zij) een bepaald bedrijf nu wel of niet het stempel 'innovatief' zal geven. Het stempel 'bestaand' of 'starter' heeft daarentegen wel een interne functie omdat de financieringsregimes hiervoor intern wel verschillen (andere bedragen, geen track record bij starters, andere typen gegevens die vergaard moeten worden bij beide klantgroepen).

Het voorgaande illustreert overigens ook nog eens dat er duidelijk **'grenzen'** zijn aan de

varianten die binnen de Borgstellingsregeling **onderscheiden kunnen worden**. Dit heeft alles te maken met de wijze waarop deze regeling – namelijk breed via de banken – in de praktijk geïmplementeerd wordt.

Gelet op het voorgaande hebben de geraadpleegde banken er veelal geen behoefte aan om meer bekendheid aan het innovatieve luik te geven. Of om het innovatieve luik van de Borgstellingsregeling nog ‘aantrekkelijker’ te maken. In de eerste plaats maakt dit de Borgstellingsregeling weer een stukje complexer voor accountmanagers daar waar de kracht van het instrument nu juist moet schuilen in haar eenvoud, bancaire toepasbaarheid (aansluiting bij bancaire procedures en jargon/doelgroepen) en continuïteit (niet voortdurend de modaliteiten wijzigen). In de tweede plaats geven banken aan dat bij innovatieve bedrijven op zich ook gewoon de ‘reguliere’ luiken voor starters of bestaande bedrijven toegepast kunnen worden. Het beperkte gebruik van het innovatieve luik heeft volgens bancaire vertegenwoordigers dan ook niet zozeer te maken met het feit dat de Borgstellingsregeling minder aantrekkelijk of toepasbaar zou zijn voor innovatieve bedrijven. Veel meer moet de oorzaak hiervoor gezocht worden in het feit dat innovatieve bedrijven gewoon onder de twee andere ‘luiken’ worden geplaatst.

De resultaten vanuit de ondernemersraadpleging bevestigen het bovenstaande. Aan de ondernemers met een borgstellingskrediet is namelijk gevraagd of zij op het moment van het verstrekken van het krediet een innovatieve ondernemer waren conform de definitie voor innovatieve ondernemers zoals die bij de Borgstellingsregeling wordt gehanteerd. In tabel 5.8 geven we de resultaten weer. Van de geraadpleegde ondernemers met een borgstellingskrediet blijkt ongeveer één op de tien een innovatieve ondernemer te zijn. Voor de bestaande ondernemers ligt dit aandeel nog iets hoger. Hiermee wordt nogmaals geïllustreerd dat de Borgstellingsregeling ook volop bij innovatieve ondernemers wordt toegepast. En dat dit in veel sterkere mate speelt dan de cijfers voor het innovatieve luik suggereren. Enigszins gechargeerd zou geconcludeerd kunnen worden dat het **onderscheiden van het innovatieve luik** binnen de Borgstellingsregeling het **instrument als zodanig ‘tekort heeft gedaan’**. Dit laatste dan vanwege het feit dat de Borgstellingsregeling (daardoor) nogal eens gezien wordt als een instrument voor uitsluitend traditionele bedrijven dat blijkbaar (door het beperkte aantal bedrijven in het innovatieve luik) niet in staat is innovatieve bedrijven te bereiken. De ‘werkelijkheid’ blijkt er echter geheel anders uit te zien.

Tabel 5.8 Aandeel van de geraadpleegde ondernemers dat een beroep op de WBSO doet en die dat op het moment van het verstrekken van het krediet innovatieve ondernemer¹ was

Categorie	Bestaande ondernemingen (N=184)	Starters (N=223)	Totaal ondernemingen (N=411)
Innovatieve onderneming	13%	4%	9%
Geen innovatieve onderneming	84%	87%	85%
Weet niet	3%	9%	6%

¹ Onder innovatieve ondernemers worden gebruikers van de WBSO verstaan.

De commerciële adviseurs is ook gevraagd naar toepassing van de Borgstellingsregeling voor innovatieve ondernemers. Uit deze gesprekken blijkt dat deze onderzoeksgroep weinig tot geen ervaring heeft met de toepassing van het innovatieve luik. Desgevraagd gaven de adviseurs die hier een mening over hadden wel aan dat de Borgstellingsregeling op zich goed toepasbaar is voor innovatieve ondernemers.

In het najaar van 2004 is het **TechnoPartnerLabel** ingevoerd. Hiermee kunnen banken voorafgaand aan het verstrekken van de lening een verzoek doen aan TechnoPartner voor het verkrijgen van een zogenaamd ‘TechnoPartnerLabel’. Dit label is ingesteld omdat het vooral bij innovatieve starters (technostarters) voor banken lastig kan zijn om de markt en de technologie te beoordelen en/of te beoordelen of het daadwerkelijk om een innovatief bedrijf gaat. Dit laatste kan bijvoorbeeld spelen indien een WBSO-verklaring (op dat

moment) niet voorhanden is of (nog) niet verkregen kan worden. In dergelijke situaties kunnen banken voor deze beoordeling een verzoek doen om een TechnoPartnerLabel te krijgen. Uit de gesprekken met banken blijkt dat het TechnoPartnerLabel nauwelijks bekend is. Ook de intermediaire organisaties kenden het label vrijwel niet.

5.6 Internationale activiteiten

In de evaluatie hebben we aandacht besteed aan de vraag in hoeverre de Borgstellingsregeling wordt toegepast bij het financieren van exportplannen of voor investeringen in het buitenland. Om hierop zicht te krijgen hebben we twee benaderingen gebruikt. In de eerste plaats zijn we in de ondernemersraadpleging nagegaan in hoeverre het borgstellingskrediet voor buitenlandse activiteiten is ingezet. Hieruit blijkt (zie paragraaf 4.2) dat de geraadpleegde ondernemers een borgstellingskrediet maar sporadisch hebben gebruikt voor het opstarten van export en/of het doen van buitenlandse investeringen. Ook bleek in die paragraaf dat de betreffende ondernemers ook los van de Borgstellingsregeling in de afgelopen 5 tot 6 jaar nauwelijks financiering hebben gezocht voor investeringsplannen in het buitenland dan wel voor hun exportactiviteiten.

In de tweede plaats zijn we in de gesprekken met (lokale en regionale) banken die de Borgstellingsregeling in de praktijk toepassen, nagegaan in hoeverre zij op jaarbasis te maken hebben met bedrijven die investeringsplannen in het buitenland hebben – of exportplannen – en daarvoor dan specifiek financiering zoeken. Uit zowel de gesprekken met de betreffende accountmanagers als managers blijkt dat dit bij vrijwel alle bankvestigingen in (zeer) beperkte mate speelt. Het gaat daarbij dan om één of enkele gevallen per jaar. Enkele bankvestigingen hebben hier wat vaker mee te maken maar dan gaat het bijvoorbeeld om banken die zich in grensregio's bevinden en waarbij Nederlandse ondernemers net over de grens – in België of Duitsland – willen investeren.

Wel komt het wat vaker voor dat er in de plannen van een ondernemer ook iets 'internationaals' zit maar dat wordt dan integraal meegenomen in de financieringsvraag. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om een ondernemer die de productiecapaciteit in Nederland wil uitbreiden (wat veel geld kost) en dan in het verlengde daarvan ook het verkoopapparaat wil versterken, deels in Nederland en deels in het buitenland (waar dan relatief gezien minder middelen mee gemoeid zijn). In dergelijke situaties wordt die (beperkte) internationale component integraal meegenomen in de behandeling van de kredietaanvraag.

Per saldo hebben (lokale en regionale) banken veelal in beperkte mate te maken met bedrijven die investeringsplannen in het buitenland hebben – of exportplannen hebben – en daarvoor bij de bank aankloppen voor financiering. Voorzover deze banken daar wel mee te maken hebben, wordt aangegeven dat zij daarbij deels ook wel uit de voeten kunnen met de Borgstellingsregeling. Daarbij wordt de Borgstellingsregeling aan de Nederlandse vestiging (moeder) verstrekt. Deze kan de middelen bijvoorbeeld gebruiken voor een investering in het buitenland. Dit wordt overigens ook vanuit SenterNovem bevestigd. SenterNovem schat in dat jaarlijks de Borgstellingsregeling 'enkele tientallen malen' op deze wijze wordt ingezet. Dit zijn dan de bekende 'gevallen' bij SenterNovem omdat de betreffende bank van te voren contact gezocht heeft met SenterNovem om te checken of de Borgstellingsregeling aldus toegepast kan worden. SenterNovem sluit niet uit dat deze constructie in de praktijk nog wat vaker wordt toegepast. Dit bijvoorbeeld door banken die inmiddels wel weten dat dit kan (en hoe dit moet) en daarvoor dus geen contact meer met SenterNovem zoeken.

Samenhangend met het voorgaande bestaat er bij de geconsulteerde (lokale en regionale) banken over het algemeen geen behoefte aan aanpassing van de Borgstellingsregeling om dit instrument meer of anders in te kunnen zetten voor financiering van buitenlandse investeringsplannen van Nederlandse bedrijven (of voor financiering van exportplannen). In de eerste plaats omdat de meeste van deze banken in de praktijk weinig of niet met dit type kredietbehoeften van bedrijven te maken hebben. In de tweede plaats omdat zij – voorzover zij daar incidenteel wel mee te maken hebben – ook met de Borgstellingsregeling nog wel wat kunnen doen. In de derde plaats omdat het belangrijk wordt gevonden om

de Borgstellingsregeling zo simpel mogelijk te houden. Dit laatste gaat niet samen met het onderscheiden van allerlei luiken en varianten binnen de Borgstellingsregeling. De beperkte toepassing van het innovatieve luik (zie ook elders in de evaluatie) binnen de Borgstellingsregeling illustreert dit nog eens.

In incidentele gevallen hebben (lokale en regionale) banken te maken met meer omvangrijke investeringsplannen van Nederlandse bedrijven in het buitenland (en waarbij het niet om een investering net over de grens gaat). In dergelijke situaties kunnen de lokale banken een beroep doen op afdelingen op centraal of bovenlokaal niveau die over kennis en expertise beschikken over financieringen in het buitenland. Indien beschikbaar en wenselijk kan ook gebruik worden gemaakt van vertegenwoordigers van banken in het buitenland. Dit kunnen eigen medewerkers van banken zijn of partnerbanken. Deze personen beschikken over specifieke kennis van de lokale markt en wet- en regelgeving in de betreffende landen met betrekking tot bijvoorbeeld rechtsvormen, financieringen en zekerheidsstellingen.

Op de 'buitenland afdelingen' van banken vindt dus als het ware een 'bundeling' plaats van dit type kredietaanvragen. Bij deze afdelingen – die zich specifiek en centraal met deze thematiek bezighouden – is dus meer zicht op aard en knelpunten bij financieringen van buitenlandse activiteiten.

We hebben bij drie banken vertegenwoordigers van de 'buitenland afdelingen' geconsulteerd. Uit deze gesprekken komt het beeld naar voren dat er in grote lijnen een drietal typen financieringen van buitenlandse activiteiten zijn te onderscheiden, namelijk:

- Financieringen van exportactiviteiten die verlopen via de Nederlandse vestiging (moederbedrijf).
- Financieringen van investeringen in het buitenland die verlopen via de Nederlandse vestiging (moederbedrijf).
- Standalone financieringen van investeringen in het buitenland aan de buitenlandse vestiging.

Het merendeel van de financieringen die worden verstrekt, hebben momenteel betrekking op financieringen die via de Nederlandse vestiging verlopen. De Nederlandse vestiging verstrekt de gewenste zekerheden. Hierdoor wordt echter wel een beslag gelegd op de leencapaciteit van de Nederlandse moeder. Het financieren van buitenlandse bedrijven op basis van zekerheidsstellingen in het buitenland is voor banken een stuk complexer. Dit komt omdat men te maken heeft met lokaal recht (voor bijvoorbeeld zekerheidsstelling) maar ook omdat de activiteiten in het buitenland vaak moeilijker te monitoren zijn. We hebben de banken ook gevraagd naar het aantal financieringsaanvragen voor financieringen in het buitenland, maar deze vraag bleek moeilijk te beantwoorden te zijn.

De geraadpleegde 'internationale' personen bij banken bleken geen zicht te hebben in hoeverre momenteel de Borgstellingsregeling wordt toegepast bij het financieren van buitenlandse activiteiten. Bij de gesprekspartners bleken de mogelijkheden voor toepassing van de Borgstellingsregeling bij dit type financieringen vrij onbekend te zijn. Bij financieringen die via de Nederlandse moeder verlopen zouden er volgens deze gesprekspartners wel mogelijkheden moeten zijn om de Borgstellingsregeling in te zetten. Hierboven hebben we al vermeld dat dit in de praktijk ook plaatsvindt.

Wat de voorwaarden van de Borgstellingsregeling betreft is het wel zo dat een aanzienlijk deel van dit type kredietaanvragen voor het financieren van buitenlandse activiteiten, vooral als het om het financieren van buitenlandse activa gaat, de maximale omvang van een BBMKB-krediet (1 miljoen euro voor het deel van de Borgstellingsregeling) te boven zal gaan. Dit geldt ook voor de omvang van de bedrijven. Een aanzienlijk deel van de bedrijven met investeringsplannen in het buitenland zal volgens de geraadpleegde 'internationale' personen van banken de MKB-grens van 100 fte's overschrijden zoals die voor de Borgstellingsregeling geldt.

5.7 Mogelijke verruiming van de regeling

In de evaluatie hebben we ook aandacht besteed aan de wenselijkheid om de regeling te verruimen door de regeling open te stellen voor bedrijven met meer dan 100 werknemers en voor bedrijven uit sectoren die nog zijn uitgesloten.

Momenteel geldt de Borgstellingsregeling voor bedrijven **met maximaal 100 werknemers** (uitgedrukt in fte). Een ruime meerderheid van de geconsulteerde bancaire vertegenwoordigers ziet **geen aanleiding** om de grens van 100 werknemers op te rekken. Deze personen kunnen in de praktijk goed uit de voeten met deze grens en zijn (dus) van mening dat hiermee over het algemeen geen hele belangrijke doelgroepen van bedrijven worden 'gemist'. Ook een ruime meerderheid van de branches ziet geen noodzaak om het maximaal aantal werknemers op te rekken. Ongeveer eenderde deel van de branches ziet wel iets in het oprekken van de bovengrens. Dit betrof meestal branches met relatief wat grotere leden. Zij gaven aan dat het logischer zou zijn om de grens bij de Borgstellingsregeling aan te laten sluiten bij de definitie die in EU-verband⁷ wordt gehanteerd (250 werknemers). Over de relevantie van een Borgstellingregeling voor bedrijven met meer dan 100 werknemers werd veelal wel als kanttekening gemaakt dat bedrijven met meer dan 100 werknemers meestal over een betere financiële structuur beschikken dan bedrijven met minder dan 100 werknemers. Het gaat dan immers vaak om de relatief sterkere bedrijven. De Borgstellingsregeling zou dan maar voor een beperkt deel van de bedrijven met meer dan 100 werknemers relevant kunnen zijn.

De Borgstellingsregeling is een vrij generieke regeling en er zijn dan ook maar enkele **sectoren die geen beroep op de regeling** kunnen doen. Het merendeel van de banken ziet hier op dit moment dan ook (nog) niet hele belangrijke en duidelijke omissies bij de Borgstellingsregeling. Hierbij wordt er bijvoorbeeld ook op gewezen dat er – vanuit het Ministerie van LNV – voor de landbouw al andere (min of meer vergelijkbare) regelingen zijn. Dus voor deze sector zijn er dan ook al vergelijkbare voorzieningen.

Een sector die – vooral naar de toekomst – nog wel een aantal malen naar voren wordt gebracht, betreft de vrije beroepen in de medische sector (zoals tandartsen, fysiotherapeuten of apothekers). Voor een deel van deze sector geldt echter dat er niet echt sprake is van tekorten aan zekerheden zodat de Borgstellingsregeling in die situaties sowieso al niet in beeld is. Voor een ander deel geldt dat vooral de hoge prijs die voor goodwill betaald moet worden, leidt tot tekorten aan zekerheden. Ook daarvoor is het de vraag of een BBMKB-krediet wel ingezet kan worden (gezien de eisen die vanuit de Borgstellingsregeling ten aanzien van de waardering van goodwill worden gesteld). Tenslotte geven de betreffende bancaire vertegenwoordigers aan dat het in de huidige context vaak om 'aan-trekkelijke klanten' gaat (ook al is er gebrek aan zekerheden) waarbij banken de onderlinge concurrentieslag nog steeds graag aangaan en daarom de Borgstellingsregeling sowieso niet zouden toepassen (om zich niet uit de markt te prijzen).

Bancaire vertegenwoordigers geven wel aan dat als naar de toekomst de medische sector (nog) meer met marktwerking geconfronteerd wordt dat er dan in deze sector wel meer financieringsknelpunten kunnen gaan spelen. Zo werden in de afgelopen periode tandartsen bijvoorbeeld voor een groot deel 'blanco' gefinancierd. Dit omdat de toekomstige cashflow 'zeker' was. Met meer marktwerking kan dit echter onzekerder worden. Dus hoewel er op dit moment nog geen directe noodzaak tot verruiming richting de medische sector bestaat, kan dit in de toekomst wel gaan spelen indien de effecten van marktwerking hier meer zichtbaar worden.

⁷ Onder het MKB worden bedrijven tot 250 werknemers verstaan, met een jaaromzet van maximaal 50 miljoen euro of een balanstotaal van maximaal 43 miljoen euro.

6. ORGANISATIE EN UITVOERING

6.1 Inleiding

Nadat we in het vorige hoofdstuk zijn ingegaan op de inhoud van de Borgstellingsregeling staat in dit hoofdstuk de organisatie en uitvoering centraal. Bij de uitvoering spelen banken een prominente rol. Daarom geven we in dit hoofdstuk onder andere inzicht in de beoordelingsprocessen van banken bij kredietaanvragen en de wijze waarop de Borgstellingsregeling hierbij een rol speelt. Voordat we dit doen gaan we eerst in op de bredere context waarbinnen de Borgstellingsregeling momenteel wordt uitgevoerd. Om die reden starten we dit hoofdstuk met paragraaf 6.2 waarin we een beoordeling geven van het huidige kredietklimaat. Vervolgens komt in paragraaf 6.3 de kredietbeoordeling bij banken aan bod. De contacten tussen banken en SenterNovem staan in paragraaf 6.4 centraal. In paragraaf 6.5 gaan we nader in op de verliesdeclaraties. Hiervoor baseren we ons met name op de resultaten van een analyse van een aantal verliesdeclaraties zoals we die bij SenterNovem hebben uitgevoerd. In paragraaf 6.6 staat de beoordeling van de administratieve belasting van de regeling centraal. In paragraaf 6.7 geven we aan in hoeverre aan het vooraf opgestelde aflossingsplan in de praktijk door de bedrijven kan worden volstaan. In paragraaf 6.8 besteden we aandacht aan de kosten van de regeling. Tot slot geven we in paragraaf 6.9 een beoordeling van de efficiency.

6.2 Beoordeling kredietklimaat

Achtereenvolgens presenteren we in deze paragraaf de beoordeling van het huidige kredietklimaat door banken, intermediairs en bedrijven. Aan het einde van deze paragraaf geven we inzicht in een aantal externe ontwikkelingen die volgens bancaire vertegenwoordigers relevant kunnen zijn voor de Borgstellingsregeling.

Bancaire vertegenwoordigers kijken wisselend aan tegen het huidige kredietklimaat voor bedrijven. Enerzijds zijn er personen – ongeveer de helft – die dit klimaat vanuit het perspectief van vooral het **bestaande bedrijfsleven** zien verbeteren. Daarvoor worden door deze personen twee hoofdoorzaken naar voren gebracht. In de eerste plaats wordt de toenemende concurrentie tussen banken genoemd waardoor banken eerder genegen zijn om een krediet te verstrekken. In de tweede plaats geven deze personen aan dat de economie ‘weer wat aan lijkt te trekken’ waardoor (bestaande) bedrijven beter (kunnen) gaan draaien.

Daarnaast zijn er echter diverse bancaire vertegenwoordigers die het huidige kredietklimaat voor bestaande bedrijven niet als goed maar ook niet als slecht beoordelen (ruim een kwart) dan wel als slecht bestempelen (één op de vijf). Deze laatste personen wijzen met name op de nog steeds zwakke economie waardoor veel bedrijven slechtere cijfers hebben en daardoor lastiger dan voorheen aan krediet kunnen komen.

Voor **starters** ziet de helft van de geconsulteerde bancaire vertegenwoordigers geen verandering in het kredietklimaat optreden terwijl ongeveer één op de vijf personen zich hier geen mening over kon vormen. Vier geraadpleegde bancaire vertegenwoordigers zien het kredietklimaat voor starters (ook) verbeteren terwijl drie personen juist spreken van een verslechtering.

Ook uit de gesprekken met vertegenwoordigers van de **Kamers van Koophandel en de commerciële adviseurs** komt een wisselend beeld naar voren over het huidige klimaat voor bestaande bedrijven om bancaire financiering te krijgen. Ongeveer de helft van deze respondenten bestempelt het huidige kredietklimaat voor bestaande bedrijven als slecht. Het andere deel oordeelde neutraal. Van de **commerciële adviseurs** oordeelde ongeveer een kwart positief over het huidige klimaat, de helft neutraal en een kwart negatief. Het klimaat voor starters om financiering te kunnen krijgen, werd door beide onderzoeksgroepen relatief iets slechter gewaardeerd. De knelpunten voor starters zijn volgens de betreffende respondenten met name het gebrek aan zekerheden en het ontbreken van een

trackrecord.

We hebben ook aan de geraadpleegde **bedrijven** gevraagd hoe zij het huidige kredietklimaat beoordelen (zie tabel 6.1). Hieruit komt naar voren dat tweevijfde deel van de ondernemers het klimaat als (zeer) goed beoordeelde. Eveneens tweevijfde deel oordeelde neutraal en eenvijfde deel vond het klimaat (zeer) slecht. Starters beoordelen het klimaat een fractie slechter dan bestaande bedrijven.

Tabel 6.1 Beoordeling van het klimaat om financiering aan te trekken door bedrijven

	Bestaande ondernemingen (N=177)	Starters (N=214)	Totaal ondernemingen (N=391)
(Zeer) goed	43%	36%	39%
Neutraal	38%	40%	39%
(Zeer) slecht	19%	24%	22%

Aan de bancaire vertegenwoordigers hebben we gevraagd welke externe ontwikkelingen gaande zijn die ook invloed kunnen hebben op (de relevantie van) de Borgstellingsregeling. In de eerste plaats wordt daarbij vrij regelmatig de problematiek van **bedrijfsovernames** genoemd. Banken voorzien in de komende jaren namelijk een hausse in bedrijfsovernames. Men vraagt zich af of de Borgstellingsregeling hier wel geschikt voor is en voldoende 'volume' heeft om hierin te voorzien. In dit verband noemen banken bijvoorbeeld de fricties die spelen bij het financieren van aandelentransacties (waarvan bij overnames dikwijls sprake is) en de financiering van goodwill. Hiervoor gelden in de optiek van bancaire vertegenwoordigers vanuit de Borgstellingsregeling 'richtlijnen' die niet voor alle sectoren altijd goed uitpakken. Zo wordt gewezen op het feit dat het bij sommige typen bedrijven vrij gebruikelijk is om een hoge goodwill te betalen. Dit kan dan echter niet (volledig) meegenomen worden in de Borgstellingsregeling.

In de tweede plaats speelt het aspect van **standaardisering** bij de banken. Met name voor kleinere kredieten komen snelle (gestandaardiseerde) procedures steeds meer in zwang. Daarbij is het zo dat bij deze **procedures de Borgstellingsregeling 'per definitie' uitgesloten wordt**. Voorzover banken nu bijvoorbeeld al werken met dergelijke procedures is het niet mogelijk om de Borgstellingsregeling daarbij toe te passen. De achterliggende gedachte is namelijk dat bij dit type kredieten de administratieve lasten zoveel mogelijk beperkt dienen te worden (vanuit het oogpunt van rentabiliteit). Daarbij past dus niet de toepassing van de Borgstellingsregeling die immers toch een aantal extra administratieve lasten met zich meebrengt.

6.3 Kredietbeoordeling binnen banken

De laatste jaren wordt er bij banken voor de zakelijke kredietverlening in toenemende mate een onderscheid gemaakt in een standaard- en een maatwerkpaak. Voor een deel van de kredietaanvragen – kleinere kredieten en/of aanvragen van bedrijven met dusdanige cijfers dat zij in een versnelde/gestandaardiseerde procedure behandeld kunnen worden – hanteren banken in toenemende mate gestandaardiseerde (versnelde) procedures. Zoals in paragraaf 3.3 aangegeven, wordt daarbij – eveneens 'standaard' – de Borgstellingsregeling niet meegenomen.

De Borgstellingsregeling wordt dan alleen betrokken bij die typen kredietaanvragen waarvoor een **maatwerkpaak** noodzakelijk is. Daarbij is het zo dat accountmanagers ten aanzien van kredietaanvragen die niet in de gestandaardiseerde procedures ingepast kunnen worden eerst een besluit moeten nemen over de vraag of de betreffende kredietaanvraag al dan niet in een maatwerkpaak opgepakt wordt. Een deel van deze kredietaanvragen valt dus op deze wijze (bij voorbaat) af. Dit kan bijvoorbeeld zijn omdat de ac-

countmanager direct al zeker weet dat een kredietaanvraag niet haalbaar is of omdat een aanvraag dusdanig klein is dat het niet loont om er een maatwerkeraanpak op los te laten.

Bij een deel van deze kredietaanvragen zet de accountmanager de maatwerkeraanpak echter wel door. Veelal hebben deze aanvragen dus een **bepaald minimaal volume** omdat zij anders niet rendabel kunnen zijn. Ook voor de toepassing van de Borgstellingsregeling gelden veelal – expliciet benoemd of impliciet ‘in de hoofden’ van de accountmanagers – bepaalde minima. Deze minima – voor de omvang van het borgstellingskrediet – variëren per bank en accountmanager. Vrij regelmatig worden daarbij bedragen van 50.000 tot 100.000 euro genoemd.

Verder is het regelmatig zo dat bij kleinere borgstellingskredieten – waarbij overigens aan bedragen tot 125.000 euro of tot 200.000 euro moet worden gedacht – de lokale vestigingen van banken zelfstandig mogen beslissen over toepassing van de Borgstellingsregeling. Bij grotere bedragen (borgstellingskredieten) moeten de kredietaanvragen dan meestal via een centrale afdeling of personen verlopen. Daarbij komt het voor dat de ‘kritische grenzen’ voor de Borgstellingsregeling duidelijk lager liggen dan voor een regulier krediet. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat een lokale bank zelfstandig mag besluiten over kredieten tot bijvoorbeeld 2,5 miljoen euro maar dat bij toepassing van de Borgstellingsregeling de centrale afdeling van de bank al ingeschakeld moet worden bij borgstellingskredieten groter dan 125.000 euro. Overigens hebben de lokale banken geen moeite met de bevoegdheidsverdeling zoals die – binnen hun eigen bank – voor de Borgstellingsregeling gehanteerd wordt.

6.4 Contacten met SenterNovem

Veelal is er een speciale afdeling – of personen – binnen de banken die direct contacten met SenterNovem onderhoudt of er op toeziet dat het borgstellingskrediet conform de regels is verstrekt. Dat interne toezicht kan echter op zich ook weer tot administratieve procedures leiden. Zo kunnen die centrale personen of afdelingen de lokale banken bijvoorbeeld ‘achter de broek’ zitten om de benodigde stukken (ook) naar hen te sturen. Voor lokale banken is het daarmee niet altijd meer duidelijk welke eisen nu rechtstreeks uit de Borgstellingsregeling voortvloeien of meer aanvullende interne procedures zijn.

Over het algemeen hebben de geconsulteerde managers en accountmanagers betrekkelijk weinig ervaring daar waar het gaat om contacten met SenterNovem. Zij sturen de stukken naar de centrale afdeling of personen die zich met borgstellingskredieten bezighoud(t)(en). Vanuit centraal niveau worden dan meestal de contacten met SenterNovem verzorgd (zoals het melden van het borgstellingskrediet). Ook het doorgeven van wijzigingen met betrekking tot het borgstellingskrediet gebeurt op centraal niveau. Indien de lening na verloop van tijd ‘normaal’ wordt afgelost blijven de contacten tussen de banken en SenterNovem dan ook vrij beperkt. Managers en accountmanagers van banken konden zich dan ook niet of nauwelijks een mening vormen over de wijze van uitvoering door SenterNovem.

Voor de evaluatie hebben we ook enkele van de genoemde centrale personen geconsulteerd die namens de banken op een gecoördineerde wijze de contacten met SenterNovem onderhouden. Deze personen zijn in grote lijnen tevreden met de wijze van uitvoering door SenterNovem. Vanuit deze personen worden dan ook geen belangrijke verbeterpunten aangedragen. De enige fricties die incidenteel spelen, hebben betrekking op (gedeeltelijke) afwijzingen van verliesdeclaraties. Daarbij kunnen (centrale personen van de) banken zich niet altijd vinden in ‘eigen berekeningen’ die SenterNovem achteraf uitvoert over de hoogte van het krediet dat destijds verstrekt had mogen worden. Banken blijven nogal eens – ook achteraf – van mening dat de berekening van het kredietvolume destijds wel adequaat is verlopen. Zij geven daarbij aan dat bij kredietverstrekking niet alleen naar feiten en cijfers gekeken dient te worden maar ook naar de (ingeschatte) kwaliteit van de ondernemer. En dit laatste kan SenterNovem niet meenemen in haar beoordeling van verliesdeclaraties.

Indien een ondernemer niet in staat is om de lening af te lossen kunnen de banken namelijk een verliesdeclaratie bij SenterNovem indienen. Deze verliesdeclaratie wordt door de centrale afdeling of persoon die zich met de Borgstellingsregeling bezighoudt, ingediend. Als er bijvoorbeeld aanvullende vragen van SenterNovem zijn over verliesdeclaraties dan verloopt dat altijd via het centrale niveau of persoon van de banken. Hoewel de contacten via het centrale niveau verlopen krijgen de betrokken accountmanagers vaak wel bericht over de afwijzingsgronden.

Op basis hiervan gaven ook enkele bancaire vertegenwoordigers van lokale banken – die met afwijzingen te maken hadden gehad – aan dat ze zich niet altijd in de afwijzingsgronden konden vinden. Enerzijds kan dit betrekking hebben op de ‘eigen berekeningen’ die SenterNovem in dergelijke gemaakt had en waarin de betreffende banken zich niet konden vinden. Anderzijds wordt daarbij gewezen op het gegeven dat SenterNovem in de ogen van deze bancaire vertegenwoordigers te sterk hecht aan formele procedures (tijdigheid en volledigheid van stukken). Daardoor kan het voorkomen dat een in de ogen van de banken inhoudelijk terechte verliesdeclaratie afgewezen wordt omdat een steekje is gevallen bij het (tijdig) inzenden van een document (met name van de verliesdeclaratie). Enkele bancaire respondenten – die ervaring hadden met een (gedeeltelijke) afwijzing van een verliesdeclaratie – wijzen er op dat dergelijke afwijzingen negatief uitwerken op accountmanagers. Banken die in het verleden met een afwijzing te maken hebben gehad, merken dat dit nog lang ‘rond zingt’ bij de accountmanagers.

6.5 Analyse verliesdeclaraties

Om zicht te krijgen op de gang van zaken rond de beoordeling van verliesdeclaraties hebben we een analyse uitgevoerd van twintig verliesdeclaraties die door SenterNovem **geheel of gedeeltelijk zijn afgewezen**. We hebben hiervoor dossiers van deze verliesdeclaraties geanalyseerd die in de periode van juli 2004 tot en met juli 2005 zijn ingediend en die qua beoordeling vallen onder het regime van de regelgeving uit 2002.

Van de geanalyseerde declaraties blijkt de helft (10 dossiers) volledig te zijn afgewezen. Twee declaraties zijn niet volledig maar wel voor meer dan de helft afgewezen. Zes verliesdeclaraties zijn voor minder dan de helft afgewezen. Voor twee verliesdeclaraties gold dat zij na een bezwaar van de bank alsnog volledig gehonoreerd zijn.

Uit de analyse bleek dat beoordeling van verliesdeclaraties bij SenterNovem via **vaste procedures** verloopt. Zodra een verliesdeclaratie wordt ingediend, verstuurt SenterNovem een ontvangstbevestiging naar de betrokken bank. Aan de hand van een **‘quick scan’** door SenterNovem wordt vervolgens nagegaan of de aanvraag **compleet** is. Indien er gegevens ontbreken, wordt de betreffende bank gevraagd om deze gegevens alsnog aan te leveren. Vervolgens wordt de aanvraag door SenterNovem beoordeeld aan de hand van een **uitgebreide checklist**. Ook als daaruit blijkt dat bepaalde informatie ontbreekt wordt aan de desbetreffende bank verzocht om de ontbrekende informatie alsnog aan te dragen. Nadat deze checklist geheel doorlopen en ingevuld is, wordt deze afgesloten met een advies. Vervolgens wordt de checklist en het advies nog eens door een andere persoon bij SenterNovem bekeken. In het geval dat SenterNovem een ingediende verliesdeclaratie geheel of gedeeltelijk afwijst, wordt dit schriftelijk aan de bank gemeld. Hierbij wordt altijd een argumentatie voor de afwijzing gegeven.

Uit de uitgevoerde analyses van twintig dossiers – waarbij sprake is geweest van een verliesdeclaratie – kwam naar voren dat in acht gevallen de banken **bezwaar hebben gemaakt** tegen de afwijzing van de verliesdeclaratie. Dit bezwaar leidde er dus in twee gevallen toe dat de afwijzing van SenterNovem alsnog in een volledige honorering van de verliesdeclaratie werd omgezet. In één geval werd de afwijzing omgezet in een gedeeltelijke honorering en in vier gevallen bleef de afwijzing gehandhaafd. In één geval was op het moment van de dossieranalyse de uitkomst van het bezwaar nog niet bekend.

We hebben ook een analyse gemaakt van de **afwijzingsgronden**. We gaan hierbij uit van het eerste besluit van SenterNovem. Een eventuele bijstelling van het besluit na bezwaar laten we buiten beschouwing. We hebben de afwijzingsgronden onderverdeeld in **procedurele** afwijzingsgronden (de declaratie is bijvoorbeeld te laat ingediend) en **inhoudelijke** afwijzingsgronden (het bedrijf had in de optiek van SenterNovem onvoldoende economisch perspectief en had dus niet met een borgstellingskrediet gefinancierd mogen worden). Uit de analyse blijkt dat voor de twintig afgewezen verliesdeclaraties er negenentwintig afwijzingsgronden werden aangevoerd. Het komt namelijk voor dat een declaratie om meerdere redenen wordt afgewezen. Bij de afwijzingsgronden baseerde SenterNovem zich negentien keer op inhoudelijke redenen en tien keer op procedurele redenen.

In de gevallen dat er sprake was van een afwijzing om **procedurele redenen** werd met name aangevoerd dat er financiële gegevens (zoals jaarstukken en prognoses) in het dossier ontbraken (twee keer genoemd), dat er door de banken een onjuist afbouwschema van het borgstellingskrediet was gehanteerd (drie keer genoemd) en dat er geen sprake zou zijn van een starter (twee keer genoemd). Wat dit laatste motief betreft werd in beide gevallen na bezwaar van de betreffende banken de beslissing van SenterNovem teruggedraaid zodat de bedrijven waarop de declaratie betrekking had toch als starter konden worden bestempeld.

Afwijzingen om **inhoudelijke redenen** kwamen beduidend vaker voor. Hierbij zijn een drietal hoofdredenen te onderscheiden. In de eerste plaats vond SenterNovem in zeven gevallen de economische en continuïteitsperspectieven van de bedrijven onvoldoende. In de optiek van SenterNovem had de bank voor deze bedrijven geen borgstellingskrediet moeten inpassen. In een deel van deze gevallen bestempelde SenterNovem de door de bank/de ondernemer bijgevoegde prognose(s) als te rooskleurig. In de tweede plaats werd in vijf gevallen door SenterNovem aangegeven dat de berekende goodwill bij de financiering te hoog was. SenterNovem maakte in deze gevallen op basis van de financieringsaanvraag een eigen berekening van de (feitelijke) goodwill. Zoals eerder vermeld zijn de banken inmiddels met SenterNovem in overleg om richtlijnen te ontwikkelen voor het berekenen van goodwill bij borgstellingskredieten. In de derde plaats werd in vier gevallen door SenterNovem aangegeven dat de financieringsaanvraag slecht was onderbouwd. Vaak komt deze afwijzingsgrond voor in combinatie met de eerder genoemde reden over te 'rooskleurige cijfers' in de financieringsaanvraag.

6.6 Administratieve belasting

In deze paragraaf besteden we aandacht aan de administratieve lasten van de regeling. We baseren ons hiervoor achtereenvolgens op de ervaringen van banken en ondernemers.

In paragraaf 5.2 hebben we reeds vermeld dat ongeveer de helft van de **bancaire respondenten** als zwak punt noemde dat de Borgstellingsregeling – vanuit het perspectief van de banken – de nodige **administratieve lasten** met zich meebrengt.

Wat deze lasten aangaat, worden enerzijds **formele procedurele zaken** genoemd (zoals termijnen voor het indienen van stukken) waaraan – in de optiek van diverse bancaire vertegenwoordigers – te 'star' mee wordt omgegaan. Anderzijds wordt daarbij gewezen op de **additionele administratieve lasten** die gepaard gaan met de toepassing van de Borgstellingsregeling. Deze lasten spelen vooral rondom het moment van kredietverstrekking: de dossiervorming. Het gaat daarbij (bij die dossiervorming) om additionele zaken die een bank zelf niet doet bij haar eigen kredietverlening maar die voor de Borgstellingsregeling wel vereist zijn. Daarbij noemen de vertegenwoordigers van banken verschillende voorbeelden. Hierbij merken we op dat de bancaire vertegenwoordigers niet altijd weten of onderstaande voorbeelden echt voortvloeien uit de eisen van de Borgstellingsregeling zelf dan wel uit de eigen bankorganisatie. Wat dit laatste aangaat, kunnen de bancaire vertegenwoordigers zich namelijk voorstellen dat de interne centrale afdelingen – die (deels) verantwoordelijk zijn voor de contacten met SenterNovem of de lokale vestigingen 'ondersteunen' bij hun contacten met SenterNovem – op 'safe' willen spelen. Dit gelet op het

strengere regime dat SenterNovem hanteert ten aanzien van de tijdigheid en de volledigheid van de vereiste documenten. Voorbeelden van additionele zaken – die elk meerdere malen genoemd worden – zijn:

- het opstellen van een balans voor en na kredietverstrekking;
- een extra BBMKB-formulier dat ingevuld moet worden;
- dat een berekening van het tekort aan zekerheden gemaakt moet worden;
- dat er een ondernemersplan beschikbaar moet zijn;
- dat bij een BV een DGA een persoonlijke borgstelling van 25 procent (van het krediet) moet afgeven;
- dat er in de kredietaanbieding voor wordt gewaakt dat clausules t.a.v. vervroegde aflossing er niet toe kunnen leiden dat tijdens de looptijd van het borgstellingskrediet het borgstellingsdeel wordt 'verstoorde' (dat door vervroegde aflossing het bancaire deel lager gaat uitvallen dan het Borgstellingsregeling deel);
- dat prognoses van een professional (zoals accountant) bijgevoegd moeten worden;
- dat bij een starter een onafhankelijke adviseur een rapport over de starter moet opstellen.

We merken hierbij op dat de laatste twee punten die hiervoor zijn genoemd geen echte vereisten vanuit de Borgstellingsregeling zijn.

In vergelijking met subsidieregelingen waar **bedrijven** een beroep op kunnen doen, hoeven bedrijven zelf voor een borgstellingskrediet geen aanvraag in te dienen. De bank stelt de kredietovereenkomst op waarin ook het borgstellingskrediet is verwerkt. Aan de bedrijven hebben we desalniettemin gevraagd hoe zij de administratieve lasten van de Borgstellingsregeling beoordelen in vergelijking met de lasten bij reguliere leningen. De uitkomst hiervan is weergegeven in tabel 6.2. Hieruit blijkt dat het overgrote deel van de bedrijven vindt dat de administratieve lasten van de Borgstellingsregeling niet afwijken van de lasten bij een regulier krediet. Hieruit blijkt dat ook in de praktijk de (extra) administratieve lasten voor bedrijven zeer beperkt zijn.

Tabel 6.2 Beoordeling administratieve lasten Borgstellingsregeling in relatie tot reguliere leningen

Administratieve lasten	Bestaande ondernemingen (N=183)	Starters (N=228)	Totaal ondernemingen (N=416)
Borgstellingsregeling brengt meer administratieve lasten met zich mee	4%	2%	3%
Geen verschil met andere leningen	91%	76%	82%
Borgstellingsregeling brengt minder administratieve lasten met zich mee	-	3%	2%
Weet niet	5%	19%	13%

6.7 Ervaringen met het aflossingsplan

We besteden in deze paragraaf aandacht aan de ervaringen van de ondernemers met het aflossingsplan voor het totale krediet waar het borgstellingskrediet onderdeel van uitmaakt. Ondernemers zien het borgstellingskrediet en het deel van het krediet dat door de bank is verstrekt namelijk veelal als één krediet. In tabel 6.3 geven we weer in hoeverre de geraadpleegde ondernemers zich tot nu toe aan het aflossingsplan hebben kunnen houden.

Tabel 6.3 Voortgang in aflossingsplan

Aspect	Bestaande ondernemingen (N=185)	Starters (N=227)	Totaal ondernemingen (N=417)
Aflossing is volgens plan verlopen	84%	83%	84%
We hebben (deels) vervroegd afgelost	5%	7%	6%
De aflossing is vertraagd	8%	8%	8%
Het bedrijf is failliet, daardoor niet afgelost volgens plan	1%	1%	1%
Aflossing hoeft volgens contract nog niet	2%	1%	1%

Bij een grote meerderheid van de ondernemers is de aflossing volgens plan verlopen. Ongeveer één op de twintig bedrijven heeft de lening (deels) vervroegd afgelost. Bij ongeveer hetzelfde aantal bedrijven heeft de aflossing vertraging opgelopen.

We hebben de ondernemers ook gevraagd of zij verwachten in de toekomst aan het aflossingsplan te kunnen blijven voldoen (zie tabel 6.4). Hieruit blijkt dat een ruime meerderheid van de respondenten (ook dan) geen problemen met de aflossing verwacht.

Tabel 6.4 Mate waarin de ondernemers verwachten zich in de toekomst aan de aflossing van het krediet te kunnen houden

Aspect	Bestaande ondernemingen (N=181)	Starters (N=217)	Totaal ondernemingen (N=402)
Verwacht in toekomst aan aflossingsverplichting te kunnen voldoen	92%	90%	91%
Verwacht in toekomst <i>niet</i> aan aflossingsverplichting te kunnen voldoen	2%	3%	3%
Weet niet	6%	7%	6%

6.8 Kosten van de regeling

We sluiten dit hoofdstuk over de uitvoering van de Borgstellingregeling af met een paragraaf over de kosten van de regeling. We baseren ons hierbij op gegevens die we van het Ministerie van Economische Zaken hebben ontvangen. In tabel 6.5 geven we een overzicht van de ontvangsten en uitgaven van de regeling. In de tabel is ook het totaal bedrag opgenomen van de verstrekte borgstellingen in het betreffende jaar. De uitvoeringskosten, dat wil zeggen de kosten van SenterNovem, zijn niet in deze tabel opgenomen.

Tabel 6.5 Directe kosten van de regeling (exclusief uitvoeringskosten) (bedragen x 1.000 euro)

Jaar	2000 realisatie	2001 realisatie	2002 realisatie	2003 realisatie	2004 realisatie	2005 verwacht
Totaal bedrag verstrekte borgstellingen	399.079	356.428	356.189	357.448	362.789	530.536
Ingediende verliesdeclaraties ¹	13.432	14.368	17.159	28.928	22.413	22.644
Totaal uitgaven	13.432	14.368	17.159	28.928	22.413	22.644
Provisies kredieten ²	11.016	10.892	10.696	11.035	10.388	12.942
Terugbetaling verliesdeclaraties ³	4.131	3.614	5.059	10.947	6.953	4.107
Rente BBMKB ⁴	104	300	146	106	534	91
Totaal ontvangsten	15.251	14.806	15.901	22.088	17.875	17.140
Saldo	1.819	438	-1.258	-6.840	-4.538	-5.504

¹ In de tabel is onder uitgaven het totaal bedrag aan ingediende verliesdeclaraties opgenomen.

² Ontvangen afsluitprovisies van verstrekte borgstellingskredieten.

³ Hiertoe behoren de niet-gehonoreerde verliesdeclaraties, inkomsten uit schuldregelingen en overige ontvangsten die banken uit vorderingen verkrijgen en vervolgens aan het Ministerie van Economische Zaken betalen.

⁴ Rente die banken betalen op de rekeningen die zij aanhouden in het kader van de Borgstellingsregeling.

Bron: Ministerie van Economische Zaken, 2005

In de jaren 2000 en 2001 hebben de ontvangsten van de regeling de uitgaven overtroffen. Vanaf 2002 is er sprake van hogere uitgaven dan ontvangsten. In de laatste drie jaar lagen de kosten van de regeling per jaar tussen de 0,4 en 1,9 procent van het jaarlijkse volume aan verstrekte borgstellingen. In de afgelopen vijf jaar bedroegen de directe kosten (ontvangsten minus uitgaven) van de regeling daarmee gemiddeld ongeveer 2 miljoen euro per jaar. Dit is dan ook nog (deels) in periode van economische laagconjunctuur waar relatief veel bedrijven in betalingsmoeilijkheden zijn gekomen. Met die 2 miljoen euro (gemiddeld) per jaar zijn de afgelopen vijf jaar gemiddeld 2.800 borgstellingen per jaar gefaciliteerd. De kosten per borgstelling komen dan uit op zo'n 700 euro.

6.9 Beoordeling efficiency

In de slotparagraaf van dit hoofdstuk geven we een beoordeling van de efficiency van de uitvoering. Hiervoor baseren we ons achtereenvolgens op de bevindingen vanuit bedrijven, banken en de analyse van dossiers en monitoringssystemen van SenterNovem.

Bedrijven met een borgstellingskrediet hebben vrijwel nooit te maken met SenterNovem. Het zijn namelijk de banken die het instrument inzetten (zie hoofdstuk 2). De bedrijven onderhouden in de praktijk geen contacten met SenterNovem en hebben hierdoor ook geen extra administratieve lasten. Aan de bedrijven hebben we overigens wel gevraagd hoe zij de administratieve lasten van het borgstellingskrediet beoordelen in vergelijking met reguliere leningen (zie paragraaf 6.6). Hieruit blijkt dat de bedrijven hierin geen verschil ervaren. We kunnen hieruit dan ook concluderen dat de organisatie en uitvoering van de Borgstellingsregeling bij de bedrijven geen extra belasting met zich meebrengt.

Ook vanuit de **banken** kunnen we inzicht geven in de efficiency van de organisatie en uitvoering van de Borgstellingsregeling. In tegenstelling tot bedrijven hebben de banken in de uitvoering wel te maken met SenterNovem. In de eerste plaats geldt dit voor de accountmanagers die bij de toepassing van de Borgstellingsregeling rekening houden met de voorwaarden zoals die door SenterNovem en het Ministerie van Economische Zaken gesteld worden. Hiervoor hebben we al gezien dat er hierbij op een aantal punten sprake is van een misinterpretatie van de eisen. Dit leidt ertoe dat er deels onnodig teveel administratieve inspanningen worden gepleegd. Ondanks dit geven de banken over het algemeen aan dat de Borgstellingsregeling wel administratieve lasten met zich meebrengt

maar dat dit niet buitensporig is.

Bezien we de dagelijkse contacten met SenterNovem dan hebben de accountmanagers hier in de breedte betrekkelijk weinig mee te maken. Hoogstens wordt in de meldingsfase van de borgstellingskredieten een aantal extra inspanningen verwacht wat dan vervolgens door een centrale afdeling van de bank vaak wordt geverifieerd en doorgestuurd naar SenterNovem. Veelal hebben de accountmanagers in de meldingsfase dus alleen indirect te maken met SenterNovem. Dat betekent dat de meer dagelijks contacten via de centrale afdelingen van de banken verlopen. Ook bij deze personen zijn we nagegaan wat hun ervaringen zijn met de wijze waarop SenterNovem uitvoering geeft aan de Borgstellingsregeling. Hieruit bleek dat dit over het algemeen goed verloopt. Door deze personen worden geen grote knelpunten ervaren. De enige uitzondering waar wel enige frictie kan ontstaan is bij de afgewezen verliesdeclaraties. Hierbij spelen dan soms discussies waarbij men het oneens met elkaar is en blijft. Overigens merken we hierbij op dat het aantal afgewezen verliesdeclaraties beperkt is en er in die zin er ook geen sprake is van heel groot probleem.

Vanuit de (onsite) analyse bij SenterNovem van de gehanteerde monitoringsystemen en de dossiers (rondom een aantal verliesdeclaraties) hebben we ook een beeld gekregen over de uitvoering van de regeling door SenterNovem. Uit deze analyse kwam naar voren dat deze systemen en dossiers adequaat – en volgens een vaste structuur – opgezet zijn. Tevens waren de volgens de werkprocedures benodigde formulieren vanuit SenterNovem bij deze dossiers beschikbaar en ingevuld.

Resumerend komen we op basis van de gesprekken met SenterNovem, de banken als 'klanten' van SenterNovem en de door ons bestudeerde monitoringsgegevens en verliesdeclaraties bij SenterNovem tot de conclusie dat SenterNovem de aan haar opgelegde werkzaamheden voor de Borgstellingsregeling over het algemeen adequaat en efficiënt uitvoert.

7. EFFECTIVITEIT

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de effectiviteit van de Borgstellingregeling centraal. Daartoe komt in de volgende paragraaf allereerst het zoekproces aan bod zoals ondernemers dat hebben doorlopen voor het vinden van financiering. Daarna gaan we in paragraaf 7.3 in op de betekenis die het totale krediet – waar het borgstellingskrediet onderdeel van uit maakt – voor de bedrijven heeft gehad. Vervolgens zal in paragraaf 7.4 worden ingegaan op de bedrijfseconomische ontwikkeling van de bedrijven en de betekenis van het zojuist bedoelde (borgstellings)krediet hiervoor.

7.2 Het zoekproces van financiering

Centraal in deze paragraaf staat het zoekproces dat ondernemers met een borgstellingkrediet hebben doorlopen voor het invullen van hun financieringsvraag. We zijn hiervoor allereerst nagegaan of de ondernemers – naast de bank waarvan ze het borgstellingkrediet hebben gekregen – ook nog andere banken hebben benaderd (zie tabel 7.1). Hieruit komt naar voren dat de helft van de ondernemers nog andere banken heeft benaderd en de andere helft niet. Starters blijken wat vaker te hebben ‘geshopt’ dan bestaande ondernemers. Dit verschil zal er natuurlijk ook mee te maken hebben dat bestaande ondernemers vaak al een bank hebben.

Tabel 7.1 Aandeel ondernemers dat meerdere banken heeft benaderd voor het verkrijgen van het krediet

Categorie	Bestaande ondernemingen (N=184)	Starters (N=229)	Totaal ondernemingen (N=418)
Andere banken benaderd	43%	55%	50%
Geen andere banken benaderd	56%	45%	50%
Weet niet	1%	-	0%

Van de ondernemers die hebben ‘geshopt’ gaf een meerderheid aan dat zij ook bij de andere bank de financiering hadden kunnen krijgen (zie tabel 7.2). Dit geldt voor bestaande bedrijven nog in iets sterkere mate dan voor starters.

Tabel 7.2 Bereidheid van de andere benaderde banken om het krediet te verstrekken aan de geraadpleegde ondernemers, naar type onderneming en totaal

Categorie	Bestaande ondernemingen (N=77)	Starters (N=127)	Totaal ondernemingen (N=207)
Kon ook krediet krijgen bij een andere bank	60%	51%	54%
Kon bij andere bank geen krediet verkrijgen	36%	42%	40%
Weet niet	4%	7%	6%

Aan de ondernemers die aangaven dat andere banken niet bereid waren om te financieren, hebben we gevraagd wat de redenen daarvoor waren (zie tabel 7.3). In meer dan de helft van de gevallen – en verreweg het meest genoemd – gaven de ondernemers aan dat dit kwam door het tekort aan zekerheden.

Tabel 7.3 Door de geraadpleegde ondernemers genoemde redenen waarom andere banken niet bereid waren om te financieren (meerdere antwoorden mogelijk)

Redenen	Ondernemingen (N=133)		
	Bestaande ondernemingen (N=28)	Starters (N=53)	Totaal ondernemingen (N=82)
Onvoldoende zekerheden	57%	59%	57%
Onvoldoende vertrouwen in/bekend met branche	11%	8%	9%
Te weinig vertrouwen in bedrijf/ondernemer	-	9%	6%
Andere reden	10%	8%	8%
Geen reden	18%	23%	21%
Weet niet	21%	4%	11%

Het is mogelijk dat de ondernemers voor het verkrijgen van het krediet van de bank – waarvoor dus gebruik is gemaakt van de borgstellingsregeling – ook nog **andere partijen dan banken** hebben benaderd. In tabel 7.4 geven we aan in hoeverre dit het geval is geweest. De bevindingen uit deze tabel duiden er op dat ongeveer vier van de vijf ondernemers alleen banken heeft benaderd. De andere bedrijven hebben tevens andere partijen benaderd. Twee partijen komen hierbij frequent naar voren, namelijk ‘familie en vrienden’ en ‘informal investors’. Zoals uit onderstaande blijkt, was de bereidheid van deze laatste partijen om ook daadwerkelijk (mede) te financieren behoorlijk hoog.

Tabel 7.4 Benaderde en ingezette financieringsbronnen (anders dan banken) bij financieringsaanvraag (meerdere antwoorden mogelijk)

Kanalen	Ondernemingen (N=412)	
	Benaderd	Daadwerkelijk bereid ¹
Heb geen andere financieringsbronnen benaderd	81%	
Heb wel andere financieringsbronnen benaderd, namelijk:	19%	
Participatiemaatschappijen ²	14%	27%
(Regionale) beleggingsfondsen	3%	-
Particuliere investeerders/informal investors	32%	68%
Vrienden/familie	54%	77%
Oud-eigenaar door middel van achtergestelde lening	6%	80%
Anderen	9%	57%

¹ Gerelateerd aan het aantal benaderde organisaties/personen per kanaal.

² Gerelateerd aan het aantal ondernemers dat andere financieringsbronnen heeft benaderd.

Tot slot van de paragraaf gaan we nog in op de **moeite** die ondernemers met een borgstellingskrediet hebben moeten doen om **externe financiering te vinden** (zie tabel 7.5). Ongeveer een vijfde deel van de ondernemers gaf aan (zeer) veel moeite te hebben moeten doen. Starters en bestaande ondernemingen gaven dit in vrijwel dezelfde mate aan. Ongeveer tweevijfde deel van de ondernemers gaf aan enige moeite te hebben moeten doen om de externe financiering te krijgen terwijl tweevijfde deel aangaf dat het (zeer) weinig moeite kostte. Het deel van de ondernemers dat aangaf (zeer) weinig moeite te hebben moeten doen, bleek onder bestaande bedrijven enigszins groter te zijn dan onder starters.

Tabel 7.5 Moeite voor het verkrijgen van externe financiering volgens ondernemers

	Bestaande ondernemingen (N=186)	Starters (N=224)	Totaal ondernemingen (N=411)
(Zeer) veel moeite	22%	23%	22%
Enige moeite	34%	40%	38%
(Zeer) weinig moeite	44%	37%	40%

De geraadpleegde ondernemers die aangaven enige of (zeer) veel moeite te hebben moeten doen om externe financiers te vinden noemden ook hier weer (zie ook tabel 7.3) als belangrijkste knelpunt dat de banken *teveel zekerheden* vroegen. Dit knelpunt werd opvallend vaak genoemd. Andere knelpunten werden beduidend minder vaak naar voren gebracht. In tabel 7.6 geven we een overzicht van de genoemde knelpunten.

Tabel 7.6 Door geraadpleegde ondernemers genoemde knelpunten bij het zoeken van externe financiering (meerdere antwoorden mogelijk)

Knelpunten	Bestaande ondernemingen (N=103)	Starters (N=142)	Totaal ondernemingen (N=248)
Banken vroegen teveel zekerheden	63%	73%	69%
Ik ben niet goed bekend met financieringsmogelijkheden	3%	15%	10%
Banken hebben geen interesse in het verstrekken van kleine kredieten	7%	11%	9%
Bank verdiepte zich niet in mijn bedrijf/mijn product	14%	15%	15%
Het klikte niet met de accountmanagers van de banken	11%	5%	8%
De banken hadden geen vertrouwen in mij (of mijn bedrijf)	9%	6%	7%
De banken hadden geen vertrouwen in mijn (ondernemings)plan	10%	6%	8%
Overig	20%	15%	18%

7.3 Betekenis en relevantie van de Borgstellingsregeling

Om vast te kunnen stellen wat de relevantie van het borgstellingkrediet voor de bedrijven is geweest geven we in deze paragraaf in de eerste plaats aan welke betekenis bedrijven in meer algemene zin aan de Borgstellingsregeling toekennen. Vervolgens zullen we dan meer specifiek aandacht schenken aan de betekenis van het borgstellingskrediet voor de kredietverlening aan bedrijven. Wat dit laatste betreft, komen achtereenvolgens de visie van de bedrijven, de banken en de intermediairs aan bod.

In tabel 7.7 is weergegeven welk belang de geraadpleegde bedrijven aan de Borgstellingsregeling toekennen.

Tabel 7.7 Belang van de Borgstellingsregeling volgens ondernemers

Belang	Bestaande ondernemingen (N=185)	Starters (N=229)	Totaal ondernemingen (N=419)
Zeer belangrijk	46%	57%	53%
Belangrijk	40%	37%	38%
Niet belangrijk/niet onbelangrijk	11%	4%	7%
Onbelangrijk	1%	-	0%
Zeer onbelangrijk	-	1%	0%
Onbekend	2%	1%	2%
Totaal	100%	100%	100%

De geraadpleegde ondernemers die van de bank een borgstellingskrediet hebben gekregen, bestempelen dit in negen van de tien gevallen als (zeer) belangrijk. Voor starters blijkt het belang nog groter te zijn dan voor bestaande bedrijven. Dit spooft overigens met de bevindingen van bancaire vertegenwoordigers. Deze personen geven aan dat zij zonder de Borgstellingsregeling vooral bij starters geheel afgezien zouden hebben van kredietverstrekking (zie ook hierna).

Om de concrete betekenis van het borgstellingskrediet op de kredietverlening vast te stellen, hebben we de respondenten gevraagd om op een aantal aspecten de impact van de borgstellingsregeling aan te geven. Daarbij zijn de volgende aspecten onderscheiden:

- betekenis voor de **realisatie** van het doel (bijvoorbeeld aankoop van machines) waarvoor de financiering bedoeld was;
- impact op de **snelheid** waarmee het doel van de financiering (bijvoorbeeld aankoop van machines) gerealiseerd kon worden;
- mate waarin andere **financieringsalternatieven** voorhanden waren;
- mate waarin **ondernemer** eventueel **zelf** had kunnen **financieren**.

We zullen achtereenvolgens op deze aspecten in gaan. In tabel 7.8 geven we aan of volgens de ondernemers het doel waarvoor de financiering bedoeld was zonder een borgstellingskrediet in dezelfde vorm gerealiseerd zou zijn. We hebben eerder al in paragraaf 4.2 aangegeven voor welke doelen de geraadpleegde ondernemers de financiering nodig hadden.

Tabel 7.8 Mate waarin het doel waarvoor de financiering nodig was zonder borgstellingskrediet in dezelfde vorm gerealiseerd zou zijn volgens ondernemers⁸

Belang	Bestaande ondernemingen (N=169)	Starters (N=206)	Totaal ondernemingen (N=375)
Zou in dezelfde vorm gerealiseerd zijn	20%	16%	18%
Zou in beperktere vorm gerealiseerd zijn	40%	35%	37%
Zou dan helemaal niet gerealiseerd zijn	40%	49%	45%
Totaal	100%	100%	100%

Voor een **grote meerderheid** van de ondernemers (ruim tachtig procent) blijkt het borgstellingskrediet van betekenis te zijn geweest voor het geheel of gedeeltelijk kunnen **realiseren van het doel** waarvoor de financiering nodig is. Van de geraadpleegde onderne-

⁸ In de tabellen 7.8 tot en met 7.11 hebben we alleen die respondenten opgenomen die zich een mening over de stellingen konden vormen.

mers gaf bijna de helft aan dat het doel waarvoor de financiering nodig was zonder het borgstellingskrediet in zijn geheel niet gerealiseerd zou zijn. Daarnaast gaf nog eens bijna vier van de tien ondernemers aan dat het doel dan in beperktere vorm gerealiseerd zou zijn. Er waren maar relatief weinig ondernemers (één op de vijf) die aangaven dat het doel zonder het borgstellingskrediet in dezelfde vorm gerealiseerd zou zijn. Voor starters blijkt de betekenis van de Borgstellingsregeling nog iets groter te zijn dan voor bestaande bedrijven.

We hebben ook aan de bedrijven gevraagd of het doel waarvoor de financiering nodig was zonder het borgstellingskrediet op hetzelfde moment gerealiseerd zou zijn.

Tabel 7.9 Mate waarin doel waarvoor de financiering nodig was zonder borgstellingskrediet op hetzelfde moment gerealiseerd zou zijn volgens ondernemers

Belang	Bestaande ondernemingen (N=169)	Starters (N=202)	Totaal ondernemingen (N=371)
Zou op hetzelfde moment gerealiseerd zijn	20%	21%	21%
Zou pas later gerealiseerd zijn	50%	36%	42%
Zou dan helemaal niet gerealiseerd zijn	30%	43%	37%

Min of meer dezelfde conclusie als uit vorige tabel kan worden getrokken ten aanzien van het **moment** waarop het financieringsdoel zonder het borgstellingskrediet gerealiseerd had kunnen worden. Een meerderheid van de ondernemers (circa 80 procent) gaf aan dat het ontbreken van het borgstellingskrediet hiervoor consequenties zou hebben gehad. Voor starters blijkt dit in nog iets sterkere mate te gelden dan voor bestaande bedrijven.

Aan de ondernemers is ook gevraagd of zij zonder het borgstellingskrediet de benodigde financiering van andere partijen gekregen zouden hebben (zie tabel 7.10).

Tabel 7.10 Mate waarin zonder borgstellingskrediet andere partijen de benodigde financiering zouden hebben verstrekt volgens ondernemers

Belang	Bestaande ondernemingen (N=114)	Starters (N=150)	Totaal ondernemingen (N=264)
Ander partijen zouden voor hetzelfde bedrag (als het huidige krediet) financiering hebben verstrekt	32%	34%	33%
Ander partijen zouden in beperktere mate (als het huidige krediet) financiering hebben verstrekt	30%	35%	33%
Ander partijen zouden helemaal geen financiering hebben verstrekt	38%	31%	34%

Op de vraag of zonder het borgstellingskrediet **andere partijen** gefinancierd zouden hebben, moet een groot deel van de bedrijven (meer dan eenderde deel) het antwoord schuldig blijven. Dit zal worden veroorzaakt doordat veel bedrijven buiten de 'eigen bank' geen zicht of ervaring hebben met andere partijen (andere banken) die zorg kunnen dragen voor financiering. Van de bedrijven die zich wel een mening konden vormen, gaf ongeveer tweederde deel aan dat men dan geen of minder financiering zou hebben gevonden. Voor bestaande bedrijven geldt dat zij relatief iets vaker helemaal geen financiering bij andere partijen zouden hebben gevonden dan starters.

Als laatste is de respondenten gevraagd of zij zonder het borgstellingskrediet **zelf extra middelen** zouden hebben ingebracht. Maar een fractie van de respondenten zou zonder het borgstellingskrediet zelf het gehele bedrag als eigen middelen hebben ingebracht. Ongeveer een kwart gaf aan dat zij wel extra middelen zouden hebben ingebracht maar

dat dit beperkter zou zijn geweest dan het verkregen krediet. Het overige deel (ongeveer tweederde deel) van de ondernemers gaf aan dat zij zonder het borgstellingskrediet zelf helemaal geen extra middelen zouden hebben ingebracht. Dit geeft aan dat ondernemers met een borgstellingskrediet zelf vaak geen mogelijkheden hebben om voor interne financiering zorg te dragen. Dit geldt zowel voor starters als bestaande ondernemers. Waarbij voor bestaande ondernemers geldt dat zij vaker dan starters helemaal geen eigen middelen zouden kunnen inbrengen.

Tabel 7.11 Mate waarin zonder borgstellingskrediet de ondernemer zelf extra eigen middelen hebben ingebracht volgens ondernemers

Belang	Bestaande ondernemingen (N=157)	Starters (N=203)	Totaal ondernemingen (N=360)
Ik zou zelf voor hetzelfde bedrag (als het huidige krediet) eigen middelen hebben ingebracht	2%	4%	3%
Ik zou zelf in beperktere mate (als het huidige krediet) eigen middelen hebben ingebracht	25%	32%	29%
Ik zou zelf helemaal geen eigen middelen hebben ingebracht	73%	64%	68%

In het navolgende deel van deze paragraaf gaan we in op **de beoordeling van banken en intermediairs** over de effectiviteit van de Borgstellingsregeling. We beginnen met de visie van banken.

Om dit te toetsen, hebben we aan de bancaire vertegenwoordigers gevraagd wat zij bij het ontbreken van de Borgstellingsregeling gedaan zouden hebben met de betreffende kredietaanvragen. Iets minder dan de helft van de geconsulteerde **bancaire vertegenwoordigers** gaf aan dat zij zonder de Borgstellingsregeling helemaal geen krediet zouden hebben verstrekt aan de betreffende bedrijven (waar de Borgstellingsregeling is toegepast). Iets meer dan de helft van deze personen kan zich voorstellen dat zij bij een (beperkt) deel van de betreffende kredieten wellicht zelf het risico dan maar hadden genomen. Dit geldt met name voor bestaande bedrijven waar de Borgstellingsregeling is toegepast. Dat een aantal banken bij een (beperkt) deel van de bestaande bedrijven wellicht zelf het krediet zou hebben verstrekt, heeft natuurlijk ook te maken met het feit dat banken met bestaande bedrijven veelal al langer contacten onderhouden. Hierdoor is er dikwijls sprake van al lopende bancaire producten (eerdere kredieten, verzekeringen) bij dergelijke bedrijven. Banken hebben bij bestaande bedrijven dan ook vaak een 'breder belang' dan alleen het borgstellingskrediet.

Voor starters geldt dat de betekenis van de Borgstellingsregeling (nog) hoger uitvalt in die zin dat banken aangeven dat zij zonder de Borgstellingsregeling niet (of nauwelijks) zelf het krediet zouden hebben verstrekt. Dit heeft er deels natuurlijk weer mee te maken dat banken met starters veelal minder financieel vervlochten zijn dan met bestaande bedrijven.

Van de geraadpleegde **intermediairs** hebben we uitsluitend aan de commerciële adviseurs (boekhouders en accountants) gevraagd hoe zij de additionaliteit van de Borgstellingsregeling beoordelen. Kamers van Koophandel en brancheorganisaties zitten meestal op meer afstand van individuele kredietaanvragen, zodat zij ook minder zicht hebben op de vraag wat het effect van het borgstellingkrediet is geweest. Van de geraadpleegde zeventien commerciële adviseurs konden er dertien een inschatting maken van welk deel van de klanten zonder een borgstellingskrediet bancaire financiering van dezelfde omvang zouden hebben gekregen. Ongeveer de helft van deze respondenten was van mening dat al hun klanten met een borgstellingskrediet (dat varieert meestal van 1 tot 5 klanten) dan geen financiering van dezelfde omvang zouden hebben gekregen. De andere helft van de adviseurs gaf aan dat een deel van hun betreffende cliënten wel financiering zou hebben gekregen, maar hierbij ging het dan altijd om minder dan helft van de betreffende cliënten.

Ook deze adviseurs schatten dus in dat een meerderheid van hun cliënten geen of minder krediet had kunnen krijgen.

7.4 Effecten op economische prestaties

In de bedrijvenraadpleging hebben we ook aandacht besteed aan de bedrijfseconomische ontwikkeling van bedrijven met een borgstellingskrediet. De resultaten hiervan hebben we opgenomen in tabel 7.12. Om de ontwikkeling te kunnen vaststellen hebben we aan de ondernemers gevraagd om de omzet, werkgelegenheid en winstgevendheid van het jaar 2004 te vergelijken met het jaar waarin het borgstellingskrediet is verstrekt. We hebben ons hierbij uitsluitend gebaseerd op bedrijven die vóór 2004 het borgstellingskrediet hebben gekregen.

Tabel 7.12 Ontwikkeling omzet, werkgelegenheid en winstgevendheid ¹, naar type onderneming en totaal

Aspect	Bestaande ondernemingen (N=154,153,144)			Starters (N=180,168,162)			Totaal ondernemingen (N=334,321,306)		
	Toe-name	Gelijk	Afge-nomen	Toe-name	Gelijk	Afge-nomen	Toe-name	Gelijk	Afge-nomen
Omzet	68%	16%	16%	58%	25%	17%	63%	21%	16%
Werkgelegenheid	49%	34%	17%	45%	43%	12%	47%	39%	14%
Winstgevendheid	51%	28%	21%	48%	33%	19%	49%	31%	20%

¹ Omzet, werkgelegenheid en winstgevendheid van het jaar 2004 in vergelijking met het jaar waarin het borgstellingskrediet is verstrekt.

Ongeveer tweederde deel van de bedrijven heeft sinds het verstrekken van het borgstellingskrediet te maken gehad met een stijging van de omzet. Bij ongeveer 1 op de 6 ondernemers is sprake geweest van een afname van de omzet. De werkgelegenheid is bij circa de helft van de bedrijven toegenomen ten opzichte van het moment van het verstrekken van het borgstellingskrediet. Bij vier op de tien ondernemers is de werkgelegenheid gelijk gebleven en bij iets meer dan één op de tien was sprake van een afname. De winstgevendheid nam eveneens bij ongeveer de helft van de bedrijven toe. Bij drie van de tien ondernemers was sprake van een stagnatie en bij twee op de tien van een afname. Over het algemeen zijn de positieve bedrijfseconomische effecten voor bestaande bedrijven iets pregnanter aanwezig dan voor starters.

Het is interessant om te kijken hoe de bedrijven met een borgstellingskrediet het nu doen ten opzichte van het Nederlandse bedrijfsleven in het algemeen. Om hiervan een indicatie te krijgen, maken we een vergelijking met resultaten uit de jaarlijkse Enquête Regionale BedrijfsOntwikkeling (Erbo) van de Kamer van Koophandel. Uit de Erbo-enquête blijkt dat 28 procent van de bedrijven in 2004 een hogere winstgevendheid heeft gerealiseerd dan in 2003, eveneens 28 procent gaf aan dat de winstgevendheid was verslechterd.

We hebben deze uitkomsten vergeleken met de ontwikkeling van de winstgevendheid van de bedrijven (met een borgstellingskrediet) die voor de evaluatie zijn geraadpleegd. Om een vergelijkende groep (en vraagstelling) als in de Erbo-enquête te verkrijgen, hebben we ons gericht op ondernemers die in 2003 een borgstellingskrediet hebben gekregen. Immers deze groep heeft net als in de Erbo-enquête de winstgevendheid van 2004 gerealiseerd aan 2003. Van de geraadpleegde ondernemers die in 2003 een borgstellingskrediet hebben gekregen (N=64) gaf 47 procent aan dat de winst in 2004 ten opzichte van 2003 was toegenomen. Bij 33 procent was de winstgevendheid gelijk gebleven en bij 20 procent was de winst afgenomen. Vergelijken we dit met de uitkomsten van de Erbo-enquête⁹, waarin de ontwikkeling van het Nederlandse bedrijfsleven in het algemeen wordt weergegeven, dan is er bij de bedrijven met een borgstellingskrediet beduidend vaker

⁹ Kamer van Koophandel, Het bedrijfsleven in Nederland 2004, p.32

sprake van een verbetering van de winstgevendheid.

Aan de bedrijven is ook gevraagd wat de bedrijfseconomische gevolgen zouden zijn als het borgstellingskrediet niet zou zijn verkregen (zie tabel 7.13). Uit deze tabel blijkt dat ongeveer één op de drie ondernemers van mening is dat de omzet als gevolg van het verkrijgen van het borgstellingskrediet is toegenomen. Ongeveer de helft ziet op dit vlak geen effect van het krediet. Eén op de zes ondernemers geeft aan dat de omzet dan hoger zou zijn geweest. Deze ondernemers refereren daarmee waarschijnlijk aan de provisie die zij hebben moeten betalen voor het borgstellingskrediet. Voor bestaande bedrijven geldt dat er iets vaker sprake is van een effect op de omzet (zowel positief als negatief) dan voor starters. De effecten op de andere bedrijfseconomische indicatoren wijken nauwelijks af van de effecten zoals die hiervoor voor de omzet zijn beschreven. Wel zien we een duidelijk groter aandeel bestaande bedrijven dan starters die aangeven dat het krediet positieve gevolgen heeft gehad op de winstgevendheid.

Tabel 7.13 Bedrijfseconomische gevolgen als borgstellingskrediet niet verkregen zou zijn, naar type onderneming en totaal

Aspect	Bestaande ondernemingen (N=110,115,99)			Starters (N=77,92,82)			Totaal ondernemingen (N=187,207,181)		
	Zou hoger zijn	Zou gelijk zijn	Zou lager zijn	Zou hoger zijn	Zou gelijk zijn	Zou lager zijn	Zou hoger zijn	Zou gelijk zijn	Zou lager zijn
Omzet	16%	51%	33%	12%	61%	27%	14%	55%	31%
Werkgelegenheid	11%	59%	30%	8%	67%	25%	9%	63%	28%
Winstgevendheid	8%	52%	40%	10%	64%	26%	9%	57%	34%

8. INITIATIEVEN IN OMLIGGENDE LANDEN

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de Borgstellingsregeling worden vergeleken met vergelijkbare initiatieven in de landen om ons heen. Hiertoe is een korte scan gemaakt van een aantal relevante instrumenten in het buitenland.

We beginnen dit hoofdstuk met een beschrijving van de afzonderlijke borgstellingsfaciliteiten in de ons omliggende landen. In de paragrafen 8.2 tot en met 8.5 beschouwen we achtereenvolgens de faciliteiten in het Verenigd Koninkrijk, België, Frankrijk en Duitsland. Vervolgens wordt in de afsluitende paragraaf 8.6 een beschrijving gegeven van de wijze waarop de Borgstellingsregeling zich verhoudt tot de overige instrumenten.

8.2 Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk bestaat sinds 1981 een borgstellingsfaciliteit voor kleine ondernemingen: de **Small Firms Loan Guarantee (SFLG)**. De SFLG is een faciliteit van het Department of Trade and Industry (DTI). DTI staat via deze faciliteit garant voor leningen bij commerciële banken en andere financiële instituties ten behoeve van kleine ondernemingen met een goed businessplan en/of projectvoorstel die niet in staat zijn een conventionele lening te verkrijgen. Dit omdat zij zelf onvoldoende zekerheden kunnen inbrengen. De SFLG past binnen het Britse beleid om bedrijven te ondersteunen om het zogenaamde 'finance gap' te overbruggen¹⁰. Het 'finance gap' houdt in dat het voor groei-geïntereerde en innovatieve MKB-bedrijven moeilijk is om externe (private) financiering aan te trekken. Dit is met name het geval wanneer het relatief bescheiden sommen risico-kapitaal (tot £ 2 miljoen) betreft.

In 2004 is de Britse borgstellingsfaciliteit aan een **externe evaluatie** onderworpen¹¹. In deze evaluatie wordt enerzijds ingegaan op de doeltreffendheid en doelmatigheid van het instrument. Anderzijds stond in dit evaluatieonderzoek ook de positie en bijdrage van het instrument binnen het Britse beleid ter ondersteuning van MKB-ondernemingen bij het overbruggen van de 'finance gap' centraal. De evaluatie heeft een aantal concrete aanbevelingen opgeleverd. De Britse overheid heeft in een reactie op het evaluatierapport – dat in het najaar van 2004 beschikbaar is gekomen – aangegeven de voornaamste aanbevelingen van de evaluator over te nemen. Overigens werd een onderdeel van deze evaluatie gevormd door een internationale benchmark. Hierin zijn ook de Borgstellingsregeling alsmede de vergelijkbare faciliteiten in België (Wallonië), Frankrijk, Duitsland, Denemarken en de Verenigde Staten beschouwd.

Doelgroep en modaliteiten

De SFLG kent – net als het BBMKB – een brede doelgroep, namelijk alle bedrijven die goederen of diensten produceren. Wel is een aantal sectoren expliciet uitgesloten van deelname. Dit zijn onder meer de landbouw- en visserijsector en de transportsector. Naar aanleiding van de bovengenoemde evaluatie wordt in de regeling een groot accent gelegd op start ups en jonge ondernemingen. Bedrijven die van de regeling gebruik willen maken mogen niet ouder zijn dan vijf jaar. Bovendien zal bij de bekendmaking van het instrument een groter accent worden gelegd op starters en jonge ondernemingen. In het onderstaande schema zijn de beschrijving van de doelgroep alsmede enkele modaliteiten van de SFLG gepresenteerd. In het schema zijn de voorgenomen wijzingen naar aanleiding van de voornoemde evaluatie reeds opgenomen.

¹⁰ Bridging the finance gap, SBS (December 2003).

¹¹ Graham Review of the Small Firms Loan Guarantee, Theresa Graham e.a. (September 2004).

Schema 8.1 Doelgroep en modaliteiten van het Small Firms Loan Guarantee (SFLG)

Aspect	SFLG
Omvang	Geen maximum gedefinieerd
Omzet	Maximum jaaromzet € 5,6 mln
Sector	Breed, voornaamste uitsluitingen zijn landbouw & visserij en transport
Geografisch bereik	Landelijk
Maximumomvang van lening waarvoor borgstelling wordt gegeven	€ 250.000 (minimum: € 5.000)
Borgstellingspercentage	75%
Maximum omvang borgstelling	€ 187.500 (75% van € 250.000)
Afsluitprovisie/premie	De premie bedraagt per jaar 2% van het nog openstaande leenbedrag
Looptijd	2 – 10 jaar
Aanmelding verloopt via	Commerciële banken

De wijzigingen van de modaliteiten, zoals die na het doorvoeren van de aanbevelingen uit het Review-rapport zijn geformuleerd, hebben met name betrekking op de inhoud van de afzonderlijke criteria. De evaluator kwam namelijk tot de conclusie dat een deel van deze criteria onnodig of onwerkbaar was. Zo was tot voor kort de toegestane maximum bedrijfsomvang gesteld op 200 werknemers. Daar zich in het verleden echter nauwelijks bedrijven van deze omvang hebben aangemeld voor deelname is deze grens dus nauwelijks relevant geweest. Het advies van de evaluator luidde dan ook om dit criterium – dat extra ballast vormde bij de uitvoering – te laten vervallen. Een modaliteit die bij de uitvoering van de gegarandeerde leningen tot knelpunten heeft geleid, was de voorwaarde dat de aflossingsvrije periode maximaal 2 jaar mocht bedragen. In de praktijk bleek dit soms een probleem, aangezien bedrijven soms meer tijd nodig hadden alvorens zij in staat waren een eerste aflossing te doen. Veelvuldig was de kapitaalverschaffer op zich wel bereid om langer op de eerste aflossing te wachten (omdat hij inzag dat het bedrijf meer tijd nodig had en er wel degelijk vertrouwen in had dat het project zeker zou gaan slagen). Maar in deze gevallen werd men hierin dan beperkt door de regels van de SFLG. Deze voorwaarde is nu dan ook geflexibiliseerd en de aflossingsvrije periode mag door de kapitaalverstrekker worden bepaald.

De SFLG geldt in het Verenigd Koninkrijk als een succesvol beleidsinstrument en heeft veel belangstelling onder het MKB. Sinds de lancering van de Britse faciliteit, inmiddels bijna 25 jaar geleden, is in totaal voor ruim € 3,8 miljard aan garanties afgegeven aan circa 88.000 Britse ondernemingen. Wijzigingen in april 2003 met betrekking tot de doelgroep – waardoor meer bedrijfssectoren en tevens grotere bedrijven voor de faciliteit in aanmerking kwamen – deden het jaarlijkse gebruik van SFLG met 50 procent stijgen. Alleen al in de periode april 2003 – oktober 2004 zijn aan in totaal 6.000 bedrijven borgstellingen toegekend voor leningen met een gezamenlijke waarde van € 400 miljoen. Het gemiddelde leenbedrag waarvoor vanuit de SFLG garanties zijn afgegeven, bedroeg in diezelfde periode circa € 69.000.

Organisatie

De SFLG wordt uitgevoerd door de Small Business Service (SBS), een agentschap van DTI. De 'front office' functie wordt echter – evenals bij de Borgstellingsregeling – rechtstreeks uitgevoerd door de verstrekkers van de leningen. DTI heeft hiertoe een 23-tal commerciële banken en andere financiële instituties aangewezen, die bevoegd zijn van de faciliteit gebruik te maken. Borgstellingen voor leningen met een omvang van minder dan € 30.000 kunnen banken zelf afgeven. Voor borgstellingen, waarbij het hogere bedragen betreft, dienen banken eerst goedkeuring van DTI te verkrijgen. Om een nog bredere (geografische evenwichtige) penetratie van de regeling binnen Groot-Brittannië te kunnen realiseren, zal SBS de komende periode nadrukkelijk inzetten op het betrekken van nieuwe kapitaalverschaffers bij het SFLG-programma.

Uit de genoemde Review komen tevens enkele aanbevelingen naar voren rondom de wijze van organisatie en uitvoering van de SFLG. De evaluator spreekt van een moeilijke en tijdrovende uitvoering van de regeling. De evaluator baseert dit met name op het feit dat betrokkenen de criteria als complex ervaren. Niet alleen zouden door dit knelpunt veel goede projectvoorstellen worden afgewezen maar tevens zou dit tot veel bureaucratie leiden. Een belangrijke expliciete doelstelling van DTI voor de komende jaren is dan ook om tot een meer eenvoudige en tevens efficiëntere uitvoering van de faciliteit te komen. Eén van de beoogde manieren om dit te bewerkstelligen, is het opzetten van een webportaal voor de initiële aanmelding voor de garantiestelling vanuit SFLG. Met een dergelijke systematiek kan door de betreffende kapitaalverstrekker – aan de hand van vaste criteria – snel en eenduidig inzicht worden verkregen in de vraag of een aanvrager voor de faciliteit in aanmerking komt.

Recente ontwikkelingen

In aanvulling op de SFLG zal het DTI op korte termijn een nieuwe faciliteit introduceren, namelijk het **Enterprise Capital Funds (ECF)**. Het voorstel voor een pilot voor deze (krediet)faciliteit – welke is gebaseerd op het model van de Amerikaanse Small Business Investment Company (SBIC) en zich zal richten op ondersteuningsbedragen tot £ 2 miljoen – is onlangs, in mei 2005, goedgekeurd door de EU. Via dit fonds zal DTI bedrijven helpen om extern (privaat) risicokapitaal aan te trekken via beperkte participatie in de onderneming. Deze participatie moet werken als een hefboom richting private investeerders. In feite komt de ECF in grote lijnen overeen met de Beteiligungsfaciliteiten zoals deze in delen van Duitsland worden aangeboden (zie paragraaf 8.5). Het is de bedoeling om de uitvoering van zowel SFLG als ECF op termijn onder te brengen bij dezelfde (nog op te richten) uitvoeringsorganisatie. Deze organisatie kan dan aan Britse MKB-ondernemingen een compleet ondersteuningsaanbod bieden voor het aantrekken van extern (privaat) groeikapitaal.

8.3 België

Ook België kent een borgstellingsfaciliteit. Deze faciliteit wordt sinds 1988 echter niet meer op nationaal niveau uitgevoerd maar op het niveau van de drie Belgische gewesten: Vlaanderen, Brussel en Wallonië. In elk van de gewesten is een afzonderlijke borgstellingsfaciliteit van kracht, elk met een aantal specifieke kenmerken. De drie faciliteiten komen op diverse punten met elkaar overeen.

Doelgroep en modaliteiten

In het onderstaande schema zijn de afbakening van de doelgroep en de modaliteiten van de drie verschillende faciliteiten weergegeven. Evenals voor de Britse SFLG is ook voor de – tot dan toe weinig succesvolle – Vlaamse regeling een externe evaluatie uitgevoerd¹² die gevolgen heeft voor de regeling in de komende periode. Uit deze evaluatie kwam namelijk naar voren dat de toenmalige opzet (en ook de wijze van uitvoering daarvan door het Vlaams Waarborgfonds) ondermaats was. Dit heeft tot een aantal zaken geleid. In de eerste plaats is de uitvoering van de regeling in maart 2004 overgedragen aan een andere organisatie, te weten: PMV-KMO. In de tweede plaats is tot een herinrichting van het instrument gekomen. Op 18 februari 2005 heeft de Vlaamse regering haar goedkeuring uitgesproken over een aangepaste opzet van de regeling: het zogenaamde 'Tweede Waarborgbesluit'. Echter, op het moment van schrijven van dit rapport kon hiervan nog geen gebruik worden gemaakt. De verwachting is dat de nieuwe regeling (Waarborgregeling Investeringskredieten) op korte termijn in werking zal treden. In het onderstaande schema gaan wij – voor wat betreft het gewest Vlaanderen – dan ook uit van de modaliteiten zoals deze in de nieuwe regeling zullen gelden.

¹² Evaluatie van het Vlaams Waarborgfonds, IDEA Consult (2001).

Schema 8.2 Doelgroepen en modaliteiten van de drie Belgische borgstellingsfaciliteiten

Aspect	Waarborgregeling Investeringskredieten	Brussels Waarborg- fonds	SOWALFIN
Omvang	Tot 250 werknemers	Tot 250 werknemers	Tot 250 werknemers
Omzet	Maximum jaaromzet € 50 mln	Maximum jaaromzet € 40 mln	Maximum jaaromzet € 40 mln
Sector	Breed; land-/tuinbouw, delfstoffenwinning, fi- nanciële sector, nuts- bedrijven uitgesloten	Breed; landbouwsector is uitgesloten	Breed; o.a. landbouw & visserij, onderwijs, zorg- sector, financiële sector uitgesloten
Geografisch bereik	Vlaanderen	Gewest Brussel	Wallonië
Maximumomvang van lening waarvoor borgstelling wordt gegeven	€ 5.000.000	€ 5.000.000	€ 2.500.000
Borgstellingspercentage	Tot 75%	Tot 75% (85% voor start ups en ondernemers < 35 jaar)	Tot 75%
Maximum omvang borgstelling	€ 500.000*	€ 500.000*	€ 1.875.000
Afsluitprovisie/premie	Bedrag van de waarborg x duur van de waarborg in jaren x 0,5 % (vooraf te betalen)	Bedrag van de waarborg x duur van de waarborg in jaren x 0,25 % (ge- spreid te betalen)	Per jaar 1% van het nog openstaande bedrag
Looptijd	Tot 5 jaar voor aankoop inboedel, tot 10 jaar voor oprichting of overname, tot 20 jaar voor onroer- end goed	Tot 10 jaar voor aankoop inboedel en voor oprich- ting of overname, tot 20 jaar voor onroerend goed	Tot 10 jaar (kapitaal- verschaffers kunnen verzoek voor langere periode indienen)
Aanmelding verloopt via	Commerciële banken	Commerciële banken	Commerciële banken

* Zowel voor de Vlaamse als de Brusselse regeling geldt dat in sommige gevallen ook hogere borgstellingen mogelijk zijn; hiervoor is wel goedkeuring vereist van de (Vlaamse respectievelijk Brusselse) minister van EZ.

Zoals gezegd, kwam uit de voornoemde evaluatie naar voren dat de 'oude' Vlaamse regeling niet erg succesvol was. Een belangrijk knelpunt had betrekking op de voorwaarden. Bij de nieuwe Waarborgregeling is echter sprake van een verruiming. Voorheen kwamen alleen bedrijven met maximaal 50 werknemers en met een maximum jaaromzet van € 5 miljoen in aanmerking voor deelname. Het schema laat zien dat deze beide grenswaarden in de nieuwe regeling danig zijn opgehoogd. Mede door deze (voorziene) aanpassingen in de Vlaamse waarborgfaciliteit zijn de drie verschillende regelingen in België redelijk vergelijkbaar.

Organisatie

De Vlaamse Waarborgregeling wordt dus uitgevoerd door de organisatie PMV-KMO. Het Brussels Waarborgfonds is in beheer bij de organisatie Brufonds. In Wallonië is de uitvoering – sinds medio 2002 – ondergebracht bij de ontwikkelingsmaatschappij SOWALFIN (Société Wallone de financement et de garantie des petites et moyennes entreprises). SOWALFIN heeft in de jaren 2003 en 2004 respectievelijk € 40 miljoen en € 35,2 miljoen aan garanties gesteld. Voor elk van de drie fondsen geldt dat zij direct garant staan. In Vlaanderen en het Gewest Brussel geldt voor garantstellingen die de € 500.000 overschrijden overigens wel dat de uitvoerende organisaties eerst goedkeuring van hun betreffende minister van EZ dienen te verkrijgen alvorens zij een dergelijke aanvraag kunnen honoreren. In het schema is verder aangegeven dat de 'front office' functie voor wat betreft de drie Belgische fondsen bij de commerciële banken en andere kredietverleners ligt.

Ten aanzien van de organisatie en uitvoering is voorts nog relevant om te vermelden dat de nieuwe versie van de Vlaamse Waarborgregeling Investeringskredieten zal leiden tot sterke vereenvoudiging van de administratieve belasting.

8.4 Frankrijk

Frankrijk telt verschillende borgstellingsfondsen. De belangrijkste organisatie in deze is SOFARIS. SOFARIS is een onderdeel van de Banque du Développement des Petites et Moyennes Entreprises (BDPME) en beheert diverse fondsen ten behoeve van de garantiestelling voor de leningen van MKB-ondernemingen. Het **Fonds de Garantie Sofaris** richt zich op bedrijven die zich in verschillende levensfasen bevinden. Op dit fonds kan een beroep worden gedaan door: startende ondernemingen, bedrijven die een bepaald ontwikkelingstraject doorlopen (bijvoorbeeld groei of uitbreiding), bedrijven die een internationale investering doen, ondernemingen die investeren in vernieuwingsprojecten en bedrijven die milieuinvesteringen doen (hiervoor is een specifiek fonds ingesteld: FOGIME). Bovendien kan van het fonds gebruik worden gemaakt in geval van een bedrijfsoverdracht. Voor ieder van de hierboven opgesomde situaties gelden andere voorwaarden en modaliteiten, daarom kan ook wel worden gesproken van meerdere borgstellingsfaciliteiten in één. Naast het Fonds de Garantie biedt SOFARIS ook nog een specifieke borgstellingsfaciliteit voor Biotech-bedrijven aan: de **Biotech Garantie**. In de derde plaats verzorgt SOFARIS voor een tweetal Franse regio's – l'Aquitaine en Pays de Loire – de uitvoering van regionale borgstellingsfondsen. Dit vindt plaats in het kader van **SOFARIS Régions**.

Naast de voornoemde twee regio's lopen ook in diverse andere gebieden in Frankrijk **regionale borgstellingsfaciliteiten** (of zijn hiertoe voorbereidingen gaande). Deze faciliteiten worden op regionaal niveau uitgevoerd. Met name in de regio's Corsica, Île de France en Lorraine heeft men al enige jaren ervaring met een dergelijk instrument.

Een borgstellingsfaciliteit van geheel andere orde betreft het **Fonds de Garantie our la reprise ou le développement d'entreprises à l'Initiative des Femmes (FGIF)**. Dit fonds is aanvullend ten opzichte van SOFARIS en wordt eveneens vanuit de staat gefinancierd maar richt zich specifiek op het verlenen van borgstellingen aan vrouwelijke ondernemers. Het betreft veelal garanties op kleine leenbedragen voor middellange termijn.

Tot slot bestaat in Frankrijk nog het initiatief **SOCAMA**. SOCAMA is een organisatie van MKB-ondernemers die een garantstelling biedt voor kredietvragende bedrijven. Door de marktkennis van de deelnemende ondernemers kunnen kredietaanvragen goed worden gescreend op economische levensvatbaarheid. Hierdoor wordt het risico voor de bank aanzienlijk gereduceerd. In 2002 verstreekte SOCAMA garanties aan zo'n 25.000 MKB-bedrijven. Dit initiatief wordt echter niet ondersteund vanuit de overheid.

Doelgroep en modaliteiten

De reguliere SOFARIS-faciliteit kent een vrij brede doelgroep qua branches die voor een borgstelling in aanmerking komen. Een overzicht van de doelgroep alsmede van de modaliteiten van de Franse borgstellingsfaciliteiten is opgenomen in schema 8.3. In het schema zijn alleen de BDPME-faciliteiten opgenomen en wel als één geheel. Deze faciliteiten zijn namelijk het beste vergelijkbaar met de borgstellingsinstrumenten in de overige landen (waaronder de Borgstellingsregeling). Tussen de afzonderlijke BDPME-faciliteiten doen zich evenwel diverse accentverschillen in modaliteiten voor. Daar waar noodzakelijk zijn deze onderlinge afwijkingen expliciet benoemd.

Schema 8.3 Doelgroepen en modaliteiten van SOFARIS/BDPME

Aspect	SOFARIS/BDPME
Omvang	Tot 250 werknemers (tot 500 werknemers voor FOGIME)
Omzet	Maximum jaaromzet € 50 mln (€ 80 mln voor FOGIME)
Sector	Breed; landbouwsector, onderwijs en onroerend goed-branche zijn uitgesloten (Biotech-Garantie is uitsluitend gericht op Biotech-bedrijven)
Geografisch bereik	Landelijk (de twee regionale faciliteiten, die door SOFARIS worden uitgevoerd, zijn uitsluitend gericht op bedrijven uit betreffende regio's)
Maximumomvang van lening waarvoor borgstelling wordt gegeven	Geen maximum
Borgstellingspercentage	30 - 50% (tot 70% voor start ups) voor het reguliere SOFARIS-fonds tot 70% voor het Biotech-Garantie fonds tot 70% voor de regionale fondsen in l'Aquitaine en Pays de la Loire
Maximum omvang borgstelling	€ 750.000 (tot € 1,6 mln in geval van FOGIME of bedrijfsoverdracht)
Afsluitprovisie/premie	Premie bedraagt per jaar 0,45-0,70% van het nog openstaande bedrag
Looptijd	Looptijd van borgstelling matcht looptijd van de onderliggende lening
Aanmelding verloopt via:	Commerciële banken

Als één van de weinige regelingen (internationaal gezien) wordt bij SOFARIS – net zoals bij de Borgstellingsregeling – in de voorwaarden een onderscheid gemaakt voor starters. Zo laat bijvoorbeeld het schema zien dat zij in aanmerking komen voor een iets hoger borgstellingspercentage.

Organisatie

De genoemde borgstellingsfaciliteiten worden allen uitgevoerd door SOFARIS (Société française de garantie des financements des PME). SOFARIS is opgericht in 1983 en verzorgt naast de verschillende borgstellingsfaciliteiten tevens enkele co-financieringsinstrumenten uit. De wijze van uitvoering en beheer van het fonds door SOFARIS wordt op regelmatige basis gecontroleerd door de staat. MKB-bedrijven die belangstelling hebben voor gebruikmaking van de SOFARIS-fondsen dienen zich hiervoor tot hun kapitaalverschaffer te wenden, aangezien zij de aanmelding bij SOFARIS verzorgen.

Recente ontwikkelingen

De SOFARIS Régions zijn redelijk succesvol. Daar waar er dergelijk initiatieven lopen, is er een grote en sterk groeiende deelname. Ook worden nog regelmatig nieuwe borgstellingsfaciliteiten opgestart.

Het fonds Biotech-Garantie wordt door de BDPME als een succesvolle faciliteit bestempeld. Alleen al in 2003 is vanuit het fonds in totaal voor een bedrag van € 11,2 miljoen aan borgstellingen verleend.

8.5 Duitsland

In Duitsland zijn borgstellingsregelingen op deelstaatniveau (Land) georganiseerd. In ieder land worden door de Bürgschaftsbank **Bürgschaften** (borgstellingen) aangeboden aan MKB-ondernemingen die behoefte hebben aan investeringskapitaal maar niet in staat zijn hiervoor zelf (externe) financiering aan te trekken wegens een gebrek aan zekerheden. Een deel van de Bürgschaftsbanken ondersteunt MKB-ondernemingen – in aanvulling op de borgstellingskredieten – ook via participatie (**Beteiligung**) in deze bedrijven. Het betreft hier (deel)financiering van concrete projecten als bouw en machine investeringen, innovatieprojecten en aflossingen aan een terugtrekkende bestaande financier. Door stille participatie wordt de vermogenspositie van ondernemingen versterkt, hetgeen het verkrijgen van vreemd vermogen vergemakkelijkt.

Sinds 2002 bestaat in Duitsland specifiek voor micro-ondernemingen (tot 10 werknemers) de regeling **Mikro-Darlehen**, welke wordt uitgevoerd door de KfW Mittelstandsbank, de investeringsbank van de Duitse staat. Deze regeling is in feite een soort combinatie van een co-financiering en een borgstelling. De KfW draagt namelijk – bij leningen van maximaal € 25.000 – bij aan de co-financiering vanuit banken aan kleine ondernemingen tot 100 procent van het geleende bedrag. Deze co-financiering wordt echter niet direct aan het betreffende bedrijf verleend maar verloopt via de commerciële bank of een andere kapitaalverstrekker. Via deze regeling wordt gestimuleerd dat Duitse commerciële banken dergelijke kleine leningen verstrekken. Belangrijk aspect voor dit doel is dat de banken slechts 20 procent van het risico dragen en dat KfW garant staat voor de overige 80 procent van deze leningen. De regeling Mikro-Darlehen kent ook nog een specifieke voorziening voor kredieten tot 10.000 euro (de Micro 10 variant).

Doelgroep en modaliteiten

Elk van de zestien Bürgschaftsbanken werkt bij de uitvoering van de Bürgschaft- en de Beteiligungsfaciliteiten met eigen richtlijnen. Hierdoor doen zich ook lichte afwijkingen in voorwaarden en modaliteiten voor. Dit geldt met name voor de afsluitprovisie/premie en voor de (maximum) looptijd van de borgstellingen. Ook is het zo dat in een deel van de 'Länder' kleine borgstellingen rechtstreeks bij de Bürgschaftsbank kunnen worden aangevraagd, terwijl dit in andere deelstaten niet het geval is. De Mikro-Darlehen regeling is daarentegen wel in geheel Duitsland hetzelfde maar wijkt qua doelgroep, voorwaarden en modaliteiten sterk af van de Bürgschaftfaciliteit.

In het onderstaande schema is voor de initiatieven Bürgschaft en Mikro-Darlehen een overzicht gegeven van de doelgroep en van de modaliteiten. De Beteiligungsfaciliteit is niet in het schema opgenomen aangezien het een andersoortige faciliteit dan een borgstellingsfaciliteit betreft.

Schema 8.4 Doelgroepen en modaliteiten van de borgstellingsregelingen in Duitsland

Aspect	Bürgschaft	Mikro-Darlehen
Omvang	Tot 250 werknemers	Tot 10 werknemers
Omzet	Maximum jaaromzet € 50 mln	Geen maximum gedefinieerd
Sector	Breed	Breed
Geografisch bereik	Niveau van Länder	Landelijk
Maximumomvang van lening waarvoor borgstelling wordt gegeven	Geen maximum	€ 25.000 (minimum € 5.000) € 10.000 bij de 'Micro 10' variant
Borgstellingspercentage	Tot 80%	80%
Maximum omvang borgstelling	€ 1.000.000	€ 20.000 (80% van € 25.000) € 8.000 bij de 'Micro 10' variant
Afsluitprovisie/premie	De afsluitprovisie bedraagt 0,5% van het borgstellingsbedrag* Jaarlijkse premie bedraagt 0,8% van het borgstellingsbedrag*	Jaarlijkse rente.
Looptijd	Tot 15 jaar (in sommige Länder tot 23 jaar wanneer het investeringen in bouwprojecten betreft*)	2 – 5 jaar
Aanmelding verloopt via:	Commerciële banken (in een deel van de regio's bij bedragen tot € 100.000: aanmelding direct bij Bürgschaftsbank)	Commerciële banken

* Op dit punt doen zich verschillen voor tussen deelstaten.

Het schema laat zien dat beide instrumenten zich op geheel andersoortige (typen) bedrijven en typen leningen richten. Dit houdt echter wel in dat beide instrumenten – samen met

de Beteiligungsfaciliteiten die in een deel van de deelstaten lopen – elkaar min of meer aanvullen.

Organisatie

Evenals in de andere landen wordt voor wat betreft de Bürgschaftsbanken de front office functie vervuld door commerciële banken. Bij bedragen tot € 100.000 is het voor bedrijven echter – in het kader van het '**Bürgschaft ohne Banken**' programma (BoB) – ook mogelijk om zelf direct een beroep te doen op de Bürgschaftsbanken. De aanmelding voor gebruikmaking van de regeling Mikro-Darlehen verloopt daarentegen altijd via de kapitaalverstrekker.

8.6 Internationale benchmark

In de vorige paragrafen zijn de diverse borgstellingsfaciliteiten in de ons omringende landen besproken. In bijlage IV zijn de voornaamste aspecten van deze instrumenten – plus die van de Borgstellingsregeling – nog eens in schematische zin naast elkaar gezet. Uit dit alles is duidelijk geworden dat in elk van de besproken landen in grote lijnen vergelijkbare faciliteiten bestaan en dat deze ook min of meer vergelijkbare kenmerken hebben. De voorgaande paragrafen leren bovendien dat er ten aanzien van deze instrumenten momenteel (en in recente jaren) diverse ontwikkelingen zijn (geweest). Zo zijn in het Verenigd Koninkrijk en in België naar aanleiding van evaluaties de nodige aanpassingen doorgevoerd in de modaliteiten en de wijze van uitvoering. In Frankrijk en Duitsland zijn in de afgelopen jaren voor specifieke doelgroepen enkele nieuwe (deel-) faciliteiten opgestart (specifieke regeling voor Biotech-bedrijven alsmede voor bepaalde regio's in Frankrijk en een instrument voor micro-ondernemingen in Duitsland). Bovendien zijn er her en der ook aan borgstellingsfaciliteiten aanpalende instrumenten ontstaan, zoals ECP in het Verenigd Koninkrijk en de Beteiligung-initiatieven in diverse deelstaten in Duitsland.

In het vervolg van deze paragraaf wordt de Borgstellingsregeling op een aantal aspecten tegen de buitenlandse borgstellingsfaciliteiten afgezet.

De **doelstellingen** van de regelingen in de ons omliggende landen komen goed overeen met die van de Borgstellingsregeling. Het faciliteren van MKB-ondernemingen, met kansrijke plannen maar die wegens een gebrek aan zekerheden geen externe (private) financiering kunnen verkrijgen, is namelijk voor elk van de beschreven regelingen een expliciet doel.

Wel doen zich enige verschillen voor naar **doelgroep** van elk van de afzonderlijke regelingen. Daar waar de Nederlandse regeling de doelgroep (enkel) formuleert op basis van het aantal medewerkers (namelijk maximaal 100), stellen de overige regelingen meestal ook de maximum jaaromzet als criterium. In het Verenigd Koninkrijk heeft men onlangs zelfs het werknemerscriterium laten vallen en telt alleen nog de jaaromzet. Duitsland kent nog een specifieke regeling voor de allerkleinste categorie bedrijven (tot 10 werknemers).

In Nederland en Frankrijk alsmede binnen de Brusselse regeling zijn specifieke (gunstiger) voorwaarden opgenomen voor starters. In het Verenigd Koninkrijk staat de gehele regeling alleen open voor bedrijven die niet ouder zijn dan vijf jaar. Nederland en Frankrijk zijn ook de enige landen met specifieke modaliteiten voor innovatieve ondernemingen.

Er bestaan ook verschillen tussen de **modaliteiten** van de regeling in de verschillende landen. Zo bestaat er een verschil in borgstellingpercentages en in de maximale omvang van de borgstellingskredieten.

Tot slot gaan we in op de **uitvoering** van de faciliteiten. De aanmelding voor en het gebruik maken van de Borgstellingsregeling verloopt via banken. De commerciële banken vervullen dus de front office functie voor de Borgstellingsregeling. In elk van de andere beschouwde landen is dit eveneens het geval. Alleen in Duitsland geldt een uitzondering voor de bedrijven die een borgstelling via de Bürgschaftsbanken willen hebben voor leningen die minder dan € 100.000 bedragen. In het kader van het Bürgschaft ohne Banken

programma kunnen bedrijven hiervoor rechtstreeks een aanvraag indienen bij de Bürgschaftsbanken.

In Nederland (het Ministerie van Economische Zaken) en het Verenigd Koninkrijk (DTI) is het de overheid die direct garant staat. In de andere landen is er een fonds ingesteld met een eigen uitvoeringsorganisatie.

In diverse landen vormt de wijze van uitvoering een onderwerp waarbij er continu getracht wordt om tot efficiencyvoordelen te komen. In het Verenigd Koninkrijk alsmede in Vlaanderen vormt het streven naar minder bureaucratie – sinds het verschijnen van de vernoemde evaluaties – zelfs een expliciete beleidsdoelstelling. Zo is er in het Verenigd Koninkrijk een mogelijkheid ingebouwd dat banken garantstellingen op leningen tot £ 30.000 zelfstandig kunnen verlenen zonder hiervoor SBS bij te betrekken. Pas wanneer de leningen dat bedrag overschrijden, moet SBS worden ingeschakeld. Zo kan een deel van het bureaucratisch proces worden verminderd. Om vergelijkbare redenen is in delen van Duitsland het Bürgschaft ohne Banken (BoB) programma van kracht. Dit programma houdt in dat bedrijven met leningen tot € 100.000 zich voor een borgstelling rechtstreeks tot de Bürgschaftsbanken kunnen wenden zonder hierbij de eigen bank als tussenpersoon te hoeven inschakelen.

9. CONCLUSIES EN BOUWSTENEN VOOR DE TOEKOMST

9.1 Inleiding

In het voorgaande zijn de resultaten gepresenteerd van de evaluatie van de Borgstellingsregeling. Als afsluiting geven we in paragraaf 9.2 van dit hoofdstuk eerst de belangrijkste conclusies weer. Vervolgens presenteren we in paragraaf 9.3 de bouwstenen voor de toekomst.

9.2 Conclusies

In deze paragraaf komen de belangrijkste conclusies van de evaluatie aan bod. Daarbij gaan we achtereenvolgens in op: het bereik van de regeling, de effectiviteit, de organisatie en uitvoering en de inhoud en modaliteiten.

Bereik van de regeling

Uit de evaluatie van de Borgstellingsregeling komt naar voren dat met deze faciliteit (ook) veel starters en innovatieve bedrijven worden bereikt. Dit is in (nog) veel sterkere mate het geval dan de 'overall' cijfers doen vermoeden. De oorzaak voor deze discrepantie heeft vooral te maken met het feit dat een deel van de bedrijven die onder het 'reguliere' luik voor bestaande bedrijven geplaatst worden in feite starters of innovatieve bedrijven zijn. De achtergrond hiervan is weer dat bijvoorbeeld het begrip 'innovatief' voor banken minder herkenbaar en relevant is dan begrippen als 'starter' en 'bestaande' bedrijven. Voor banken is het begrip 'innovatief' niet direct gekoppeld aan bepaalde financieringsregimes. Dit maakt dat het voor banken ook niet wezenlijk relevant is om zich te buigen over de vraag of zij bepaalde bedrijven al dan niet het stempel 'innovatief' zullen geven. Per saldo heeft dit er toe geleid dat bij de Borgstellingsregeling innovatieve bedrijven vaak niet 'geplaatst' worden onder het innovatieve luik maar onder het 'reguliere luik' of het 'startersluik'. Verder is het zo dat banken wat de starters betreft vaak een meer stringente definitie aanhouden dan de Borgstellingsregeling toestaat. Dit leidt er toe dat een deel van de bedrijven onder het 'reguliere' luik wordt gerangschikt terwijl ze vanuit de Borgstellingsregeling als starters aan te merken zijn. Per saldo duiden de resultaten van de evaluatie er op dat meer dan de helft van de bedrijven die met de Borgstellingsregeling bereikt worden als innovatief (deelnemer aan de WBSO) en/of als starter (volgens de definitie van de Borgstellingsregeling) aan te merken valt. Overigens blijkt ook dat de bedrijven die gebruikmaken van de Borgstellingsregeling significant vaker aan export doen dan het gemiddelde Nederlandse bedrijfsleven.

Op zich is het accent op de doelgroepen starters en innovatieve bedrijven ook wel 'verklaarbaar'. Immers, juist bij deze doelgroepen is in de praktijk vaak sprake van een tekort aan zekerheden waarvoor de Borgstellingsregeling een voorziening wil treffen. Zo zullen starters vaak nog geen zekerheden in kunnen brengen in de vorm van gebouwen, machines en dergelijke. Voor innovatieve ondernemingen geldt dat zij (willen) investeren in zaken – S&O-activiteiten – waar de banken (nog) geen zekerheden aan kunnen ontfemen.

Het belangrijkste aanknopingspunt dat uit de evaluatie naar voren komt, is dat borgstellingskredieten in de afgelopen jaren steeds minder worden toegepast bij de kleine kredietaanvragen. Zo blijkt uit een analyse van de gemelde borgstellingskredieten bij SenterNovem dat het aantal borgstellingen tot 25.000 euro zeer sterk is afgenomen. In 2000 waren er nog ongeveer 280 borgstellingen in dit segment en in 2004 was dit gedaald tot ongeveer dertig. Relatief gezien had in 2000 nog 8,6 procent van het aantal borgstellingen betrekking op kredieten tot 25.000 euro. In 2004 was dit aandeel afgenomen tot 1,5 procent.

Effectiviteit

De evaluatie levert het beeld op dat er bij de Borgstellingsregeling – waar het de inbreng van overheidsmiddelen betreft – zonder meer sprake is van 'value for money'. Zo is gebleken dat de kosten voor de overheid relatief beperkt zijn. Een belangrijke reden hiervoor is

dat er bij de Borgstellingsregeling ook sprake van 'inkomsten' is, met name in de vorm van een provisie die door banken aan het Ministerie van Economische Zaken afgedragen dient te worden. Mede hierdoor hebben de directe kosten – los van de uitvoeringskosten – in de afgelopen vijf jaar gemiddeld ongeveer 2 miljoen euro per jaar bedragen. Hiermee worden gemiddeld per jaar ongeveer 2.800 borgstellingskredieten verstrekt. In de laatste drie jaar lagen de kosten van de regeling per jaar tussen de 0,4 en 1,9 procent van het jaarlijkse volume aan verstrekte borgstellingen.

Tegenover deze (beperkte) kosten staat dan dat de Borgstellingsregeling een duidelijke meerwaarde heeft. Dit wordt in de eerste plaats ook als zodanig onderkend vanuit de bedrijven. Ondanks het feit dat de deelnemende bedrijven een (aanzienlijke) provisie hebben moeten betalen, wordt de Borgstellingsregeling door hen (zeer) positief gewaardeerd. De belangrijkste verklaring hiervoor is dat een aanzienlijk deel van deze bedrijven 'beseft' dat de Borgstellingsregeling als een hefboom heeft gewerkt voor het verkrijgen van bancaire financiering. Daarbij is het overigens zo dat het vooral de banken zijn die de Borgstellingsregeling als optie naar voren brengen bij de financieringsvraag van bedrijven. De bekendheid van de regeling onder het bedrijfsleven is wat dit aangaat vrij beperkt. Een relevante bevinding ten aanzien van de effectiviteit van het instrument is verder nog dat de bedrijven die een BBMKB-krediet verkregen hebben in economisch opzicht relatief goed blijken te presteren.

In de tweede plaats blijkt ook vanuit de resultaten van de analyses onder banken dat de Borgstellingsregeling een duidelijke toegevoegde waarde heeft. Bij een meerderheid van de bedrijven waar de Borgstellingsregeling is ingezet, zouden banken zonder deze faciliteit geen – of duidelijk minder – krediet hebben verstrekt. Daarbij is voor banken de betekenis van de Borgstellingsregeling bij starters (nog) groter dan voor bestaande bedrijven. Dit heeft er natuurlijk ook mee te maken dat banken met bestaande bedrijven veelal al financiële relaties zijn aangegaan en mede daardoor min of meer gedwongen kunnen zijn om in de (vervolg)financiering bij te dragen.

De evaluatie geeft wat dit aangaat verder aan dat banken de Borgstellingsregeling (zeer) selectief inzetten. Het instrument wordt met name toegepast bij die typen bedrijven die op zich perspectieven hebben qua rentabiliteit en cashflow maar waarbij sprake is van duidelijke tekorten aan zekerheden. In de praktijk zijn er daarbij voldoende drempels of garanties die maken dat door banken de Borgstellingsregeling selectief wordt toegepast. Zo blijkt de inzet of toepassing van de Borgstellingsregeling geen doel op zich te vormen voor banken. Accountmanagers hebben op dit punt geen taakstellingen en ook komt de toepassing van de Borgstellingsregeling vrijwel nooit ter sprake op interne vergaderingen binnen de lokale en regionale banken. Verder is er bij het BBMKB sprake van een aantal modaliteiten die bijdragen aan de selectieve inzet van het instrument. Hierbij dient dan gedacht te worden aan zaken zoals de provisie die betaald moeten worden, de extra administratieve handelingen die nodig zijn en het feit dat de overheid geen volledige borgstelling afgeeft.

Over het algemeen hebben de door ons geraadpleegde lokale en regionale banken die de Borgstellingsregeling toepassen maar in beperkte mate te maken met bedrijven die financiering zoeken vanwege exportplannen of investeringsplannen in het buitenland. Dit wordt ook bevestigd vanuit de ondervraagde bedrijven die een borgstellingskrediet hebben verkregen. Deels is dit ook wel verklaarbaar doordat bedrijven met dergelijke plannen dikwijls meer vanuit de 'buitenland afdelingen' van de banken bediend zullen worden. Bij deze afdelingen is de Borgstellingsregeling minder bekend hoewel het instrument op zich wel mogelijkheden biedt voor financiering van internationale activiteiten. Zo wordt in de praktijk de Borgstellingsregeling wel toegepast door het verstrekken van een (borgstellings)krediet aan de Nederlandse moeder die de middelen dan eventueel (deels) aan kan wenden voor investeringen in het buitenland.

Organisatie en uitvoering

In grote lijnen verloopt de organisatie en uitvoering van de Borgstellingsregeling adequaat. De geraadpleegde bedrijven ervaren geen extra administratieve belasting van de regeling. Wel wordt door de banken aangegeven dat de Borgstellingsregeling tot extra administra-

tieve lasten leidt, zonder dat deze lasten overigens als buitensporig ervaren worden. Deze lasten fungeren daarmee echter wel als een 'filter' voor het toepassen van de Borgstellingsregeling. Dit heeft er bijvoorbeeld toe geleid dat de Borgstellingsregeling in steeds mindere mate toegepast wordt bij kleinere kredietaanvragen.

De achtergrond hiervan is dat banken er bij kleinere kredietaanvragen steeds meer toe over gaan om gebruik te maken van gestandaardiseerde systemen of procedures waarbij de Borgstellingsregeling – eveneens 'standaard' – niet meegenomen kan worden. De reden hiervoor is dan dezelfde als de reden waarom banken overgaan tot een meer gestandaardiseerde aanpak bij kleinere kredieten. Deze reden is dat bij kleinere kredieten de 'marges' zeer klein zijn en er in feite alleen een positieve marge kan worden gerealiseerd indien er met gestandaardiseerde procedures wordt gewerkt. En de toepassing van de Borgstellingsregeling brengt dus juist wel weer een aantal extra administratieve handelingen met zich mee.

Het aantal verliesdeclaraties dat door banken is ingediend, is vanaf 2001 toegenomen. Zeer waarschijnlijk hangt dit ook samen met de verslechtering van de economische conjunctuur die vanaf dat moment plaatsvond. Ten aanzien van het aantal door SenterNovem (gedeeltelijk) afgewezen verliesdeclaraties blijkt sprake te zijn van een dalende tendens. Voorzover hiervan wel sprake is, blijkt dit vooral te maken te hebben met inhoudelijke afwijzingsgronden. Daarbij komt SenterNovem dan (achteraf) tot de conclusie dat een bepaald (BBMKB-)krediet niet – of niet in de betreffende omvang – verstrekt had mogen worden. Hierbij doen zich dan (uiteraard) nog wel eens discussies voor tussen banken en SenterNovem, hoewel daarbij geen sprake is van significante fricties. Banken blijven – ook achteraf – nog wel eens van mening dat de berekening van het kredietvolume destijds wel adequaat is verlopen. Anderzijds geven zij daarbij aan dat bij kredietverstrekking niet alleen maar naar feiten en cijfers gekeken dient te worden maar ook naar de (ingeschatte) kwaliteit van de ondernemer. En dit laatste kan SenterNovem dan niet meenemen in haar beoordeling achteraf van verliesdeclaraties.

Ten aanzien van de uitvoering komt uit de evaluatie naar voren dat de banken over het algemeen tevreden zijn over de wijze waarop SenterNovem invulling geeft aan haar taken. Ook worden handelingen vanuit SenterNovem – zoals bevestigingen van de ontvangst van meldingen van Borgstellingskredieten vanuit de banken – tijdig en correct afgehandeld. Verder hebben we ook (onsite) bij SenterNovem een analyse gemaakt van de gehanteerde monitoringsystemen en de dossiers (rondom een aantal verliesdeclaraties). Hieruit bleek dat deze systemen en dossiers adequaat – en volgens een vaste structuur – zijn opgezet. Tevens waren de volgens de werkprocedures benodigde formulieren vanuit SenterNovem bij deze dossiers beschikbaar en ingevuld. Per saldo kunnen we op grond van deze bevindingen dan ook concluderen dat SenterNovem adequaat en efficiënt invulling geeft aan de aan haar opgelegde werkzaamheden voor de Borgstellingsregeling.

Inhoud en modaliteiten

Over het algemeen worden de modaliteiten van de Borgstellingsregeling door de verschillende typen betrokkenen (banken, bedrijven, intermediairs, commerciële adviseurs) positief beoordeeld. Er zijn echter twee modaliteiten te benoemen waar meer kritiek op bestaat. In de eerste plaats gaat het daarbij om de hoogte van de provisie. Deze wordt bijvoorbeeld door zowel banken als bedrijven als (te) hoog ervaren. Daarbij dient echter wel aangetekend te worden dat deze provisie wel maakt dat de kosten voor de overheid beperkt blijven en dat hiervan ook een selectieve uitwerking uitgaat bij het toepassen van de Borgstellingsregeling. In de tweede plaats wordt de looptijd van twaalf jaar bij onroerend goed – met name door banken, intermediairs en commerciële adviseurs – als te kort ervaren. Dit omdat deze termijn niet spoort met wat gebruikelijk is bij onroerend goed. Dat ondernemers hier minder moeite mee hebben, heeft te maken met het feit dat zij in de praktijk vaak weinig merken van deze voorwaarde. Dit komt omdat banken bij onroerend goed dan toch een krediet met een looptijd van bijvoorbeeld 20 of 25 jaar verstrekken. Daarbij vindt de aflossing van de Borgstellingsregeling dan in de eerste twaalf jaar plaats en de (resterende) aflossing van het eigen bancaire deel daarna.

Vanaf 2002 is een aantal modaliteiten van de Borgstellingsregeling aangepast. Deze aanpassingen hadden vooral tot doel om het instrument (nog) meer toe te passen bij starters. Het blijkt dat deze aanpassingen – zeker in 2002 – (enig) effect hebben gehad. In dat jaar steeg namelijk het aandeel BBMKB-meldingen vanuit de startersfaciliteit. Daarna zien we echter dat dit aandeel weer wat terugloopt naar het niveau van vóór deze aanpassingen. Overigens merken we (nogmaals) op dat er bij de overall cijfers voor de startersfaciliteit sprake is van een zekere mate van ‘vervuiling’ (zie hierboven). Daardoor is het ook niet echt mogelijk om betrouwbare cijfers – en ontwikkelingen daarin – te presenteren over de toepassing van de Borgstellingsregeling bij starters (conform de BBMKB-definitie).

Banken krijgen bij de Borgstellingsregeling een bepaald quotum toegekend. Het blijkt dat dit, met name de laatste tijd, resulteert in een zekere mate van inertie. Dit leidt er toe dat ‘overschotten’ bij de ene bank op hetzelfde moment gepaard kunnen gaan met ‘tekorten’ bij een andere banken. De belangrijkste oorzaak hiervoor is dat in het begin van het jaar al een aanzienlijk deel van het volume voor de Borgstellingsregeling als quotum verdeeld wordt naar met name de grote banken. Indien een bank haar quotum niet realiseert dan kan het betreffende ‘overschot’ aan quotum in de huidige opzet niet zomaar en op korte termijn naar andere banken ‘verschoven’ worden. In de periode 2000 tot en met 2004 is het beschikbare quotum niet door de banken benut. Dit gold ook voor de grote banken. Door de zojuist genoemde inertie is het in de praktijk overigens ook lastig om op tot een volledige ‘benutting’ van het quotum te komen. Hiervan kan namelijk alleen sprake zijn indien alle banken er in slagen om het aan hen toegewezen quotum volledig te benutten. Meer recentelijk zien we overigens grotere differentiaties optreden in de benuttingsgraden van het quotum door de banken, ook bij de grotere banken. Hierdoor gaat de zojuist genoemde inertie in toenemende mate ‘knellen’.

Er blijkt bij de diverse betrokkenen geen duidelijke en grote behoefte te bestaan aan ‘verruiming’ van de Borgstellingsregeling qua omvang van de bedrijven waar het instrument toegepast mag worden. Dit ondanks het feit dat in een aantal andere Europese landen de ‘kritische’ grens voor min of meer vergelijkbare instrumenten als de Borgstellingsregeling dikwijls bij 250 werknemers wordt gelegd (en bij de Borgstellingsregeling bij 100 werknemers). Ook ten aanzien van de sectoren waar de Borgstellingsregeling wordt toegepast, worden op dit moment nog geen duidelijke hiaten onderkend. Wel wordt daarbij aandacht gevraagd voor de (vrije beroepen binnen de) medische sector. Door de toenemende marktwerking die zich binnen deze sector voltrekt, kan binnen afzienbare tijd de situatie gaan ontstaan dat ook bij deze sector de Borgstellingsregeling een meerwaarde kan gaan bieden.

Uit de globale analyse van een aantal andere Europese landen blijkt dat ook in deze landen min of meer vergelijkbare instrumenten als de Borgstellingsregeling beschikbaar zijn. Wel zien we dat daarbij sprake is van verschillen in modaliteiten. Zo wordt in deze andere Europese landen veelal aangesloten bij de EU-definitie¹³ van het MKB in die zin dat de regelingen openstaan voor bedrijven tot 250 werknemers. Uit de evaluatie van de Borgstellingsregeling komt (dus) overigens niet naar voren dat er in Nederland behoefte bestaat aan aanpassing van deze grens bij de Borgstellingsregeling. Hierbij dient bovendien te worden aangetekend dat vanuit het Ministerie van Economische Zaken een nieuw instrument – de Groeifaciliteit – wordt ontwikkeld waarmee grotere kredietaanvragen (tot vijf miljoen euro) ondersteund kunnen worden. Te verwachten valt dat deze faciliteit daarmee ook toegepast zal worden bij bedrijven boven de 100 werknemers.

Een ander verschil in de modaliteiten is dat in de Borgstellingsregeling gewerkt wordt met een afsluitprovisie die vooraf betaald dient te worden terwijl in de bestudeerde andere landen vaak wordt gewerkt met een jaarlijkse provisie (rente). Deze jaarlijkse provisie ligt dan lager dan de afsluitprovisie voor de Borgstellingsregeling. Daardoor kan in het algemeen niet worden geconcludeerd dat buitenlandse borgstellingsregelingen nu goedkoper of duurder uitvallen dan de Borgstellingsregeling. Dit hangt namelijk af van de looptijd van het krediet alsmede van het aflossingsregime dat wordt gehanteerd. Een laatste relevante bevinding van deze internationale benchmark is nog dat – voor zo-

¹³ Onder het MKB worden bedrijven tot 250 werknemers verstaan, met een jaaromzet van maximaal 50 miljoen euro of een balanstotaal van maximaal 43 miljoen euro.

ver evaluaties van de betreffende borgstellingsregelingen uitgevoerd zijn – (ook) in die evaluaties naar voren komt dat reductie van de administratieve lastendruk een belangrijk aandachtspunt vormt. Ook wij komen daar, voor de Borgstellingsregeling, nader op terug in de aanbevelingen.

9.3 Bouwstenen voor de toekomst

In deze paragraaf zullen we de leereffecten naar de toekomst presenteren. We doen dit in de vorm van aanbevelingen. We hebben deze aanbevelingen gerubriceerd aan de hand van een aantal thema's die hieronder aan bod zullen komen. In het onderstaande zullen we steeds eerst de betreffende aanbeveling presenteren waarna dan een toelichting zal volgen. We beginnen met een aantal aanbevelingen die gerelateerd zijn aan de voorwaarden van de Borgstellingsregeling.

I. VOORWAARDEN

a. Verleng de termijn van 12 jaar bij onroerend goed.

Achtergrond

Over het algemeen kunnen banken (vrij) goed uit de voeten met de modaliteiten van de Borgstellingsregeling. Een modaliteit waarvoor dit echter niet – of in mindere mate – geldt heeft betrekking op de termijn van 12 jaar die van toepassing is bij onroerend goed. Een ruime meerderheid van de geconsulteerde banken ziet hierin dan ook een verbeterpunt voor de Borgstellingsregeling in die zin dat deze termijn verlengd zou moeten worden. Daarbij zou aansluiting dienen te worden gezocht bij de termijnen die meer gebruikelijk zijn bij financiering van onroerend goed (20 tot 25 jaar). De 'oplossingsrichting' die banken nu vaak kiezen is dat in dergelijke situaties toch een krediet voor 20 of 25 jaar wordt verstrekt (waardoor ondernemers niet met een hoge liquiditeitsdruk te maken krijgen) maar waarbij het borgstellingsdeel dan een looptijd van 12 jaar kent. Dat betekent in feite dat eerst aflossing van het borgstellingsdeel plaatsvindt. Dit kan er toe leiden dat – indien de onroerend goed markt in zou storten – op termijn de banken een groter risico lopen dan bij veel 'normale' hypothecaire bancaire leningen waarbij van meet af aan met de aflossing wordt gestart. Nu is het nog vaak zo dat door de termijn van 12 jaar in de Borgstellingsregeling – en de 'oplossingsrichting' die daardoor gekozen moet worden – aflossing van het 'bancaire deel' in feite in de tijd naar achteren verschuift.

b. Volg de marktontwikkelingen bij de vrije (medische) beroepen en verruim mogelijk op termijn de Borgstellingsregeling naar deze groepen.

Achtergrond

Op dit moment zien banken veelal nog geen grote en duidelijke omissies in de afbakening van sectoren bij de Borgstellingsregeling. Meer als aandachtsgebied worden hierbij wel de vrije beroepen in de medische sector genoemd zoals fysiotherapeuten en tandartsen. Banken merken dat hier de marktwerking (concurrentie) toeneemt. Maar in de huidige context wordt de financiering veelal nog wel verstrekt. Dat heeft dan bijvoorbeeld te maken met de min of meer gegarandeerde hoge cashflow bij diverse medische beroepen. Banken sluiten echter niet uit dat indien de concurrentie zich voortzet op termijn de Borgstellingsregeling ook bij deze sectoren/beroepen een meerwaarde kan hebben. Het is dan ook wenselijk om hier een 'vinger aan de pols te houden'.

II. BEKENDHEID

c. Vergroot de bekendheid van de Borgstellingsregeling onder (intermediairs van) het bedrijfsleven.

Achtergrond

Uit de evaluatie blijkt dat het veelal de banken zijn die het initiatief nemen tot de toepassing van de Borgstellingsregeling. Dit heeft mede te maken met het feit dat een aanzienlijk deel van het bedrijfsleven onbekend is met de Borgstellingsregeling. Ook partijen als commerciële intermediairs, brancheorganisaties en Kamers van Koophandel geven aan dat zij niet altijd goed op de hoogte zijn van de vraag in welke situaties een Borgstellingsregeling toegepast kan. Dit maakt dat er bij de 'vraagzijde' nog winst geboekt kan worden bij het vergroten van de bekendheid van de Borgstellingsregeling. Hiermee zou bereikt kunnen worden dat bedrijven – vaker dan nu het geval is – zelf in de gesprekken met banken aan kunnen kaarten of een borgstellingskrediet tot de mogelijkheden behoort.

Ook verschillende bancaire vertegenwoordigers zouden het toejuichen als de bekendheid van de Borgstellingsregeling onder het bedrijfsleven vergroot zou worden. De belangrijkste argumentatie die deze personen hiervoor geven, is dat zij nu regelmatig zelf aan bedrijven moeten uitleggen wat de Borgstellingsregeling inhoudt. Dit vergt ook de nodige tijd en energie.

Hierbij is het ook van belang om de bekendheid van de Borgstellingregeling onder het intermediaire circuit (brancheorganisaties, accountants, administratiekantoren, Syntens, Kamers van Koophandel) te vergroten. Dit omdat deze partijen hiermee (nog meer) als 'vehikel' kunnen gaan fungeren bij het uitdragen van het instrument richting het bedrijfsleven. Op zich zijn er recentelijk op dit vlak door SenterNovem al een aantal stappen gezet door de Kamers van Koophandel te voorzien van brochures over de Borgstellingsregeling. Richting partijen als bijvoorbeeld brancheorganisaties, accountants, administratiekantoren en Syntens vinden echter nog niet of nauwelijks grootschalige en gestructureerde promotieactiviteiten plaats.

Om de bekendheid van de Borgstellingsregeling onder (intermediairs van) het bedrijfsleven te vergroten kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het vervaardigen van een soort leaflet of strooifolder die ook goed toegankelijk is voor het bedrijfsleven. Daarin zou dan kort uitgelegd kunnen worden wat de Borgstellingsregeling inhoudt en in welke situaties banken het instrument kunnen toepassen. Verder zouden hierin dan ook een aantal concrete – en voor het bedrijfsleven herkenbare – cases beschreven kunnen worden waarbij de Borgstellingsregeling is toegepast.

d. Geef meer bekendheid aan de toepassing van de Borgstellingsregeling bij het financieren van export en/of investeringen in het buitenland.

Achtergrond

Uit de evaluatie blijkt dat lokale en regionale banken die de Borgstellingsregeling toepassen over het algemeen maar in beperkte mate te maken hebben met bedrijven die financiering zoeken vanwege exportplannen of investeringsplannen in het buitenland. Dit is deels ook 'verklaarbaar' door het feit dat dergelijke bedrijven dikwijls 'bediend' zullen worden vanuit afdelingen van banken op centraal of bovenlokaal niveau die over kennis en expertise beschikken over financieringen in het buitenland. Bij deze afdelingen vindt als het ware een bundeling plaats van kredietaanvragen voor het financieren van buitenlandse activiteiten. Bij deze buitenland afdelingen blijken de mogelijkheden voor toepassing van de Borgstellingsregeling bij dit type financieringen echter nog vrij onbekend te zijn. Dit terwijl daarvoor vanuit het instrument op zich wel mogelijkheden zijn. Daarom kan overwogen worden om hieraan richting deze buitenland afdelingen van banken meer bekendheid te geven. Dit zou dan ondersteund kunnen worden door het presenteren van good practices waarbij de Borgstellingsregeling is toegepast voor het financieren van buitenlandse activiteiten van Nederlandse bedrijven.

III. QUOTUM

e. Overweeg om tot een meer prestatiegerichte verdeling van het quotum te komen.

Achtergrond

Het blijkt dat de benutting(sgraad) van het quotum vrij sterk kan variëren tussen banken. Daarbij is het zo dat de huidige methodiek van verdeling van het quotum deels is gebaseerd op de (geraamde) marktaandelen van de banken ten aanzien van zakelijke kredietverlening in het algemeen. Te overwegen valt om het quotum per bank meer te gaan relateren aan de feitelijke 'prestaties' van banken daar waar het gaat om de toepassing van de Borgstellingsregeling. Hiermee kan – meer dan nu – voorkomen worden dat 'tekorten' en 'overschotten' aan quotum zich gelijktijdig bij verschillende banken voordoen. Deze situatie heeft bijvoorbeeld in 2005 gespeeld. Bovendien kan hiermee worden bereikt dat ook kleinere banken of nieuwe toetreders sneller 'door kunnen groeien' qua toepassing van de Borgstellingsregeling.

Er zijn op zich verschillende methoden om tot een meer prestatiegerichte verdeling van het quotum te komen. Enkele **richtingen** waaraan daarbij gedacht kan worden, zijn bijvoorbeeld:

- het opzetten van een soort tenderprocedure waarbij banken bijvoorbeeld per kwartaal van tevoren quotum kunnen 'inkopen'. Op het ingekochte quotum wordt dan provisie afgedragen (waarbij overwogen kan worden om hiervoor één vast percentage te hantieren). Uiteraard zullen er een aantal spelregels opgesteld moeten worden rondom een dergelijke tenderprocedure (zoals hoe te handelen bij 'overtekening', maximum dat een bank kan inkopen, enzovoort);
- de quota niet meer (deels) te baseren op de (geraamde) marktaandelen van zakelijke kredietverlening maar alleen – of vooral – op de 'prestaties' die in de afgelopen jaren zijn geboekt qua toepassing van de Borgstellingsregeling (dus de feitelijke benutting van de quota in de afgelopen jaren);
- de quota niet bij voorbaat – zoals nu het geval is – aan het begin van het jaar voor een belangrijk deel al te committeren richting banken maar hierin meer flexibiliteit en (dus) stappen te onderscheiden. Daarbij zou bijvoorbeeld richting bank X aangegeven kunnen worden dat zij op zich wel kan rekenen op een quotum van 100 miljoen euro per jaar maar dat dit fasegewijs wordt toegekend indien bepaalde tussentijdse 'prestaties' worden gehaald. Dus in kwartaal 1 krijgt bank X 25 miljoen euro aan quotum. Indien aan het eind van dit kwartaal bijvoorbeeld minstens $y\%$ van dit quotum is benut, volgt een tweede tranche van 25 miljoen euro. Indien dit niet het geval is volgt toekenning van deze tweede tranche op het moment dat deze grens van $y\%$ wel is behaald. Verder zou dan afgesproken kunnen worden dat halverwege het jaar een tussenbalans wordt opgemaakt om te bezien of de in het vooruitzicht gestelde 100 miljoen euro nog gehandhaafd kan blijven. Hierover zouden van tevoren ook afspraken gemaakt kunnen worden zoals bijvoorbeeld: het maximale budget voor het tweede half jaar bedraagt maximaal het volume aan BBMKB dat in het eerste half jaar is gerealiseerd maal een factor 1,2 waarbij bovendien het totaalvolume aan quotum voor het hele jaar niet boven de 100 miljoen euro kan uitkomen. Uiteraard zou eventueel – op basis van de tussentijdse prestaties – het totale quotum van 100 miljoen euro voor bank X op dat moment ook verruimd kunnen worden.

IV. BEREIK

f. Tracht – samen met banken – te realiseren dat kleinere borgstellingskredieten synchroon gaan lopen met de standaardprocedures van banken.

Achtergrond

Een belangrijke reden voor het feit dat banken de Borgstellingsregeling bij kleinere kredieten in mindere mate gaan toepassen, is dat in de gestandaardiseerde systemen die banken in toenemende mate gaan hanteren per definitie geen plaats meer is voor toepassing deze regeling. Hiermee vindt in feite 'erosie' aan de onderkant van de Borgstellingsregeling plaats. De gestandaardiseerde systemen hebben namelijk als doel om de behandelingskosten te reduceren en daar past een borgstellingskrediet niet in. Dit vanwege het

feit dat toepassing van de Borgstellingsregeling in de huidige constellatie extra behandelingskosten met zich meebrengt.

Het is niet denkbeeldig dat in de komende jaren de kredietgrens voor het toepassen van deze standaardsystemen verder verhoogd zal worden. Hierdoor zal het zojuist genoemde erosie-effect zich nog sterker gaan manifesteren bij de kleinere borgstellingskredieten. Wil de Borgstellingsregeling relevant blijven voor de kleinere kredieten dan zal een situatie bereikt moeten worden dat dit type kredieten in feite **integraal mee kan lopen** met de **gestandaardiseerde bancaire systemen** zonder dat dit tot extra administratieve behandelingskosten leidt.

Om dit te bevorderen valt allereerst te overwegen om – voor de **kleinere Borgstellingskredieten** – een aantal **aanpassingen in de modaliteiten** door te voeren. Enkele belangrijke voorbeelden daarvan zijn de volgende. In de eerste plaats kan bij deze kredieten worden gedacht aan het laten vervallen van de eis dat het borgstellingskrediet niet hoger mag zijn dan het tekort aan zekerheden. Dit zou dus impliceren dat hiermee dan ook de eis van een berekening van het tekort aan zekerheden achterwege kan blijven. Een belangrijk argument hiervoor is dat – zeker bij de kleinere bancaire kredieten – banken geen expliciete berekening meer maken van tekorten aan zekerheden. Voor dit type kredieten valt deze eis dan ook als een extra administratieve ballast voor banken te beschouwen.

In de tweede plaats kan – hiermee samenhangend – ook worden gedacht aan het laten vervallen van de provisie bij de kleinere borgstellingskredieten. Ook dit brengt namelijk weer een aantal extra administratieve handelingen met zich mee. Enerzijds vanwege de benodigde stappen om de provisie te innen bij de ondernemers en deze vervolgens weer af te dragen aan het Ministerie van Economische Zaken. Anderzijds doordat uit de evaluatie is gebleken dat een aanzienlijk deel van de ondernemers onbekend is met de Borgstellingsregeling waardoor banken de nodige uitleg moeten geven. Daarbij blijkt met name uitleg nodig te zijn rondom de provisie die voor het borgstellingskrediet betaald moet worden.

Met het bovenstaande is een aantal voorbeelden gegeven van de stappen die vanuit het instrument zelf gezet kunnen worden om de erosie aan de onderkant van de Borgstellingsregeling te keren. De vraag is of deze stappen voldoende zullen zijn om banken te bewegen om de regeling ook weer meer toe te gaan toepassen bij de kleinere kredieten. Een 'stuurvariabele' die het Ministerie van Economische Zaken daarbij in aanvullende zin nog kan inzetten heeft betrekking op het borgstellingsdeel. Naarmate dit deel – bij kleinere kredieten – zal worden verruimd zal de aantrekkingskracht van de Borgstellingsregeling voor banken navenant toenemen.

Te verwachten valt dat met de combinatie van het reduceren van de administratieve lasten en het (eventueel) verhogen van het borgstellingsdeel bij kleinere kredieten uiteindelijk een situatie kan worden bereikt waarbij banken 'over de streep worden getrokken' om na te gaan of en hoe het instrument alsnog ingebed kan worden in hun gestandaardiseerde systemen voor kredietverstrekking. De banken zouden daarbij dan na kunnen gaan of zij in hun standaardsystemen een optie kunnen en willen inbouwen om een (kleinere) kredietaanvraag te beoordelen met toepassing van de Borgstellingsregeling. Simpel gezegd zou de aanpak er dan uit kunnen bestaan dat banken bij een (kleine) kredietaanvraag eerst hun standaardsysteem of -procedure toepassen. Indien de uitslag daarvan 'groen' is wordt een dergelijke kredietaanvraag dan vanuit de bank zelf verstrekt. Mocht de uitslag echter 'oranje' of 'rood' zijn dan zouden accountmanagers de mogelijkheid aangereikt kunnen krijgen om op een 'BBMKB-knop te drukken'. Dit zou dan inhouden dat een herberekening van een dergelijke kleine kredietaanvraag wordt gemaakt maar dan met toepassing van de Borgstellingsregeling. Mocht de uitslag dan veranderen in 'groen' dan wordt de betreffende kredietaanvraag – met toepassing van deze regeling – gehonoreerd.

Verder zou dan afgesproken kunnen worden dat als het fout gaat met dergelijke kleine borgstellingskredieten dat een bank dan alleen de oorspronkelijke uitslagen van de standaardssystemen – met en zonder toepassing van de Borgstellingsregeling – aan SenterNovem overhandigt. Daarmee kan dan worden aangetoond dat een (kleine) kredietaanvraag zich oorspronkelijk in het ‘oranje’ of ‘rode’ gebied bevond. Indien deze documenten overhandigd kunnen worden, honoreert SenterNovem de verliesdeclaratie zonder aanvullende controles. Uiteraard melden banken in deze opzet wel (digitaal) aan SenterNovem wanneer zij de Borgstellingsregeling inzetten.

Een belangrijke vraag bij bovenstaande aanpak is dan natuurlijk of banken bereid zullen zijn om een ‘BBMKB-knop’ in de standaardssystemen toe te voegen. Het antwoord op deze vraag zal enerzijds bepaald worden door de stappen die vanuit het instrument (het Ministerie van Economische Zaken) worden gezet. Anderzijds zal dit worden bepaald door de kenmerken van de ‘modellen’ die bij de gestandaardiseerde systemen worden gehanteerd. Daarbij gaat het dan in essentie om de vraag of de uitkomsten van de standaardssystemen (‘rood’, ‘oranje’ of ‘groen’) mede bepaald worden door de absolute omvang van het ingeschatte verlies. Immers, de kans dat een bepaalde (kleine) kredietaanvraag ‘fout’ gaat voor de bank verandert niet door toepassing van de Borgstellingsregeling. Echter, de absolute omvang van het mogelijke verlies – de kans dat het fout gaat vermenigvuldigt met de omvang van het verlies – is wel gerelateerd aan de vraag of de Borgstellingsregeling al dan niet wordt toegepast.

g. Volg kritisch de ontwikkelingen rond het gebruik van het innovatieve luik binnen de Borgstellingsregeling.

Achtergrond

Het innovatieve luik is in de evaluatieperiode (2000-2004) in de praktijk nauwelijks toegepast door accountmanagers. Een belangrijke verklaring hiervoor is de (zeer) lage bekendheid van dit luik bij accountmanagers. Daarmee ontstaat (ten onrechte) het beeld dat de Borgstellingsregeling maar in zeer beperkte mate relevant zou zijn voor innovatieve bedrijven. Voor de komende periode zal de ontwikkeling van het gebruik van het innovatieve luik dan ook kritisch gevolgd dienen te worden. Daarbij zal getracht moeten worden dat – meer dan nu het geval is – innovatieve bedrijven ook daadwerkelijk onder het innovatieve luik van de Borgstellingsregeling worden geplaatst. Daartoe zal de bekendheid van dit luik ook versterkt dienen te worden (zie de navolgende aanbeveling). In de komende periode zal dan moeten worden nagegaan tot welke resultaten dit leidt. Op basis hiervan kan dan worden besloten of het handhaven van het innovatieve luik een meerwaarde heeft.

h. Vergroot de bekendheid van het innovatieve luik en het TechnoPartnerLabel.

Achtergrond

Uit de evaluatie komt naar voren dat het innovatieve luik en het TechnoPartnerLabel nauwelijks bekend zijn bij de accountmanagers die de regeling moeten toepassen. Daarom zullen in de komende periode extra inspanningen gepleegd moeten worden om deze bekendheid te versterken. Wat de accountmanagers betreft, zullen banken hierin het voortouw moeten nemen, waarbij SenterNovem en TechnoPartner een ondersteunende rol kunnen spelen. Daarnaast kan ook worden gedacht aan het vergroten van de bekendheid van het innovatieve luik en het TechnoPartnerLabel richting technostarters en intermediairs op dit gebied. Hierbij zou SenterNovem een belangrijke rol kunnen spelen.

i. Houdt de Borgstellingsregeling simpel en voeg (bijvoorbeeld) geen andere ‘luiken’ meer toe.

Achtergrond

Bij de uitvoering van de Borgstellingsregeling is er nadrukkelijk voor gekozen om dit via de banken te laten lopen. Dit brengt echter ook direct ‘beperkingen’ met zich mee qua ‘draag-

vermogen' van de Borgstellingsregeling daar waar het gaat om het onderscheiden van uiteenlopende varianten en modaliteiten. De luiken voor bestaande bedrijven en starters worden daarbij goed herkend en toegepast door banken. Dit omdat deze luiken aansluiten bij de terminologie en klantgroepen – met bijbehorende financieringsregimes – die ook door de banken zelf worden gehanteerd en onderscheiden. Voor het innovatieve luik geldt dit echter niet. De consequentie daarvan is dan ook dat dit luik in veel mindere mate wordt herkend en toegepast door banken. Mede daarom valt het ook niet aan te bevelen om nieuwe luiken toe te voegen. Het is belangrijk om de Borgstellingsregeling zo 'simpel' mogelijk te houden omdat het instrument juist hier haar kracht aan ontleent.

V. ADMINISTRATIEVE LASTEN

j. Beschouw kritisch of alle formele voorwaarden nog steeds strikt noodzakelijk zijn.

Achtergrond

De Borgstellingsregeling kent verschillende voorwaarden die al langer bestaan. Op zich kan het daarom zinvol zijn om een 'herijking' van deze voorwaarden te maken. Dit omdat bepaalde voorwaarden bijvoorbeeld in een specifieke tijdscontext wel zinvol en nuttig waren maar nu niet meer of in mindere mate. Dit omdat bijvoorbeeld de wijze van kredietverlening bij banken inmiddels ook is veranderd. De volgende voorwaarden zouden kritisch tegen het licht gehouden kunnen worden:

- het feit dat de eerste aflossing binnen drie kwartalen (na het moment van afsluiten van het borgstellingskrediet) moet starten. Er zijn in de praktijk namelijk situaties waarbij dat duidelijk (te) vroeg is voor een ondernemer. Dit omdat er met het krediet iets gebouwd wordt (zoals een schip) dat dan nog geen bijdrage aan de omzet/cashflow levert. Te overwegen zou zijn om banken zelf aan te laten geven hoe het aflossingsregime zal gaan verlopen. Daarbij zou het voor een krediet van zes jaar bijvoorbeeld best zo kunnen zijn dat de eerste twee jaar niets wordt afgelost en dat dan in een periode van vier jaar het hele krediet wordt afgelost. SenterNovem kan dit aflossingsregime overnemen in het eigen digitale systeem waarna – zonder tegenbericht van de bank – het krediet afloopt volgens het oorspronkelijk ingediende plan van de bank.
- het feit dat een ondernemingsplan ingediend dient te worden. Voor bestaande bedrijven die een vrij normaal krediet vragen lijkt dit wat 'overdreven', vooral omdat dergelijke bedrijven vaak helemaal niet (meer) over zo'n plan beschikken. Zij moeten dan een ondernemersplan gaan vervaardigen voor de Borgstellingsregeling. Een optie zou ook kunnen zijn om deze voorwaarde af te schaffen. Belangrijk is daarbij echter – zie ook hierna – dat hierbij eenvoud en eenduidigheid wordt nagestreefd. Zo zou bijvoorbeeld de voorwaarde kunnen worden gesteld dat alleen voor starters – die nog geen jaarrekeningen kunnen overleggen – een ondernemingsplan nodig is.
- het feit dat er een balans voor en na kredietverstrekking opgesteld dient te worden. Deze voorwaarde sluit – zeker waar het gaat om een balans na kredietverstrekking – vaak niet (meer) aan bij de bancaire praktijk. Ook hier valt vereenvoudiging dus te overwegen.
- het feit dat een berekening van het tekort aan zekerheden bijgevoegd moet worden. Hoewel het vroeger ook voor banken zelf 'normaal' was om een dergelijke berekening te maken, is dit door recente bancaire ontwikkelingen – onder andere door Basel II – steeds minder het geval. In dergelijke situaties gaat het dan om een extra handeling die vanuit de Borgstellingsregeling is vereist. Om deze reden is het wenselijk om ook deze voorwaarde kritisch tegen het licht te gaan houden en bijvoorbeeld na te gaan in hoeverre deze voorwaarde 'aangehaakt' kan worden bij meer moderne vormen van krediet-rating. Ook kan overwogen worden om de voorwaarde van het tekort aan zekerheden sowieso te laten vervallen (zie aanbeveling f).

k. Communiceer richting de accountmanagers van banken wat momenteel vanuit de Borgstellingsregeling de (minimale) administratieve verplichtingen zijn.

Achtergrond

De voorgaande aanbeveling was gericht op het actualiseren van de formele voorwaarden van de Borgstellingregeling. Daarnaast blijkt uit de evaluatie ook dat een deel van de administratieve lasten die door sommige banken worden genoemd in feite geen vereisten vanuit de regeling (meer) zijn. Een goed voorbeeld hiervan betreft de voorwaarde dat de aflossing door bedrijven – voor het borgstellingskrediet – per kwartaal plaats dient te vinden. Diverse banken geven aan dat bedrijven dit als minder prettig ervaren omdat hiermee periodiek een aanzienlijke aanslag op de liquide middelen wordt gedaan. In feite gaat het hier echter niet om een echte ‘voorwaarde’ vanuit de Borgstellingsregeling zelf. Dat diverse banken hier wel zo over denken heeft een aantal oorzaken. Zo telt SenterNovem een borgstellingskrediet normaliter per kwartaal – op de eerste dag van het nieuwe kwartaal – ‘af’. De reden om dit zo te doen, heeft te maken met discussies die in het verleden hebben gespeeld tussen SenterNovem en banken over de wijze van ‘aflopen’ van het borgstellingskrediet. Dat SenterNovem per kwartaal ‘aftelt’ betekent echter niet dat banken dat ook richting bedrijven zo hoeven te doen (qua aflossingsregime). Banken zouden bedrijven bijvoorbeeld best per dag of per week of per maand af mogen laten lossen. Maar diverse banken blijken dit niet te weten en vragen dus om een aflossing per kwartaal voor de borgstellingskredieten. Dat verschillende banken deze mening zijn toegedaan, wordt overigens ook wel bevorderd vanuit de meldingsformulieren zelf. Banken moeten daarbij aangeven hoeveel er *per kwartaal* door bedrijven op de borgstellingskredieten afgelost zal gaan worden. Andere perioden dan een kwartaal worden daarbij niet genoemd. Hoewel SenterNovem hiermee feitelijk niet de bedoeling heeft gehad om bedrijven per kwartaal af te laten lossen, blijkt dit in de praktijk wel regelmatig zo geïnterpreteerd te worden.

Ander voorbeelden van administratieve lasten die geen vereisten vanuit de regeling zijn maar wel regelmatig door banken als zodanig worden geïnterpreteerd, zijn:

- het opstellen van een prognose door een externe expert;
- het vervaardigen van een ondernemingsplan door een externe deskundige;
- het bewaren van een origineel exemplaar van het ondernemingsplan in de kluis.

Hierbij is zeer waarschijnlijk sprake van verwarring tussen de interne eisen die de bank (op centraal niveau) zelf stelt en de ‘echte’ eisen vanuit de Borgstellingsregeling. Het bovenstaande betekent dat een deel van de administratieve lasten die door banken aan de Borgstellingsregeling worden toegerekend niet terecht is. Daarom kan overwogen worden om – bijvoorbeeld aan de hand van een brochure – richting de (accountmanagers van) banken inzichtelijk te maken wat vanuit de regeling de ‘echte’ (minimale) eisen zijn. Hierbij kan dan ook de uitkomst worden betrokken van het oppakken van de voorgaande aanbeveling.

l. Treed bij de uitvoering van de Borgstellingsregeling als partners op.

Achtergrond

Het Ministerie van Economische Zaken heeft de uitvoering van de Borgstellingsregeling overgelaten aan banken. In feite kunnen de banken daarmee ook als ‘partners’ voor de regeling worden beschouwd. Het is belangrijk om ook bij de uitvoering – en eventuele knelpunten die zich daarbij voordoen – als partners op te treden. Daarbij kan de ITOC als gremium worden gebruikt om dergelijke knelpunten boven tafel te krijgen en om vervolgens gezamenlijk naar werkbare oplossingsrichtingen te zoeken. Belangrijk is daarbij wel dat er dan ook aandacht wordt geschonken aan het ‘communiceren’ van de afspraken die daarbij worden gemaakt. Diverse (kleinere) banken zitten namelijk niet aan tafel bij de ITOC. Ook deze banken zullen echter systematisch geïnformeerd dienen te worden over de resultaten van het ITOC-overleg.

LITERATUUR

Diverse bronnen

Wetteksten en toelichtingen BBMKB

EIM, 2005

VBTB Indicatoren, Ondernemerschap 2004

Graham, T., e.a., 2004

Graham Review of the Small Firms Loan Guarantee

IDEA Consult, 2001

Evaluatie van het Vlaams Waarborgfonds

Interbancaire Technische Overleg Commissie

Notulen 2000-2004

Kamer van Koophandel, 2004

Het bedrijfsleven in Nederland 2004

Ministerie van Economische Zaken

Begroting 2006

SenterNovem, 2003

Handleiding BBMKB

SenterNovem

Diverse jaarverslagen BBMKB

Small Business Service, 2003

Bridging the finance gap: a consultation on improving acces to growth capital for small businesses

BIJLAGE I OVERZICHT GERAADPLEEGDE PERSONEN

Sleutelpersonen

Dhr. R. Schouwink	Ministerie van Economische Zaken
Dhr. R. van Raak	Ministerie van Economische Zaken
Dhr. W. Helmink	Ministerie van Economische Zaken
Dhr. J. Rats	MKB-Nederland
Mevr. R. ter Steeg	VNO-NCW
Dhr. A. ten Wolde	VNO-NCW
Dhr. T. de Haan	ING
Mevr. J.J.M. van Schaik	ING
Dhr. J. Kemps	Rabobank
Dhr. H. Woltink	Rabobank
Dhr. J. Oudes	ABN AMRO
Dhr. A. Eeninkwinkel	ABN AMRO
Dhr. M. Stutterheim	TechnoPartner
Mevr. M. van der Heden	TechnoPartner
Dhr. R. Starmans	SenterNovem

Banken

Dhr. H. Minnaar	Fortis
Dhr. H. Derksen	Fortis
Dhr. F. van Huijgevoort	Van Lanschot
Dhr. W. van der Schaft	ING
Dhr. P.C. Stolp	Rabobank Badhoevedorp
Dhr. P. v/d Toorn	ABN AMRO Zoetermeer
Dhr. H. Petter	ABN AMRO Hengelo
Mevr. P. Zuidhoek	ABN AMRO Amersfoort
Dhr. W. Broekgerrits	ING Apeldoorn
Dhr. R. Dings	Rabobank Venlo
Dhr. T. van Doorn	Rabobank Arnhem
Dhr. H. Schmitz	SNS Eindhoven
Dhr. Bron	Friesland Bank
Dhr. J. Komijn	Rabobank Noord-Holland-Noord
Dhr. R. Peeters	Rabobank Venlo
Dhr. Van Egmond	Rabobank Sloten-Badhoevedorp
Dhr. Geerdink	Van Lanschot
Dhr. J. van Toor	ABN AMRO Zoetermeer
Dhr. v.d Heijen	Van Lanschot
Dhr. Eisma	Friesland Bank
Dhr. Goes	Rabobank Heerhugowaard
Dhr. Otto	Rabobank Groningen
Dhr. Berkhof	Friesland Bank

Dhr. De Goeijen	ING
Dhr. E. Toonen	Van Lanschot
Dhr. Matthijs	ING
Dhr. Bruggekamp	ING
Dhr. H. Hol	ABN AMRO
Dhr. Van Soest	Rabobank Venlo
Dhr. F. Boer	Fortis
Dhr. Boorsma	Friesland Bank
Dhr. Baan	Fortis
Dhr. Laeven	SNS Eindhoven
Dhr. Piksen	ING Apeldoorn
Dhr. Bekker	ABN AMRO Hengelo
Dhr. Raijmakers	ABN AMRO Hengelo
Dhr. Hoppenbrouwer	ING
Dhr. Boerkoel	ABN AMRO
Dhr. E. Strijk	Rabobank
Dhr. B. van Moerkerk	Rabobank
Dhr. Damen	Rabobank
Mevr. P. Enthoven	ABN AMRO
Dhr. H. van der Veer	ING
Brancheorganisaties	
Dhr. R. van der Werf	Metaalunie
Dhr. Eberwijn	Bouwned
Dhr. P. Schoormans	Horeca Nederland
Dhr. Oudshoorn	Mitex
Dhr. W. Jansen	Jong MKB
Dhr. G.J. Wassenaar	FME CWM
Dhr. De Kruiff	FOSAG
Dhr. F. Holtkamp	Productschap Granen, Zaden en Peulvruchten
Kamers van Koophandel	
Dhr. Wolf	KvK Zeeland
Dhr. Van den Eerdenbeemt	KvK Rivierenland
Dhr. Van den Bremer	KvK Groningen
Mw. J. Peters	KvK Limburg Noord
Dhr. Korterink	KvK Zwolle
Dhr. H. Bolsters	KvK Midden Brabant
Dhr. Glissenhar	KvK Haaglanden
Dhr. J. Wolbers	KvK Utrecht
Dhr. M. Luchtenberg	KvK Amsterdam
Mw. M. Ruys	KvK Centraal Gelderland

Commerciële adviseurs

Dhr. G. van den Berg

Dhr. J. Kouwenberg

Dhr. M. Imming

Dhr. E. van Dijk

Dhr. C. Hoogduin

Dhr. R. Schepers

Dhr. Munster

Dhr. Hendriksen

Dhr. M. Janssen

Dhr. Gensen

Dhr. S. Horsten

Dhr. G. Bolink

Dhr. M. van den Herik

Dhr. M. van Adrichem

Dhr. A. de Koning

Dhr. K. Verhoeven

Dhr. J. Oudhof

KPMG

Gibo Groep Accountants en Adviseurs

Xtra Accountants

BDO Campsobers Accountants & Belastingadviseurs BV

BZ&S

A&A

Eshuis

Hendriksen Accountants & Adviseurs

ABAB Accountants

Ernst & Young

Van Boekel

Mazars Accountants Belastingadviseurs en Juristen

Graaf & Postma

Ernst & Young

De Koning Accountants & Belastingadviseurs

FSV Accountants + Adviseurs

KPMG Groningen

BIJLAGE II QUOTUM EN BENUTTING QUOTUM

Jaar	2000		2001		2002		2003		2004	
Banken	Quotum	Totaal bedrag gemelde borgstelingskredieten	Quotum	Totaal bedrag gemelde borgstelingskredieten	Quotum	Totaal bedrag gemelde borgstelingskredieten	Quotum	Totaal bedrag gemelde borgstelingskredieten	Quotum	Totaal bedrag gemelde borgstelingskredieten
ABN AMRO	139.310.526	126.180.850	139.310.526	112.062.835	113.744.000	95.502.341	100.217.000	100.644.250	138.012.000	123.693.700
ASR	453.780	0	453.780	0	588.000	0	500.000	0	500.000	0
AVER	453.780	0	453.780	0	955.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
BVZ	492.805	0	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
CDKB	832.687	0	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
CEF.	877.611	81.680	914.821	187.185	955.000	0	642.000	0	602.000	0
CSV	554.520	281.344	554.973	322.184	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
CVO	483.276	76.690	516.402	150.201	616.000	293.496	775.000	0	741.000	0
FORTIS	11.971.176	4.373.534	8.735.269	3.143.677	7.312.000	415.000	4.671.000	470.000	2.608.000	300.000
FRIESLAND BANK	6.849.356	6.083.605	6.323.881	6.248.554	8.739.077	4.618.342	8.804.000	7.319.500	9.796.000	6.789.000
HBU	592.183	592.183	528.200	0	500.000	0	591.000	225.000	622.000	0
ING	95.293.845	86.384.370	95.293.845	79.785.690	111.464.000	87.926.494	109.181.000	94.142.877	92.402.000	75.412.250
KBN	917.997	0	625.309	0	656.000	0	500.000	0	n.v.t.	n.v.t.
VAN LANSCHOT	2.537.993	2.420.917	2.997.218	2.879.236	4.219.000	4.012.000	4.763.000	4.730.000	6.498.000	6.474.500
RABOBANK	166.083.559	141.572.424	166.083.559	126.261.145	166.860.000	134.527.349	162.858.000	129.167.555	161.842.000	135.304.593
SHIP	453.780	0	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
SNS	24.375.712	24.251.326	22.233.415	22.177.255	29.270.000	26.143.215	34.756.000	17.369.500	35.317.000	14.118.400
STAAL	1.011.022	226.890	953.846	0	1.090.000	1.000.000	1.149.000	250.000	1.178.000	0
TRIO	5.955.412	4.957.730	5.159.481	2.299.304	5.341.000	779.003	4.592.000	3.129.050	3.882.000	686.900
WUH	3.946.980	1.315.963	2.641.455	680.670	2.167.000	703.360	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
FHYB										
Totaal	463.448.000	398.799.506	453.779.760	356.197.936	454.476.077	355.920.600	433.999.000	357.447.732	454.000.000	362.779.343

n.v.t. betekent geen garantieovereenkomst in dat betreffende jaar/BCON, BDB, BMNO, CVSB, HKB vormen later SNS/BSV, BSW, CDK, NUTS, SWE, VSB en VSBG vormen later FORTIS

BIJLAGE III TABELLEN

Tabel 1 Verdeling van de geraadpleegde ondernemers naar type ondernemingsvorm, naar type onderneming en totaal

Ondernemingsvorm	Bestaande ondernemingen (N=185)	Starters (N=229)	Totaal ondernemingen* (N=419)
Eenmanszaak	10%	31%	22%
Vennootschap onder Firma (VOF)	22%	27%	24%
Besloten Vennootschap (BV)	68%	41%	53%
Commanditaire Vennootschap (CV)	-	1%	1%
Totaal	100%	100%	100%

* Het totaal aantal waarnemingen wijkt iets af van de som van het aantal waarnemingen onder bestaande en starters omdat enkele respondenten de vraag of zij een starter zijn niet hebben ingevuld.

Tabel 2 Verdeling van de geraadpleegde ondernemers naar sector, naar type onderneming en totaal

Sectoren	Bestaande ondernemingen (N=184)	Starters (N=228)	Totaal ondernemingen (N=417)
Industrie	20%	8%	13%
Bouw	6%	7%	6%
Transport	19%	8%	12%
Groot- en tussenhandel	15%	10%	12%
Detailhandel	19%	36%	29%
Horeca	7%	12%	10%
Informatie- en communicatietechnologie	1%	2%	2%
Zakelijke dienstverlening	8%	9%	9%
Persoonlijke dienstverlening	1%	3%	2%
Overig	4%	5%	5%
Totaal	100%	100%	100%

Tabel 3 Jaar van het verkregen krediet van de geraadpleegde ondernemers, naar type onderneming en totaal

Jaar	Bestaande ondernemingen (N=181)	Starters (N=225)	Totaal ondernemingen (N=409)
2000	21%	20%	21%
2001	13%	22%	18%
2002	20%	16%	18%
2003	19%	18%	18%
2004	23%	24%	23%
Onbekend	4%	-	2%
Totaal	100%	100%	100%

Tabel 4 Bank die het krediet heeft verstrekt aan de geraadpleegde ondernemers, naar type onderneming en totaal

Bank	Bestaande ondernemingen (N=186)	Starters (N=229)	Totaal ondernemingen (N=419)
Rabobank	36%	43%	40%
ABN AMRO	32%	29%	30%
ING	23%	21%	22%
SNS	4%	4%	4%
Van Lanschot	3%	1%	2%
Friesland Bank	1%	1%	1%
Triodos	1%	1%	1%
Totaal	100%	100%	100%

BIJLAGE IV OVERZICHT INTERNATIONALE BORGSTELLINGSFACILITEITEN

	Land	Nederland	Verenigd Koninkrijk	België		Frankrijk	Duitsland		
Aspect		BBMKB	SFLG	Waarborgregeling Investeringskredieten	Brussels borgfonds	Waar-SOWALFIN	SOFARIS/ BDPME	Bürgschaft	Mikro-Darlehen
Omvang		Tot 100 werknemers	Geen maximum gedefinieerd	Tot 250 werkn.	Tot 250 werkn.	Tot 250 werkn.	Tot 250 werkn. (tot 500 werkn. voor FOGIME)	Tot 250 werkn.	Tot 10 werkn.
Omzet		Geen maximum gedefinieerd	Maximum jaaromzet € 5,6 mln	Maximum jaaromzet € 50 mln	Maximum jaaromzet € 40 mln	Maximum jaaromzet € 40 mln	Max. jaaromzet € 50 mln (€ 80 mln bij FOGIME)	Maximum jaaromzet € 50 mln	Geen maximum gedefinieerd
Sector		Breed	Breed, voornaamste uitsluitingen zijn landbouw & visserij en transport	Breed; land-/tuinbouw, delfstoffenwinning, financiële sector en nutsbedrijven uitgesloten	Breed; landbouw is uitgesloten	Breed; o.a. landbouw & visserij, onderwijs, zorg, financiële sector uitgesloten	Breed; landbouw, onderwijs, onroerend goedsector uitgesloten (Biotech-Garantie alleen gericht op Biotechbedrijven)	Breed	Breed
Geografisch bereik		Landelijk	Landelijk	Vlaanderen	Gewest Brussel	Wallonië	Landelijk (de twee regionale faciliteiten die Sofaris uitvoert, zijn uitsluitend gericht op bedrijven uit deze regio's)	Niveau van Länder	Landelijk
Maximumomvang van de lening waarvoor (deels) een borgstelling wordt gegeven		Geen maximum, wel moet er sprake zijn van een bepaalde verhouding tussen de totale lening en het deel van deze lening waarvoor een borgstelling geldt.	£ 250.000 (minimum: £ 5.000)	€ 5.000.000	€ 5.000.000	€ 2.500.000	Geen maximum	Geen maximum	€ 25.000 (minimum € 5.000) € 10.000 bij de 'Micro 10' variant

Aspect	Land	Nederland	Verenigd Koninkrijk	België			Frankrijk	Duitsland	
		BBMKB	SFLG	Waarborgregeling Investeringskredieten	Brussels borgfonds	Waar-SOWALFIN	SOFARIS/BDPME	Bürgschaft	Mikro-Darlehen
Borgstellingspercentage		Maximaal 45% van de lening voor bestaande ondernemers tot 80% voor starters	75%	tot 75%	Tot 75% (85% voor start ups en ondernemers < 35 jaar)	Tot 75%	30 - 50% (tot 70% voor start ups) voor het regulier SOFARIS-fonds Tot 70% voor het Biotech-Garantie fonds Tot 70% voor regionale fondsen in l'Aquitaine en Pays de la Loire	Tot 80%	80%
Maximum omvang borgstelling		€ 1.000.000 (€ 100.000 voor starters)	£ 187.500 (75% van £ 250.000)	€ 500.000	€ 500.000	€ 1.875.000	€ 750.000 (tot € 1,6 mln in geval van FOGIME of bedrijfs-overdracht)	€ 1.000.000	€ 20.000 (80% van € 25.000) € 8.000 bij de 'Micro 10' variant
Afsluitprovisie/premie		Eenmalige afsluitprovisie van 2-3,6%	Premie bedraagt per jaar 2% van nog openstaande leenbedrag	Bedrag van de waarborg x duur van de waarborg in jaren x 0,5% (vooraf te betalen)	Bedrag van de waarborg x duur van de waarborg in jaren x 0,25% (gespreid te betalen)	Per jaar 1% van het nog open staande bedrag	Premie bedraagt per jaar 0,45-0,70% van het nog openstaande bedrag	De afsluitprovisie bedraagt 0,5% van borgstellingsbedrag* jaarlijkse premie bedraagt 0,8% van borgstellingsbedrag*	Jaarlijkse rente
Looptijd		Tot 6 jaar (12 jaar voor financiering van onroerend goed en voor innovatieve ondernemingen)	2 – 10 jaar	Tot 5 jr. voor aankoop inboedel, tot 10 jr. voor oprichting of overname, tot 20 jr. voor onroerend goed	Tot 10 jaar voor aankoop inboedel en voor oprichting of overname, tot 25 jaar voor onroerend goed	Tot 10 jaar (kapitaalverschaffers kunnen verzoek voor langere periode indienen)	Looptijd van borgstelling matcht looptijd onderliggende lening	Tot 15 jaar (in sommige Länder tot 23 jaar als het investeringen in bouwprojecten betreft*)	2 – 5 jaar
Aanmelding verloopt via		Commerciële banken	Commerciële banken	Commerciële banken	Commerciële banken	Commerciële banken	Commerciële banken	Commerciële banken (in deel van regio's aanmelding direct bij Bürgschaftsbank bij bedragen tot € 100.000)	Commerciële banken

* Op dit punt doen zich verschillen voor tussen de deelstaten.